

BARİŞ

AYLIK SİYASİ
FİKİR MECMUASI

DÜNYASI

İDEOLOJİ

İkinci Adam : İNÖNÜ

AÇIK OTURUM

Anayasa Sosyalizme
Kapalı mıdır ?

Sayı : 62

TEMMUZ - 1967

2 Lira

SAĞLAMLIĞI, SINAİ YATIRIMLARLA ARTAN BANKAMIZDA,

TASARRUFLARINIZ
EN İYİ ŞEKİLDE
DEĞERLENDİRİLİR...

Vadeli her 50,
vadesiz her 100
liraya bir kur'a
numarası

SÜMERBANK

(Basım : 18571 - A - 20838)

**DUYDUNUZ MU
1967 YILINDA**

15 milyon

**ZIRAAT
BANKASI**

TAKLİT PARÇA

TAKMA DIŞ GİBİDİR

RAHATINIZI KAÇIRIR...

ORİJİNAL CATERPİLLAR

PARÇALARINI KULLANINIZ

Çukurova

İTHALAT VE İHRACAT T. A. Ş.

TELEKS — Telg. : ÇUKURTAŞ

ADANA

Hava alanı karşısı
No. 420 - P.K. 82
Telefon: 4723

ANKARA

Mithat Paşa Cad. 13
YENİŞEHİR
Telefon: 12 44 60

İSTANBUL

BÜYÜKDERE CAD.
No. 14 - ŞİŞLİ
Telefon: 47 48 30

İZMİR

Gazi Bulvarı
No. 29 - P.K. 608
Telefon: 24159

Caterpillar, Cat ve Traxcavator Caterpillar Tractor Co., ait tescilli markalardır.

Barış DÜNYASI

AYLIK SIYASİ
FIKİR MECMUASI

Sahibi ve Başyazarı

**Ahmet Hamdi
BAŞAR**

Sorumlu Yazı İşleri
Müdürü

Günay ALOK

İdare Müdürü

Lütfi ÇULPAN

Dış münasebetler Şefi :

Raif BALCI

Ankara Temsilcisi :

Niyazi ACUN

Basın Sitesi, E-8

Çankaya

TEL : 12 48 91

İdare yeri: Çağaloğlu
Himayeî Etfâl Sokak,
Aydoğmuş Han 18-19

Tel. : 22 08 91
47 25 38

Mektup adresi :
P.K. 478 — İstanbul

Abone : Yıllığı 24 TL.

Sayısı : 2 TL.

İlân: Tam sayfa:
600 TL. santimi 15 TL.

Basıldığı tarih:
3 Temmuz 1967

Basıldığı Yer :
Türkiye Basınevri

SAYI: 62 - CİLT: 6
Temmuz 1967

İÇİNDEKİLER

Sayfa:

OLAYLAR - YORUMLAR :

İsrail - Arap Harbi	4-388
Halk Bankası	6-390
İkinci Beş Yıllık Planın Özellikleri	7-391
Sovyetlerin Kuracağı Fabrikalar	9-393
Azot Sanayii	10-394

İDEOLOJİ :

İkinci Adam: İNÖNÜ (Başar)	12-399
----------------------------------	--------

İNCELEMELER :

Türkiye'de Pamuklu Sanayii (Alageyik)	21-405
Kapitalin 100. Yılı (Mittelman)	32-417
İktisadi K. Tarımın Rolü (Mellor)	36-420

AÇIK OTURUM :

Anayasa Sosyalizme Kapak Mıdır? ...	25-409
-------------------------------------	--------

REJİM :

İktisadi Devlet Teşekkülleri	47-431
------------------------------------	--------

TURİZM :

İstanbul'da Bir Günlük Otomobil Gezisi	50-434
--	--------

SOSYAL KONULAR :

Amerika'da Halk Hizmet Kurumları (Vassaf)	54-438
--	--------

ÇEŞİTLİ YAZILAR :

Duyduklarım ve Gördüklerim (Masor)	40-425
Fındık Üretimi (Peker)	44-428
Yabancı Memleketlere Mütahassis Göçü (Erol)	46-430
Millî Benliğimizi Abidelestirelim (Acun)	52-436

HATIRALAR :

Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e (Başar)	55-439
---	--------

Olaylar - Yorumlar

İSRAİL - ARAP HARBI VE... ORTA - DOĞU'DA BARIŞIN SAĞLANMASI YOLU

SON İsrail - Arap harbi, Nâsır'ın, İsrail devletini ortadan kaldırmak için bütün Arap devletlerini birliğe çağırması ve mukaddes Cihât ilân etmesiyle başlamıştır. Atlantik'ten Hint denizine kadar uzanan, İsrail'den yüz defa büyük ve nüfusu otuz defa kalabalık olan Arap âlemi bir bayrak altında toplanmış ve İsrail'e ölüm hücumuna hazırlanmıştı. Nâsır'ın ilk işi Mısır'la İsrail arasında 1956 Harbinden sonra Birleşmiş Milletlerin koruduğu bölgenin kaldırılmasını sağlamak oldu. Sina yarımadasında, Mısır toprakları üzerinde yerleşmiş olan Birleşmiş Milletler askerleri, Nâsır'ın isteğiyle Genel Sekreter U. Thant tarafından geri çekildi. Hemen arkasından, Süveyş yolundan yararlanamayan İsrail'in Afrika ve Asya memleketleriyle deniz ulaşımını sağlayan tek yol (Akabe körfezi) Mısır tarafından İsrail gemilerine kapatıldı. İsrail, milletlerarası bu deniz yolunun kapanmasını kendisine karşı savaş ilân saymıştı. Ayrıca Araplar İsrail sınırlarına askeri yığınaklar yapmakta ve bir saldırıya hazırlanmaktaydılar. Bu da açıkça harbin işaretleriydi. Zaten Arap'lar bunu saklamaya bile lüzum görmemekteydiler. Yahudilere ölüm için açılan bu mukaddes Cihât, milletlerarası bir savaşa da başlangıç olabilirdi. Dünya milletleri ya Yahudilerin ya da Arapların tarafında olduklarını ilân ederek Üçüncü Dünya Harbi'nde hangi cephede çarpışacaklarını şimdiden belirtmişlerdi. Amerika Yahudileri; Sovyet Rusya ve Kızıl Çin de Arap'ları tutmaktaydı.

Rus ve Kızıl Çin'in Arapları enerjik olarak

destekleyeceğini ilân etmeleri, dünya kamu oyunda doğan kaygı ve heyecanı büsbütün artırmıştı. Araplar İsrail'e nazaran çok üstün olan kendi güçlerine Sovyet Rusya, komünist Çin ve uydularıyla hayli miktarda Asya, Afrika ve başka milletlerin de ekleneceğini düşünmekte ve sonu insanlık için felâket olacak bir Dünya Savaşı tehlikesi karşısında Amerika ve Batı devletlerinin İsrail'e yardım edemeyeceklerini hesap etmekteydiler.

İşte bu sırada İsrail ölüm-dirim karşısında bir nefis müdafaası yaptı ve Arapların saldırıya giriştiklerini ileri sürerek, Haziran'ın ilk günlerinde bütün cephelerde hücumla geçti. Beş gün gibi çok kısa bir süre içinde Arap orduları yenilmiş ve İsraililer bir yandan Süveyş'e, öbür yandan da Şam'a dayanmıştı.

Nâsır bütün hesaplarında yanılmıştı. Bu seferki hezimetini, 1948 de, 1956 da iki defa İsraililere yenilmiş olmasından daha fecî olmuştu. Üstelik Amerika ve Rusya karşılıklı bir harbe tutuşmamışlar; tarafsız kalmışlardı. Öte yandan Orta-Doğu'da patlak veren bu ateşin olduğu yerde söndürülmesi konusunda bütün dünya milletleri birleşmişler ve Güvenlik Konseyinde oy birliğiyle «Ateş kes» kararı almışlardı. Mısır ve peşinde sürüklediği Arap devletleri - her şeyiyle harp dışı bırakılacak şekilde yenilmiş olan Ürdün hariç - ilkten bunu dinlemek istemediler. Fakat en çok güvendikleri Rusya'dan ümitlerini kesince yapacak başka bir şeyleri kalmadığını anlayarak karama boyun eğdiler.

Şimdi her iki taraf ateş kesmiş, meselelerin çözümünü Birleşmiş Milletlerin takdirine ya da aralarında yapacakları görüşmelere bırakmışlardır.

Harp dört beş günde bitmişse de sulhün çok çetin karışımlara yol açacağı ve dünyayı tehdit eden tehlikenin belki de bundan sonra daha da çoğalacağı kaygısı bit-

memiş, tersine çoğalmıştır.

Bu yenilge gerek Arap âleminde gerek bunun dışındaki âlemde bir uyanışa yol açabilecek midir? Dâvayı yalnızca Filistin'de bir Yahudî devletin kurulmuş olmasından çıktığını sanmak eksik ve yanlış bir görüştür. Olmayacak şey ya, şayet İsrail devleti kaldırılrsa ve Araplar bütün Filistin'i ellerine geçirmiş olsalar bile böyle, bir uyanış olmazsa, çeşitli faktörler dolayısıyla, Orta-Doğu bir ateş ve tehlike yuvası olmaktan kurtulamıyacağından korkulabilir.

Özlenen uyanış, her şeyden önce Araplarda doğmalıdır. Mesele, Arap birliğinin ve milliyetçiliğinin önderliğini yapanların dünya ve tarih görüşü bakımından son derece hatalı ve realite dışı tutumda ve anlayışta bundan böyle direnip direnmemelelerine bağlıdır. İsrail devletini kurulmuş olmasını, değiştirilmesine Arapların ve onların tutanların güçleri yetmeyeceği bir tarihi olup bitti göziyle bakmak gerekir. Bu devletin, milletlerarası ilişkiler bakımından normal hakları Araplarca artık tammalıdır. Bütün dünya milletlerine açık olan deniz yollarını Yahudilere kapamak, kırasıya düşmanlık beslemek, onları her an ölümle tehdit etmek yerine Araplar - eğer korkuları yerinde ise - Yahudilerden gelebilecek tehlikeleri ulusal politikalarıyla, uysal ve medenî metodlarla önleyebilirler. Bu çabaları da bütün dünya milletleri ve çatışma halinde olan bloklarca saygıyla karşılanabilir ve desteklenebilir.

Bu bloklar arasındaki meselelerde ve anlaşmazlıklarda Arapların bir tarafı yüzde yüz düşman, öbür tarafı yüzde yüz dost tanyan şimdiki kışkırtıcı ve son derece zararlı politikaları kendilerine süreli hiç bir menfaat sağlamaz. Dâvayı yorganlarının başında kopartmaya; stratejik, jeopolitik durumlarını ve başlıca dünya petrol kaynaklarına sahip olmalarını haksız ve yersiz şekilde sömürmeye çalışmaları akıllı ve realist bir politika olamaz.

Tarafsız ve dürüst bir politika Arap âlemine çok şey kazandırır. Çünkü bu âlemin her şeyden önce hızla kalkınmaya ihtiyacı vardır. Bu da komşuları başta olmak üzere, bütün dünya milletleriyle ayırt etmeyişi dürüst ilişkiler kurmaları sayesinde sağ-

lanabilir. Araplar memleketlerini komünist devletlerin atlama tahtası durumundan bir an önce kurtarmalıdır. Yeni bağımsızlığa kavuşan milletlerde Batı devletlerine karşı sömürme devrinden arta ka'an düşmanlık duygularını körüklemek ve bu yolla onları kendi cephesinde toplamak, yeni komünist emperyalizminin başlıca taktiğidir. Bu milletleri idare edenlerin güdeceği realist politika, bu oyuna gelmemektir. Bu durum böyle devam ederse, İsrail meselesinin Araplar lehine çözümü mümkün olsa da hi, Orta-Doğu Araplar ve dünya için tehlikeli bir bölge olmaktan kurtulamaz.

Arapları ve bilhassa Mısır idarelerini Türklere ve Türkiye'ye karşı hiç bir zaman dost olmayan hatalı politikalarını düzeltmeye, bu konuda kışkırtıcı ve düşmanca duygularını akıl ve tarih ışığı altında değiştirmeye çağırıyoruz. Türklere Araplara ne yaptı? Araplar Türklere ne yaptı? Kötü taraflarıyla tarihin küllerini deşmeye gitmek, ulusal kinleri tarihten kaynaklar arayarak beslemek bugün hiç bir millete fayda vermez. Her devir kendi şartları içinde olaylar yaratmış ve gelip geçmiştir.

Araplar Türklere Osmanlı İmparatorluğunun mirasçısı, sorumlusu tanyan tarihi realitelere tamamen aykırı bir görüşün etkisi altındadırlar. Oysa ki çeşitli halk yığınları arasında bu imparatorluğun baskısı altında en çok ezilen Türklereydi. Osmanlı İmparatorluğunun baskısından ve boyunduruğundan en son kurtulan da onlar oldu. Kurtuluş ve bağımsızlığa kavuşma bakımından Araplarla Türklere arasında tarihi bir kader birliği bile kurulabilir. Böylece bugün Arapların Türklere karşı politikalarında temel faktör olan düşmanlık, yerini kader birliği ve kardeşlik duygularına terk edebilir. Arapların da Türklere bu dostluğuna ihtiyaçları vardır. Orta-Doğu'nun her iki yönde emperyalizme atlama tahtası olmayan tarafsız bir bölge olması, ancak bu iki millet arasındaki dostluk sayesinde sağlanabilir.

Dileğimiz, Arap âleminin barış içinde mutluluğunun bağlı olduğu tarafsızlık ve her milletle dostluk politikasına, İsrail savaşındaki yenilgisinin bir uyanış darbesi olmasıdır.

TÜRK TOPLUMUNUN BÜNYESİNİ DEĞİŞTİRECEK BİR DEVİRİM

DERİN bir heyecan içinde gözleri yaşararak konuşan adam, bir millî bankanın umum müdürüydü. Küçük esnaf ve sanatkârları kredi, eğitim ve başka ca teşvik yollarıyla kalkındırma vazifesini üzerine almış bu banka «Türkiye Halk Bankası» ve konuşan da onun Umum Müdürü Halit Taşçıoğlu idi.

Türkiye Halk Bankası 1938 de 1 milyon 200 bin lira sermaye ile faaliyete geçtikten sonra, araya İkinci Dünya Harbinin de girmesi dolayısıyla uzun süre, 1950 lere kadar, sönük bir teşekkül olarak ka'mış, 1950 de 10 milyon liraya çıkarılan sermayesi ve gördüğü bazı yardımlarla 1958 de plasmanı 110 milyon liraya yükselmiş ise de, büyük gelişmesini son senelerde Başbakan Süleyman Demirel'in esnaf ve küçük sanatkârlar dâvasına verdiği özel önemden dolayı sağlayabilmiştir. Bugün 650 milyonu bulan plasmanı hızla 1 milyara doğru yükselmektedir. Türkiye'de esnaf ve sanatkâr-

İste

**AHŞAP
İŞLERİNİZ
ve
EŞYANIZ
İÇİN**

DUVARLARINIZ İÇİN

Sadosan
mat plastik boya

DYOLUX
SENTETİK BOYA

dyo

ları kalkındırma için gerekli görülen kredinin 4 milyar civarında olacağı tahmin edildiğine göre bugün yolun aşağı yukarı dörtte birinin aşılmış olduğu anlaşılır.

Ancak küçük esnaf ve sanatkârları sadece kredi sağlama yolı'ne kalkındırmak mümkün ve doğru değildir. Bunun yanı sıra, diğer konulardan başka, bir eğitim programını da uygulamak gerekir. Genel Müdür sayın Halit Taşçıoğlu, kendisiyle yaptığımız son görüşmede özellikle bu konu üzerinde durmuştur:

«— Eğitim davası için bütçemize 1 milyon lira koyduk, AİD den de sembolik bir yardım sağladık. Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlıklarıyla müştereken bir eğitim programı düzenleyerek uygulamaya koyulduk. Aldığımız netice, ümitlerimizi son derece kuvvetlendirdi ve bize güven ve şevk verdi. İlk tabikatu İzmir'de yaptık. Açtığımız kurslar 96 gün sürmektedir. Bizde fakir çocuklar okuma ve başka iş tutma imkânını bulamayınca çırak olarak sanayie atılıyorlar. Onları iş zamanları dışında kursa tâbi tutarak, bu süre zarfında, az çok yetişmiş duruma sokmaktayız. Bu sene İzmir'deki kurs 6 Mart'ta ilk mezunlarını verdi. Yaptığımız diploma töreninde kursu bitirenlerden birinci ve ikincilere ödüller verdik. Birinci 14 yaşında bir çocuktur. 9 ay önce babasını kaybetmiş, annesini ve küçük kardeşini geçindirmek üzere çırak olarak bir yere girmişti. Törene katılmak için üzerinde o günlük eğreti bir elbise giymişti. Hepimizin gözleri yaşardı...»

Kısa süreli eğitim kursları bu sene İzmir'den sonra Adana, Antakya, Bursa, Erzurum, Konya ve Sivas'ta da açılmıştır. Bu ilk yılın programı kurslardan 2000 kişiye diploma vermektir. Bu hareket gelecek senelerde Yurdun her tarafına yayılacak ve çırak seviyesinden üstün kademeler için de daha uzun süreli kurslar tertip edilecektir.

Halk Bankasının esnaf kefalet kooperatifleri vasıtasıyla veya doğrudan doğruya açtığı kredilerin hemen hepsi vaktinde ödenmektedir. Böylece 100 alan, işini genişleterek, 1000 alabilmektedir. Eğitim kurslarından başka Bankanın teknik yardımları da büyük faydalar sağlamaktadır. Memleketin hemen her köşesinde, kasabalardan köylere kadar küçük sanayiın hızla geliş-

meye başladığı, yaratılan eserlerle, kolayca anlaşılabilir.

Üzülerek belirtelim ki, sosyal ve ekonomik Türk toplumu yapısında bu çok mutlu devrim, pek göze çarpmamakta, kamuya duyurulmamaktadır. Birçok ziraat âletleri, demir ve tahta mamuller, tornacılık ve dökümcülük, madeni eşya, makine, oto lastik kaplaması, mermer işleri ve diğer işler el tezgâhlarından makineye kadar, atölyeden küçük fabrikaya doğru gelişmektedir. Denizli'de el dokumaları, Nevşehir'de mangallar, Bilecik'de mermer sanayi, Susurluk'da ağaç sanayi son bir iki sene içinde büyük gelişmeler göstermiştir. Bankadan kredi ve teknik yardım görenler arasında 160 tonluk pres, su motorları, ro-mork imal ederek satan, yaptığı makine ve âletleri ihraç eden çeşitli küçük firmalar vardır.

Şimdiye kadar hükümetler, çabuk ve kolayca sonuç alınan ve derhal göze çarpan büyük işlere önem vermekte, sonra da kredi musluğu büyük ve varlıklı kişi ve firmalara akarak küçük esnaf ve sanatkâr zümre bu yöndeki gelişmenin baskısı altında ezilip gitmekteydi.

Hükümetin küçük esnaf ve sanatkâr dâvasına el atmış olması, kanaatimizce, bir tutum ve rejim değişikliği olarak çok önemli bir olaydır. Bu yıl bütçeye Hazine-den 50 milyon lira Halk Bankası sermayesine yardım ödeneği konmuştur. Yetersiz olan bu ödenek dışında hükümet Bankaya çeşitli kaynaklardan yardım sağlamakta ve küçük esnaf ve sanatkârlar dâvasının en kıza zamanda halli için çalışmaktadır.

İKİNCİ BEŞ YILLIK PLANIN ÖZELLİKLERİ

Tarımın 1935 yılında 111.5 milyar olarak 1940 yılında 135.5 milyar olarak yapılmasını ve ortalama % 7 kalkınma hızı sağlanmasını öngören İkinci Beş Yıllık Planın TBMM Karma Plan komisyonundaki müzakeresi geçen ayın 9 unda bitmiştir. Bu müzakereler sırasında hükümetin karşı partilerle Parlâmentonun Plan hakkındaki görüşleri açıklanmış, tenkitler yapılmıştır. Sonunda Başbakan sayın Süleyman Demirel'in altı saatten fazla süren konuşmasıyla cevaplandırılan bu tenkitler, İkinci Beş Yıllık Planın uygulan-

masında hükümete ışık tutacağı için genel olarak faydalı olmuştur. Planın Senatodaki görüşmesi tamamlanmış ve Millet Meclisi'nde görüşülmesine başlanmıştır.

Beş Yıllık Planın uygulanmasında görülen aksaklıkları düzelterek ve İcra'nın yetkilerini genişleterek kanun tasarısı da Meclis komisyonunda kabul edilmiş ve gündeme alınmıştır.

Başbakan, İkinci Beş Yıllık Planı Karma komisyona sunarken yaptığı konuşmada: «Plan millî hayatın ayrılmaz bir parçasıdır. İkinci Plan dönemi iktisadî ve sosyal hayatımızın fevkalâde önemli safhasını kapsamaktadır» diyerek, bu dönemin özelliklerini anlatmıştır. Az gelişmiş memleketlerde canlılık ve hareketlilik başlayarak ekonominin kendi kendine gelişme gücünü kazanması, yani İngilizce deyiimiyle (Take-off) dönemine girmesi, son derece önemlidir. Türkiye bu safhaya yaklaşmaktadır. Bu safhada sosyal ve ekonomik olaylar girift bir hal alır ve sorumluluk taşıyan hükümetleri birçok konularda dikkatli tedbirler almaya ve uygulamaya zorlar. Planın asıl bu dönemlerde yapıcı güç kazandığına şüphe yoktur. Başbakan bu noktayı belirttikten sonra Türk planının özelliklerini anlatmıştır.

Önce özel teşebbüse dayanan demokratik ve sosyal bir rejime özgü karakteri, hazırlanan planın her bölümüne açıkça görülmektedir. Ancak Birinci Beş Yıllık Planı, devletçilikten yana ağır basan sosyalizme geçişin ve bir rejim değiştirmenin hazırığı gibi karşılayanlar, İkinci Planda ne sola ne de sağa yönelmiş hiç bir maksadın bulunmadığını elbet gözden kaçırmıyacaklardır. Plan, Türkiye'nin topluca kalkınmasını hedef tutmaktadır; realist ve yapıcıdır. Kalkınmada devlet gücünün yanı sıra özel teşebbüs gücünden kuvvetle yararlanmak öngörülmektedir. Demirel'in Komisyonunda yaptığı son konuşmada da belirttiği gibi; «Birinci Planla İkinci Plan arasında büyük farklar vardır...» Aradan geçen beş yılın tecrübesiyle iki devre arasında iktidar ve zihniyet değişiminin rolleri büyük olmuştur. İkinci plan döneminde öngörülen % 7 kalkınma hızına ulaşılabileceğine ve hattâ bu seviyenin geçilebileceğine şüphe etmeyenler, kendilerini yersiz bir iyimserliğe kaptırmış sayılmaz.

Öte yandan Türkiye'nin bütün meselelerinin planla çözülebileceği düşünülemez. Bu dönemde planın başarı kazanması için şimdiye kadar henüz el dokunulmamış birçok ana meselelerin çözümlenmesi mutlak bir zarurettir. Sayın Başbakan gerek komisyonda ve Ankara'da Odalar Birliğinin Genel Kurul toplantısında verdiği demecelerde bu meselelerin nelerden ibaret olduğunu ve nasıl bir yönde çözüm beklediğini ifade etmiş olması, iyimser ümitlerin boş çıkıncıya bir delil olabilir.

Başarının esassı bir şartı rejimde istikrar sağlamaktır. «Memleketi bir avuç sermaye ve toprak ağası ve kökü dışarıda kompradorlar, aracılar sömürüyor; baştakiler de bu sömürücülerin adamlarıdır» diye ticaretin, üretim araçlarının, dış ticaretin bankacılığın devletleştirilmesi, kapitalist olmayan bir rejim kurulmasını isteyen akımların memleketinde huzur ve istikrarın korunması hedefini sarsamaması, özel teşebbüse öncelik veren demokratik ve sosyal bir rejim şartları içinde kalkınmayı engelleyememesi lâzımdır. Gazetelerde okunduğuna göre karma plan komisyonu görüşmeleri sırasında CHP sözcülerinin bu yönde plan eleştirmeleri karşısında Başbakan şunları söylemiştir:

«Ortanın solcuları bu düzenle memleketin işlerini halledemiyelimizi söylüyorlar. Beğenmedikleri düzen nedir ve ne vakit getirilmiş, kurulmuştur? Bankacılığı, ticareti, sigortacılığı mı devletleştirmemizi istiyorlar? Neye kendileri iktidarda iken bunları yapmadılar?»

Bu sözler düzen meselesinin artık tartışma konusu olmaması ve hele kalkınma hızını kırıcı ve kalkınmayı köstekleyici bir şekil almaması gerektiğini ifade için ortaya atılmış olsa gerektir.

Türk kalkınma planında merkezî plancılığın özellikleri aranmaması, bunun demokratik bir plan olduğu, kamu sektörü için emredici ve özel sektör için de tavsiye edici nitelik taşıdığı da Başbakanı belirttiği özelliklerden biridir. Bu ilkeyi TIP sözcüsü Prof. Sadun Aren eleştirmiş, ve demokratik planlamanın da özel sektör için emredici olabileceğini söylemiştir. Demokratik planın ne devlet sektörü için kesin olarak emredici, ne de özel sektör için bu şekilde tavsiye edici olmadığı ve olamayacağı, her

ikisinin imkânlar ve uygulama sırasında beliren şartlara bağlı kalacağı şüphesizdir. Ancak gelişme halinde olan bir memlekette yatırım ve iş yaratma hacmini ve hevesini kırmamak, teşvik etmek lâzımdır. Özel sektörü plana girmeyen özel yatırımlara girmekten ölemek ve mutlaka plan çerçevesinde yatırım yapmaya zorlamak bu hedefe aykırı düşer. Bununla beraber özel yatırımları plana ve hedeflerine uygun yönlere çekmek ve akıtmak için zorlama dışında alınacak tedbirler ve uygulanacak usuller de vardır.

Sayın Demirel «kârlı işleri devlet yap-sın» fikrine karşı olduğunu açıklamıştır. Prensipl olarak büyük ölçüde kârlı işlere ve özellikle ecnebi sermaye yatırımlarına devletten ortak olması, vergiler dışında devlete kârlardan da paylar ayırma bakımından savunabilecek bir prensiptir. Ancak, devletçilik usullerimizde, taşıdığımız zihniyette ve içinde bulunduğumuz politik ortamda bunun faydadan çok zararlar doğuracağı, hele doğrudan doğruya devletin yatırım yapacağı kârlı işlerin zararlı hale geleceği şüphesiz olduğundan, Demirel'in açıkladığı prensipte isabet olduğu kanaatindeyiz. Sömürme ve dalavere olmazsa özel teşebbüs elindeki kârlı işlerden devletin alacağı vergi, kâra devletin ortaklığını sağlayan emin bir kaynak olacaktır.

SOVYETLERİN KURACAĞI FABRİKALAR HAKKINDAKİ ANLAŞMA

Hükümetimizle Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği arasında bazı sinai tesisler hakkında yapılan anlaşma 2 Haziran tarihli resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

İşbu anlaşma ile Sovyetlerin kuracakları tesisler şunlardır:

1 — Yıllık kapasitesi bir milyon ton çelik olan bir entegre demir ve çelik tesisi;

2 — Yıllık kapasitesi 200 bin ton alumina, 60 bin ton alüminyum ve 25 bin ton hadde mamülü olan bir alüminyum fabrikası ile fabrikanın elektrik ihtiyacını karşılayacak bir baraj ve hidroelektrik santrali inşası;

3 — Yılda 3 milyon ton ham petrol iş-

leyebilecek kapasitede bir petrol rafinerisi;

4 — Yıllık kapasitesi 120 bin ton bir asit sülfirik fabrikası;

5 — Yılda 28 bin ton mamul istihsal edebilecek bir lif levha fabrikası;

6 — Çayırova cam fabrikasının yılda 18 bin ton telli ve emprime cam imal edebilecek bir ünite ile tevsi;

7 — İstanbul'da alkol fabrikasında votka imal eden ünitenin yılda 2 milyon litre Rus tipi votka imal edecek şekilde genişletilmesi

Bu tesisler için teçhizat, malzeme ve teknik hizmetler bedelleri 200 milyon Amerikan dolarını geçmeyecektir. Bununla beraber, sağlanacak bu teçhizat, malzeme ve teknik hizmetler bedelleri bu haddi aştığı takdirde aşan kısmı yılda %2.5 faizle iki hükümet arasında kararlaştırılacak bir vade içinde ayrıca ödenecektir.

Anlaşma çerçevesinde Sovyet teşekküllerince sağlanacak teçhizat malzeme ve teknik hizmetlerin nevine, miktarına, vasıflarına, fiatlarına, teslim şartlarına ve Türk ve Sovyet teşekküllerince tesislerin inşası, montajı, işletmeye açılması, garanti şartları, ihtilâfların çözümü, Türk personel ve teknisyenlerinin Türkiye'de ve Sovyetler Birliğinde mesleki eğitimleri, Türkiye'den Sovyetler Birliğine ve Sovyetler Birliğinden Türkiye'ye gönderilecek teknik ve idari personel ile montaj personelinin, eğitimcilerin ve stajyerlerin ikamet ve çalışmalarını konulardaki hükümler, iki ülkenin yürürlükteki mevzuatları uyarınca yapılacak sözleşmelerde belirtilecektir.

Gerek getirilecek teçhizat ve malzemenin, gerek karşılığında ihraç edilecek malların fiatları dünya fiatlarına uygun olacaktır.

Borç için kabul edilen faiz %2.5 ve ödeme süresi 15 yıldır. Ödenecek borç ve faizler, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasından ABD doları üzerinden SSCB Dış Ticaret Bankası özel hesabı adı altında açılacak bir hesaba alacak kaydedilecektir. Bu para ile Sovyetler aradaki ticaret ve tediye anlaşması dışında bizden tütün, kuru üzüm, narenciye, yaş meyva ve sebze, zeytin ve zeytinyağı, canlı hayvan, deriler pamuk, yapağı, yünlü ve pamuklu mensucat, trikotaj, ayakkabı ve terlik, Sovyet teşekküllerinin ilgilenenikleri ve Türkiye'

nin verebileceği maden cevherleri, diğer tarım ürünleri ve tüketim malları dahil diğer sınai mamullerin satın alınmasında kullanılacaktır.

Her yıl özel hesaba alacak kaydedilecek meblağların %60'ı aynı yıl içinde tütün, fındık, huru üzüm, zeytin, narenciye ve yaş meyve satın alınmasında kullanılacak ve bu % 60'ın % 16'sı tütün olacaktır.

İkinci Beş Yıllık Plana girmiş olan Sovyetlerin bu yatırımları memleketi iki yandan fayda sağlayacaktır. En önemli sahalarda toplam tutarı 200 milyon dolar olan yatırım yapılması; ve bedellerinin dolar olarak değil mal olarak ödenmesi. Bilindiği gibi Batı blokundan alınan yardımların serbest döviz olarak ödenmesi gerekmektedir. Sovyet yatırımlarıyla İkinci Beş Yıllık plan döneminde ihracat gücümüze yılda en azından 40 milyon dolarlık bir eklemeye yapılmış olacaktır.

Kurulmasını her iki tarafın arzuladığı dostluk ve iyi ilişkilere de bu anlaşmanın olumlu bir etki yapması beklenmektedir.

AZOT SANAYİYİNİN YURT İHTİYACINI KARŞILAMA PROGRAMI

MEMLEKET ekonomisine büyük etkisi olan tarımsal ürünlerin artırılmasında diğer faktörler yanında en müessir unsurlardan biri de gübredir.

Azot Sanayii bu mühim maddenin üretilmesi ile işgal eden millî bir müessesedir. Azot Sanayii memleket hizmetinde mevcut tesislerine eklenecek yeni tesisler kurmak hususunda da faaliyet göstermektedir.

1— Mevcut Tesisler :

- a) Kütahya Azot Tesisleri : Bu tesislerde memleket tarımı için lüzumlu azotlu gübreler ile, yurt müdafaası için lüzumlu NH_3 ve teknik Amonyum Nitrat üretilmektedir. Bu tesislerin nominal ve program ka-

M·A·N

DIESEL
KAMYON — OTOBUS

Geugeot

OTOMOBİL — KAMYONET

Türkiye Distribütörü

ERCANLAR Ticaret Ltd Şti.

Büyükdere Cad. 135A
Mecidiyeköy - İstanbul

Tel: 47 98 50
47 98 51

BARIŞ — 68

pasitesi aşığıdaki senelik mam lle-
ri üretecek şekildedir.

	Nominal Kapasitesi	Program Kapasitesi
Amonyum sülfat gübresi	60.000	83.000
Amonyum Nitrat gübresi	50.000	60.000
Deriřik nitrat asit	6.000	4.000
Teknik amonyum nitrat	1.000	6.000
Mayi amonyak	1.000	150

Halen  retilen Azotlu gübrelerin
tarımda kullanılması suretiyle, tarımsal
gelirde yılda 285.444.000,—
TL. lk bir gelir artışı sağlamaktadı-
r.

- b) **Kütahya Tevsi Tesisleri**: Kütahya
tevsi tesislerinde 338.500 ton
% 26 Azotlu amonyum nitrat g b-
resi üretilmektedir. Tevsi Tesisleri
1968 yılı sonunda üretime başlaya-
caktır. Belirtilen gübrenin üretimi
ve tarımda kullanılması suretiyle
tarımsal gelirde takriben yılda
1.209.580.000,— TL. lk bir artışı
saęlanacaktır.

2— Yeni Tesisler :

- a) **Akdeniz Bölgesi** : Üre. diamon-
yum fosfat, tripls perfosfat ve
kompleksi gübre tesisleri kurula-
caktır. Bu tesislerde üretilen gübrelerin
kullanılması tarımsal

gelirde takriben 1.748.400.000,—
TL. artışı olacağı gibi ayrıca
370.000.000,— lira döviz tasarrufu
saęlanacaktır.

- b) **Karadeniz Bölgesi**: Tripls perfos-
fat tesisleri bu tesislerde üretilen
tripls perfosfatın tarımda kulla-
nılması suretiyle, tarımsal gelir
artışı yılda takriben 1.053.000.000,—
lira olacaktır. Bunun neticesinde
sağlanacak döviz tasarrufu 180
milyon liradır.
- c) **Elazıę - Sivrice normal süperfosfat
tesisleri** : Bu tesislerde üretilen
normal s perfosfatın tarımda kulla-
nılması halinde, tarımsal geliri-
mizde takriben 421.200.000,— TL.
lk artışı sağlanacağı gibi, 70 mil-
yon lira tutarında döviz tasarrufu
da saęlanacaktır.

3— Ele Alınacak Tesisler :

ikinci Beş Yıllık Plan çerçevesi içinde,
memleketimizin 1972 yılı gübre ihtiya-
cını karşılamak üzere,  nc  bir Azot-
lu ve fosforlu gübre kompleksinin ku-
rulması öngörülmektedir. Bu kompleks
için gerekli etüdler 1967 yılı içinde
ikmal edilecektir.

Mezk r Kompleks'de,

180.000 ton/yıl Amonyak
500.000 ton/yıl % 26 azotlu gübre
440.000 ton/yıl Diamonyum fosfat
650.00 ton/yıl Tripls perfosfat
istihsal olunması düřünülmektedir.

BARIŞ DÜNYASI

Türkiye'nin en büyük tarafsız aylık fikir mecmuası
olan

BARIŞ DÜNYASI'nı

mutlaka okuyunuz ve okutunuz

İDEOLOJİ

İKİNCİ ADAM: İNÖNÜ

Yazan : Ahmet Hamdi BAŞAR

ARKADAŞIM Şevket Süreyya Aydemir, Ankara'da «Kardeşim Ahmet Hamdi Başar'a sevgilerle ve yardımları için teşekkürlerle» ibaresini yazarak 17 Mayıs günü kitabını bana verdiği zaman, şunları söylemişti:

«— İkinci Adamın ikinci cildi, hep içinde yaşadığımız hâdiseleri sana bir kere daha hatırlatacaktır. Bu kitab aynı zamanda bizim (Tevazuu dolayısıyla benim dememiş olması mümkündür) herşeyi vaktinde düşünmüş, çözüm yollarını göstermiş, mücadelesini yapmış olduğumuzun da hikâyesidir. Dikkatle okuyacağına şüphe etmiyorum.»

Ankara'dan İstanbul'a kadar bir otobüs yolculuğu, 500 sayfaya yaklaşan İkinci Adam - İsmet İnönü'nün 2. cildini büyük kısmıyla baştan sona kadar dikkatle okumama, sayfalar arasında notlar almama ve içinde yaşadığımız tarihî olayları hayalimde canlandırarak o hâdiselerin geçtiği günlerin ruhî buhranlarını tekrar yaşamama kifayet etti.

1938—1950; Atatürk'ün ölümünden sonra İsmet İnönü'nün tek başına Türkiye'nin kaderini elinde tuttuğu, Tek Partinin değişmez Başkanı ve Millî Şef olarak tarihe damgasını bastığı devirdir. Şevket Süreyya, kendine özgü sürükleyici üslûbuyla bu devri, yani İnönü'nün tarihini yazıyor. Ele almadığı bazı önemli olaylar, eksiklikler, tek tük yanlışlıklar üzerinde durmadan kitabın bende yaptığı etki çok hazin olmuştur. İnönü'nün mutlak diktatörlüğü altında geçen bu devir, milletimiz hayatında kaybolmuş fırsatlar ve tehlikeli zikzaklarla dolu, mutsuz bir dönem ola-

rak kitapta vesikalara bağlanarak tarihe mal edilmiştir. Vakti bunu yaparken Şevket Süreyya Aydemir, kendini de feda etmiştir. «Herşeyi vaktinde düşünmüş ve çözüm yollarını göstermiş olduğunu» ispatlarken, «Kadro ve inkılâp» kitabından başlayarak, (Kadro) dergisiyle mücadelesini yaptığı aşırı devletçi fikirlerin, bir idareci olarak devlette vazife aldığı sıralarda gerçekleşmesine çalıştığını ve Harp ekonomisi içinde iâşe sıkıntısı ve Varlık vergisi gibi utanç duvarlarının baş yapıcılarından olduğunu da ifşa etmiştir. Fakat bence bu sırrı ifşa etmiş olması, hâlâ doğruluğuna inandığı görüşlerindeki saflığa ve memleketsever duygulara dayandığından, samimî ve dürüst bir itirafıdır. «İkinci Adam» kitabıyla Şevket Süreyya'nın asıl vesikalara dayanarak ifşa ettiği gerçek, mutlak diktatörlük kurduğu şu 13 senelik devrede İnönü'nün, tek söz sahibi olması dolayısıyla, idaresini eline aldığı bu memleketin, bir yönden tamamen aksi bir yöne doğru sürüklenmiş olmasında başlıca sorumluluğudur.

Bakınız Şevket Süreyya kitanda ne diyor:

«1942 yılı ortalarında idi. O yıl, iâşe Müsteşar Muavini olarak iâşe işlerine bakıyordum. Müsteşarlığa Hatay Valiliğinden Şükri Sökmensüer getirilmişti. Eski bir kurmay ve İstiklâl Mücadelesinde Garp Cephesi Kumandanlığının Kurmay Başyaveri ve nihayet Emniyet Umum Müdürü olarak Sökmensüer, hem İdarenin ve hem de partinin gözde bir elemanıydı. O sırada Ticaret Vekili, hem İnönü'nün sevdiği, hem

Partinin merkez yöneticilerinden olan Müm-taz Ökmendi»,

«... Sabah güneş doğarken gözünü ye-ni güne açan her vatandaş, o gün sofrası-na bir dilim ekmek koyup koyamayacağı-nı ve Ordunun yönetim mevkilerinde görev-li her kumandan, o gün askerine ne yedi-receğini; yemsizlikten kırılan hayvanlarına bir avuç yem bulup bulunamayacağını; u-çaklarına, motorlarına kaç günlük benzin ve motorlu vasıtalarına kaç tane yedek lâstik bulabileceğini kaygı ile düşünüyordu. Telefonlarımız hattâ gecenin geç saatleri-ne kadar işliyordu. Hiç durmadan, şu vali-den ertesi gün halka dağıtılacak hububat kalmadığını, şu ordu donatım veya yönetim makamından, hayvanların yemsiz, asker erzakının yetersiz, vasıtaların âtil hale gel-diyini bildiren kaygılı haberler alıyorduk. Meselâ İzmir'de palamutun, küspenin una karıştırılmasını gerektiren tedbirler alın-mak zorunda kalmıyordu. İzmir Valisi bana İzmir'de kasasını açarak «— İşte bütün fı-rımlardan çıkan bu» diyerek taşla moloz arası kara bir çamur parçası göstermişti. Hülâsa öyle olmuştu ki, hergün en az bin ton halk ve bin ton ordu ihtiyacı için hu-bubat ve yem maddelerinin anbarlara gir-mesi lâzım gelirken, her akşam elimize gelen tedarik cedvellerinde bir gün ve bü-tün yurttan ancak iki tonluk bir tedarik ya-pılabildiği gösteriliyordu.» (1)

İ KİNCİ Dünya Harbine girmemiştik. Birbirleriyle ölüm-dirim savaşı yapan dev kuvvetlerin ikisi de bizden çekiniyor-lar, ellerinden gelen yardımı yapmak isti-yorlardı. Hele Uzak denizlerle bütün bağ-ları kopmuş olan Mihver devletleri, bizden yiyecek, ham madde, maden ne bulursa alacak durumda idiler. İstesen onlar bize makine, malzeme, mütehasıs, para her-şey vereceklerdi. Bomboş topraklarımızda yalnız makine ile hububat ziraati yapsak, pamuk üretimini çoğaltsak Karun kadar zengin olurduk. Bunlar olacak yerde Dün-ya Harbi patladı diye biz aç kalıyor; bal-çıkla karın doyurmaya çalışıyorduk. Memleketi bu hale getiren Harp değil, İnönü idaresiydi. İnönü daha 1930 da, Ser-

best Fırkayı yendikten sonra - Atatürk'ün hayatta olmasına rağmen - idareyi eline almış tek adamdır. 1930—1938 arasında-ki devrin tarihi yazıldığı zaman görüle-cektir ki, İnönü bu dönemde memleket idaresindeki bütün sorumluluğu omuzları-na almış ve şüphesiz bütün gücü de nef-sinde toplamıştı. 1942 de İzmir halkının çamur yemeye mecbur kalışı, 1930 da buğ-day buhranına çare aramayan, çare ara-yanları kendine düşman tanıyan ve mil-leti bu koskoca bereketli toprak üstünde aç kalmaya mahkûm duruma sokan İnönü yüzündendir. 1930 ile 1939 arasın-da, yani büyük dünya buhraniyle Büyük Dünya Savaşının arasındaki yıllarda Tür-kiye'nin dev adımlarla kalkınması müm-kündü; son derece müstesna tarihî bir fır-sat önümüze serilmişti. Avrupa'da sanayi buhranı dolayısıyla geri kalmış memle-ketlerin süratle sanayileşmesi, kalkın-ması işten bile değildi. Fabrikalarını sö-küp memleketimizde kuracak, gerek dev-letle gerek özel şahıslarla ortaklıklara gi-rişecek birçok müracaatlar, teşebbüsler olmuştu. İş hayatının son derece canlanı-bileceği bir ortam kendiliğinden yaratıl-mıştı. Bu devirlerde eğer: «Dünya buhranı bizim de buhranımızdır» sakat düşünce-sine yer vermesek, «Türkiye ancak bu dünya buhranı varken kalkınabilir; bu fırsatta kalkınamazsa sonra sanayici ve kapitalist memleketlerin uydusu olmaktan başka kurtulamaz» diyenleri dinleseydik, İ-kinci Dünya Harbi patlak verdiği zaman biz aç kalıp felâketlere sürüklenmez; re-fah ve zenginlik içinde bayram yapardık. 1930 ile 1938 arasında Türkiye, sözde altın karşılıklı istikrarlı para politikasıyla, özel teşebbüs ve sermayeye düşman olan, iş yaratıcı insanları «aferist, dalavereci, soyguncu» gibi karşılayan ve nihayet devletçiliği de bir iktisadî doktrin, bir re-jim olarak değil, siyasî iktidarın iktisadî hayata el koyması ve bu hayatı memur-larla idare etmesi şeklinde ilkel bir devlet kapitalizmi olarak kabullenen zihniyetle, önüne gelen tarihî fırsatları kaybetti ve gerçek mânâsiyle çöktü. 1939 da patlak veren Dünya Harbinden sonra ise memle-ketin idaresi değişmez Genel Başkan, Millî Şef ve Cumhurbaşkanı olarak Tek Adam İnönü'nün elinde, yukarıda da be-

(1) Şevket Süreyya Aydemir, İkinci Adam, ikinci cilt, Sa.: 202

İrttiğimiz gibi büsbütün rayından çıktı ve çöküş son derece hızlı ve o nispette feci oldu.

TURKIYE 1930 ile 1939 arasında kalkınabilirdi, çöktü. 1939 ile 1945 arasında dünyanın en zengin memleketlerinden biri olabilirdi; elinden tutulmaz ve devamlı yardım yapılmazsa ayakta duramıyacak hale döştü.

Savaş patladığı zaman memleketin değil harbe girmek, nefes alıp yaşayacak halde bile olmadığını Şevket Süreyya, kitabında uzun boylu anlatır. «**Dünya Harbine girmeyerek memleketi kurtardı**» diye İnönü'ye müstesna bir deha, bir ileri görüş atfedenler, Şevket Süreyya'yı okusunlar. Türkiye'nin harbe girmek ne hadidi? Höt deseler ödü patlayacak haldeydi. Harp çıktığı zaman İnönü'nün yaptığı şey, hemen köylünün çift sürdüğü öküzü elinden alıp bu motorlu harp devrinde öküz arabalarından müteşekkil nakliye kollarıyla gösteri yapmak, köylünün tohumluğuna, yiyeceğine kadar zahiresine el koymak ve en gürbüz çalışacak kolları seferberlik dolayısıyla askere almaktan ibaret kaldı. Hazinede para yok; seferberlik masrafları nasıl karşılanır? O zamana kadar istikrarlı para diye en verimli yıllarmızı kısırlaştırmayı ve memleketi tarihi fırsatlardan yoksun bırakmayı göze almış olan İnönü, Harp yıllarında enflasyon politikasını bütün kötü taraflarıyla destekledi. Merkez Bankası emisyoniyile, enflasyon muslukları ağızına kadar açıldı. İnönü'nün devrinde memleketi yapılan en büyük fenalık, istihlal ve iş karşılığı para ve kredi hacmini çoğaltmak ve ayarlamak yoluna gidilmemesi; fakat istihlal ve masraf karşılığı enflasyon çukuruna düşürülmesidir.

Fakat İnönü, yapılanların doğruluğuna inanmıştı.

1930 da Serbest Fırkaya karşı, şimendiferin Sivas'a gelmesi dolayısıyla söylediği nutukda: «**Türkiye mutedil devletçidir**» dediği zaman ne kadar samimi ve dâvasına inanmış idiyse, 1965 de Partisinin bitmez tükenmez yenilgisi karşısında «**Ortanın solu**»na sarılmasında da o derece samimi ve inançlıydı. Yalnız İnönü, samimi ve inançlı olmasına rağmen dâvasında

hiç bir zaman bilinçli olamadı. Neydi Mutedil devletçilik? Nedir Ortanın solu? İnönü bu sorulara daima politika ağızıyla cevaplar verdi; ne olduklarını değil, ne olmadıklarını anlatmaya çalıştı. 1930 da Paşa'ya arkadaşları «Mutedil devletçilik sosyalizm midir?» diye sorarlarken verdiği cevap «Asla, sosyalizm değildir» di. Şimdi de Ortanın solu için söyledikleri aynı olmakta ve bunun sosyalizm olmadığını söylemekle yetinmektedir.

İnönü Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'nın çeşitli memleketlerinde iktidarı tekellerine geçirmiş olan millî şeflerden hiç birine benzemiyordu. Lenin, Stalin, Hitler, Mussolini, Tito, Franko hattâ Nâsir'la uzaktan yakından ilgisi ve benzerliği yoktu. Hiç bir doktrine kendisini ve hareketlerini bağlamamıştır. Mutlak otorite elinde olmasına rağmen, fikir plânında daima dış etkenler altında kalmış olduğundan, nev'i şahsına münhasır bir Millî Şef oldu. Bu saydığımız Şeflerden hepsinin kitabı ya da bir yönü vardır; gittikleri yollar bellidir. Fakat İnönü kitabıdır ve hangi yola gittiğini ve gideceğini hiç kimse, hattâ kendisi dahi bilememektedir. İnönü'nün bu özelliği Şevket Süreyya'ca da kabul edilmiştir:

«İnönü hiç bir zaman topyekân bir hamlenin adamı olarak görünmemiştir. Adına Hükümet denilen ve onun nazârında dokunulmaz bir hiyerarşi düzeni olan, az çok statik nizamın daima çerçevesi içinde kalmıştır. Klâsik mevzuatı, büyük dalgalar yaratacak müdahalelere daima tercih etmiştir. İnönü, biraz da kurulu düzen adamıdır ve ıslahatı ancak bu düzenin dar çerçevesi içinde arar. Cumhuriyetinde İnönü, şekilci ve tekâmülcüdür.» (Sayfa:224)

İnönü böyle olacak yerde, millî şeflere özgü doktrin adamı olsaydı; devletçi ise devletçi, sosyalist ise sosyalist, özselci ise özselci, her halde bir şeyci olsaydı, kaderine hâkim olduğu memleketi bir tek yolda kalkındırma hedefine bağlanırdı. Bütün bunların hepsi iyi kötü bir çıkış, bir kurtuluş, bir kalkınma yolu olabilirdi. Sosyalist, devletçi, müdahaleci, liberal, kapitalist her rejim altında - millî şef idaresi olmak şartıyla - kalkınan mem-

leketler vardır. Ama bizim gibi her rejime açık her yola baş vuran, nereye gittiği belli olmayan dünyada bir tek kalmamış memleket gösterilemez.

Doğrusunu söylemek gerekirse, Türkiye'de gerçek anlamda kalkınma, İnönü iktidarından sonra başlamış; fakat hem iktidara geçen demokratik Millî Şefin (Menderes'in) doktrini ve bir dünya görüşü olmaması, hem de karşısında İnönü'nün bulunması dolayısıyla bu kalkınma kısırlaşmış; mümkün olan hızı ve seviyeyi bulamamıştır. Türkiye'nin bu kaybolmuş devreleri atlattıktan sonra ancak şimdi yeni yeni kendine kalkınma için bir yol aramaya ve demokratik rejim içinde yön çarpışmalarının doğurduğu büyük zararlara katlanmaya mecbur kalması da hazine bir talihsizlik olmuştur.

İnönü, enflasyon, deflasyon, emisyon gibi basit terimleri bile Başbakan olduktan sonra bir banka müdürünün ağzından işiterek öğrendiğini itiraf eder. Selâhaddin Çam'ın Merkez Bankası Umum Müdürü olduğu sıralarda bir Bakanlığın bir yatırım için Merkez Bankasından kredi isteğini red etmesi üzerine, Başbakan bizzat Banka Umum Müdürüne gitmiş ve Onun: «Paşam eğer bu kredi verilirse enflasyon olur» demesi üzerine «Ne demek enflasyon?» diye sormuş olduğunu sayın Ecvet Güresin yazısında anlatır. Selâhaddin Çam'a göre enflasyon son derece korkunç, memleketi batıracak şeydir!... O zaman tedavüldeki para 150 milyon lira idi. Karşılığı da sözde altın olarak mevcuttu. Para dediğin böyle olurdu!... O sıralarda (1933) Londra'da büyük devletler paralarını altın esasından ayırmak için bir konferans toplamışlar ve bizi de çağırmışlardı. Altın babası Amerika, İngiltere altından ayrılırken biz konferansta altın tezini savunmuş; elâleme de kepaze olmuştuk.

Altın karşılığı paramız olmadığı için hiç bir şey yapamıyorduk. «Buğdayı organize edelim, bir elden alıp satalım» diyenlerin karşısına hemen «Nerede para?» diye çıkılabiliyordu. Para olmadığı için hiç bir yatırım yapılamıyordu. 1930 da Dünya buhranı patlak verdiğinde şu mazereti de bulmuştuk: «Ne yapalım, duraklayacağız. Hele şu dünya buhranı

geçsin; bu işleri sonra yaparız...»

İnönü'nün kısır para politikasından dönerek bu sefer tamamen açık ve çok tehlikeli bir enflasyona gitmesi için, Selâhaddin Çam'dan başka bir etkenin altına girmesi ve Dünya Harbi çıkararak bütçenin açığa basılmış paralarla kapatılması zorunluğunun doğması gerekmiştir.

Türk milletinin Harbe girmiş milletlerden çok fazla sıkıntı çekmesi ve Harp yıllarında bütün ekonomik ve malî gücünü yitirmiş olması sebebi de, İnönü'nün doktrin adamı bir Şef olmamasındandır.

Bu devrenin en hayafı dâvamız işe meselesidir. Şevket Süreyya'nın anlattığı fecî durum kendiliğinden hazırlanmıştı. Çift hayvanlarına nakliye kolları kurmak için el konmuş, ve köylü delikanlılar da askere alınmıştı. Köylünün istihsal ettiği buğdaylar ve hububat devlet tarafından parasız ya da değerinden çok düşük bir fiatla alınıyordu. Köylü, ancak kendi ihtiyacı kadar mal yetiştiriyordu. Piyasada buğday 100 kuruş iken devletin verdiği 13,5 kuruştur. Köylü bu fiyata malını devlete vermiyor; fırsat bulursa serbest piyasada satıyordu. Bu satış, şiddetli tedbirlerle önlenmekte; konan kanunlarla köylü bütün malını devlete satmaya mecbur tutulmaktaydı. Fakat, Şevket Süreyya'nın dediği gibi, günde 2000 ton buğday almak gerekirken devletin ambarlarına ancak 2 ton mal girebiliyordu.

Bundan çıkarılan mâna şu idi. Köylü malını saklıyordu. Şu halde yapılacak tedbir açıktı: Çok ağır ceza koymak, köylünün malını saklamaması için en sıkı tedbirleri almak. Emniyet Umum Müdürü ve kimsenin gözünün yaşına bakmayarak şiddetli hareketleriyle ün yapmış Şükrü Sükmensüer işe Müstesarlığına getirildi. Bu zat değerli bir polis şefi, bir idareci, müstesna bir adam olabilir. Ama, işe işi şiddet ve zor kullanma işi midir? Yanına iktisatçı diye bizim Şevket Süreyya'yı da Muavin olarak veriyorlar. Şevket Süreyya, bir doktrin adamdır ve doktrinini ne olduğunu da saklamadan yazılarında açıklamıştır. Yalnız yazısında değil, 1939 un başıyla 1947 sonlarına kadar süregelen İktisat

Vekâleti Sanayi Tetkik Heyeti Reisliği) ve yine bu devirde (İşe Müsteşar Muavinliği) vazifelerini yaptığı zaman, raporlar yazarak hükümete görüşlerini resmen de bildirmişti. Meselâ 28-10-1940 da Bakanlığa sunduğu raporda bir (İktisadî Büro) teşkilini teklif etmişti. Bu Büro şu hedefleri sağlamak için kurulacaktır (2)

— Memleket menfaatleri bütün menfaatlere hâkimdir,

— Memleketin emrinde bulunan madde, manevî bütün iktisadî imkânların kullanılışı tamamen ve kayıtsız olarak millî menfaatlere tahsis olunacaktır.

— Kâr zihniyeti yerine hizmet zihniyeti ikâme edilecektir.

— Maliyet ve satış fiyatlarının serbest teşekkülü yerine devlet fiyatları ikame edilmiştir.

— Fiyatların tetkiki, tespiti ve kontrolü tek merkezde toplanmıştır.

— İktisadî tedbirlerin selâmetle cereyanını engelleyen her hareket düşman menfaatine hizmettir.

BU CURETLİ proje «Harp içinde tek merkeze karşı sorumlu, fakat tedarik, tevzi ve kontrol bahsinde gerekli yetkilerle cihazlanmış, yeterli bir merkezin kurulması için» hazırlanmıştı. Bu ana prensipler altında memleket yepyeni bir rejime doğru devlet eliyle örgütlenerek gidecekti.

Şevket Süreyya, her zaman ihtilâlin karşısında bir adamdır. Türkiye’de istediği rejim değişikliğini Millî Şef’e ve Tek Parti iktidarına kabul ettirebilirse, herşeyin yağdan kıl çıkarılır gibi kolaylıkla kendiliğinden olabileceğine inanmıştır. Kadro ile yaptığı fikrî mücadele sayesinde zaten bir ortam hazırlamıştı ve kendisine güvenilerek Sanayi Tetkik Heyeti Başkanlığı, İşe Müsteşar Muavinliği gibi devletin kilit noktalarında vazife vermişti. Yolunda başarı kazanmasından, rüyalarının gerçekleşeceğinden birçok bakımlardan ümitliydi. Memlekette tek söz sahibi Millî Şef’in kendisi gibi düşündüğüne ya da bu konularda hiç bir şey düşünmediğine emindi. Sonra Harp dolayısıyla devlet müdahalesini alabildiğine

(2) İkinci Adam, ikinci cilt, Sa. 219

genişletmek yolu açılmıştı, ve kendisi bu işin başına getirilmişti. Aracıların, tüccarın, özel teşebbüs ve sermayenin kökünden tasfiyesi ve yepyeni bir örgütlenme gidilmesi için bu bir fırsattı.

Yaptığı ilk deneme de başarılı olmuştu: Dokuma kooperatifleri kurdurmuş; iplikleri yalnız onlara tahsis etmiş; bu suretle «Tezgâhlarda İlkçağ köleliği şartları içinde işçilerini çalıştıran tezgâh ağaları sessiz sedasız tasfiye edilivermişti.» (Sayfa: 220) Meslekî teşekküller ihdası hakkında bir de muhtıra hazırlayarak, «ihtiyaçların ve ham maddelerin dağıtılması, mamûllerin evsaf kontrolü, standartlar tespiti ve kontrolü, fiyatların tespit ve murakabesi, teknik vasıtaların tedarik ve tevzii gibi hususlar için meslek ve esnaf teşekküllerinin kurulmasını» teklif etmişti. Bu teşekküller «Ortaçağda olduğu gibi, kendi işleriyle kendileri meşgul olacaklar»; fakat hükümetin iktisadî icraatında muhatap ve vasıtalık vazifesi göreceklerdi. Köylerde de böyle örgütler kurulacaktı. Köylerde «İktisadî siyasete muhatap olacak şahısların ve örgütlerin acele yaratılması» lâzımdı. Meselâ «Sübaşılıklar kurulabilir ve bunların birer iktisadî köy önderleri ve komiteleri şeklinde harekete geçmeleri düşünülebilirdi.» Araçlar her yerde ve her alanda kökünden tasfiye edilmeliydi. Meselâ «Mahsulatı ardiye vergisi bile - ifadeye bakılırsa Şevket Süreyya çok yerinde bulmaktadır - eski Aşar geleneklerinin bir ihyası gibi düşünülmüş; köylünün elinden alınan buğdayların muhafazası ve sevkinde özel kişiler vazifelendirilmişti.» Bu derleme ve sevk işleri hükümetin iktisadî ve malî teşkilâtı ve köy iktisadî komitelerinin el birliği ile pekâlâ ve en zararsız şekilde yürütülebilirdi.

Şevket Süreyya harp ekonomisini kurma çabası altında, iktisadî kurtuluş dâvasında ileri devletçi bir rejimi «sessiz sedasız» kurma programını İktisat Vekili (merhum) Hüsnü Çakır vasıtasıyla Bakanlar Kurulundan geçirmek için çok çalışmış; fakat sonunda:

«Hükümette 17 Vekil var; bu 17 Vekil 17 ayrı dil konuşuyor» cevabını almış olduğunu kitabında yazar. Fakat buna rağmen yine ümidini kesmemiş ve bütün

Harp senelerinde işgal ettiği önemli vazifelerde, kurulmasını istediği yeni rejim şartlarını hazırlamak için bütün zekâ ve maharetini kullanmıştır.

1942 yılı nispeten iyi bir mahsul senesidir. Yeni rejim ancak böyle bir uygun senede, fazla sarsıntı ve şikâyet doğurmadan kurulabilir. Şevket Süreyya hemen bir rapor hazırlamış; o zaman Ticaret Vekili olan Mümtaz Okmen kanalıyla Başvekil Refik Saydam'a sunmuştur. «Bu raporda bütün fiat problemleri, fiat stopajı ve gerekli malî tedbirler, toprak mahsullerinin aynı vergi mevzuu, tedavüldeki fazla parayı geri çekme yolları, ziraî şirketler ihdası, çiftçi kooperatifleri, inşaat şirketleri, tedavül işlerinin tanzimi vesaire gibi A'dan Z'ye kadar temel konular, etrafiyle ve tekliflere esas olacak şekilde işlenmişti». (Sayfa: 222)

Bir komisyon tarafından incelenerek bazı tadillerle benimsenen bu raporla (merhum) Başvekil Refik Saydam'ın büyük Millet Meclisinde:

«— Bu devletin A'dan Z'ye kadar her yeri bozuktur ve tepeden tırnağa değişmelidir» demesi arasında bir ilgi kuran Şevket Süreyya, Refik Saydam'ın, ölümiyle biten İstanbul seyahatine gitmeden evvel, vekâletteki odasına gelerek kendisine: «— Sen şunları bana hele bir daha anlatsana!» dediğini de hoş bir fıkra olarak kaydetmektedir.

İki yüzkarası olan Mahsulatı ardiye» vergisiyle, «Varlık vergisi»nin konmasında ve uygulanmasında başlıca rol oynadığını kitabında ifşa eden Şevket Süreyya'nın, dâvasını yürütebildiği süre, özel teşebbüse, özel sanayiye karşı vazifesi gereği aldığı önleyici tedbirlerle harp ekonomisi kurma vesilesinden doktrini açısından hayli yararlanmış olduğu da kimsenin meçhulü değildir. Bu devrelerde fabrika kurmak hakkı fiilen devletin tekeline girmiş gibiydi.

İnanıldığı rejimin idealist savunucusu ve tatbikatçısı olarak, mutlak etkisi altına koyduğu «Sen şunları bana bir daha anlatsana!» diye ona teslim olan Başvekil Refik Saydam'ın beklenmedik ölümü, Şevket Süreyya'yı çok sarsmış ve işinden ayırmıştır. Kitabında bu olayı şöyle anlatır:

«... Başvekilin ölüm haberi Ankara'ya gelince herşey birden değişti. Başboşluğun, murakabesizliğin havası bir anda herkesi ve her yeri sardı. Yeni bir Kabine kuruldu: Teşkilât düzeni değişti. Ben de işimden ayrıldım. Meselâ yeni Ticaret Vekili Behçet Uz, hattâ askerî bir uçakla Ege bölgesine uçarak, İzmir'de seçmenlerine yeni bir hürriyet ilân gösterisinde bulundu. Eski kayıtlar, murakabeler kaldırıldı. Buğday ihracına karar verildi. Ama buğday 13.5 kuruştan 100 kuruşa doğru, zeytinyağı 80 kuruştan 350 kuruşa kadar çıktı. Halbuki devletin kontrolünde 85 kuruştan 16 milyon kilo bir stok teşkil edilmiş bulunuyordu. Bunlar da serbest bırakıldı. İşte bu yeni hürriyet havası içerisinde harbe girmek zorunda olsaydık, sanıyorum ki, olacak şey sadece karışıklık, haksız kâr yağması, düzensizlik ve açlıktı. Yani açlarla yeni milyonlerin devri başlayabilirdi. Tabii bu harbin sonunda bir Türkiye kalabilecektiye?» (Sayfa: 224).

Şevket Süreyya der ki:

«Türkiye'nin belki enflasyonist, fakat her halde üretimi de artıracı bir fiat başboşluğu ile, mümkün olduğu kadar bir fiat stopajı yollarından birini seçmesi zorunda olduğu günler... Yani fiatları başıboş bırakmakla bilhassa zarurî ihtiyaç maddelerinde fiatları mümkün olduğu kadar dondurmamak yollarından birini tercih karşısında kaldığımız günler...»

Bu iki yoldan ikincisi seçilmiş, sonsuz başarısızlığa uğrayarak halk etmek yerine çamur yiyecek, Ticaret Vekili intihar edecek kadar acıklı bir duruma düşmüştü. (Şevket Süreyya kitabında Mümtaz Okmen'in intihara kalktığını yazar). Bu devrede harbe girmek zorunda olsaydık, olacak şey felâketti. Bıçak kemiğe dayandı için bu yolun yüzde yüz aksi olan birinci yol seçilmiş, serbestiye geçilmiştir.

J ANDARMA dipçisiyle, açlıktan kan ağlayan köylünün ambarından yiyecek buğdayını yok pahasına alan, herşeyine el koyan, fiatları donduran devletçi bir rejimden, her şeyi serbest bırakan liberal bir rejime geçiş bir günde oluvermişti! Devleti A'dan Z'ye kadar değişti-

recek en köyü bir devletçiliği uygulama kararıyla İstanbul'a giden Başvekil, orada ansızın ölüverince rejim de hemen değişivermiş; en sol uca gitmeye hazırlanmışken en sağ uca geçilmişti.

Başka memleketlerde bu kadar büyük değişiklik için ihtilâller yapılır; iktidarlar devrilir; şefler değişir; memleket alt üst olur. Bizde hiç bir şey olmamış; sadece bir kabine değişikliği olmuştu. Bütün idare Millî Şefin elinde olduğu için bu değişikliğin de bir kıymeti yoktu. En koyu devletçi bir rejimden en liberal bir rejime geçme kararını Millî Şef vermiş olmalıydı.

Ne bugün, ne de tarihin hiç bir devrinde ve diktatörlükle idare edilen hiç bir memlekette böyle olaya tesadüf edilemez. Keşke İnönü, Şevket Süreyya'ya teslim olsaydı ve onun gösterdiği yolda yürüseydi!... Ya da Behçet Uz'un temsilciliğini yaptığı bizim Mançesterimiz İzmir'in liberalizmine bağlansaydı!... Bu yollardan her biri iyi kötü bir yere çıkardı. Fakat İnönü çıkmaz batacak yollar seçmeyi tercih etti; dışında kaldığımız ve sarıntılarından yararlanarak Karun kadar zengin olabileceğimiz bir harp dolayısıyla dünyanın belki başka hiç bir halkının çekmediği ıztıraplara milletimizi sürükledi.

Şüphesiz Türkiye'nin bu felâketli durumu en azından 1930 lardan başlayarak hazırlanmıştır. Buğday fiatlarının 1930 da 13 kuruştan 4 kuruşa düşmesi ve bu düşüşün 1938'e kadar devamı, (3) gerek bu yüzden ve gerek sanayi mallarıyla tarımsal mallar arasında doğan korkunç fiat makasının insafsızca işlemesi gibi nedenler yüzünden, Türk köylüsü fakırın ve sefaletin uçurumuna sürüklenmişti. İkinci Dünya Harbi başladı diye seferberlik ilân olunması, köylünün çift hayvanının bile müsaderesi, yüzbinlerce müstahsil kolun askere alınması, buğdaylarının jandarma dipçisiyle elinden alınarak köylünün aç bırakılması ve nihayet enflasyon. Bütün bu olaylar zinciri, İnönü'nün eseri olarak tarihe geçecektir. Her adımda so-

(3) Şevket Süreyya kitabında 1938 ortalamasına göre buğday, müstahsil bölgelerde 4-26 kuruştur, der. Sayfa: 226

rumluluk, yalnız ve tek başına Onun omuzlarına yüklenmektedir.

İnönü, doktrini olmayan, gideceği yolu el yordamıyla tayin eden, bir yönden tamamen aksi başka bir yöne kolaylıkla dönebilen bir hükümet adamı (Çünkü Şevket Süreyya'nın da itiraf ettiği gibi İnönü bir devlet adamı olamamıştır. Sa: 220) olarak fikre ve tenkide karşı tahammülsüzlüğü ile de tanınmıştır.

Millî Şef olduğu devre, en ağır cezaları fikir satıcılarına vermiştir. 1930 da (Buğday Ofisi kuralım; fiatları köylüye idare edecek ve buğday istihsalini teşvik edecek seviyede tutalım) diye raporlar veren, kitablar yazan adam, bu yüzden İnönü'nün gazabına uğramıştı. Şevket Süreyya arkadaşımın buğday dâvasına kitabında yer vermemiş olmasının sebebi anlayamadım. Yine 1930 lardan sonra kısır bir para, bir bütçe politikası güdülmesine karşı yapılan fikir mücadelelerinden bahsetmemiş olmasını da kitabında rastladığım noksanlardan biri olarak kaydedebilirim.

İnönü çok mahdut çevresinden etkilendiği fikirleri kendisine mal edince bu görevine kısıncı ve her türlü müdahalelere karşı azami derecede titiz olmuştur» (Sayfa: 210). Fikir ve hareketlerinin herkes tarafından ve her yerde beğenilmesini ve öğülmesini beklerdi. Başbakan ve Cumhurbaşkanı olarak yurdu dolıştığı zaman, her gittiği yerde bu vazifeyi yapacak ekiplerin hazırlandığı çok söylenmiştir. Bunun bir söylenti değil, hakikat olduğu da, bizim gibi o devrin içini dışını bilerek yaşayanlarca bilinmektedir. Hattâ en buhranlı zamanlarda bile İnönü kimseden kötü söz ve şikâyet işitmeye tahammül edemezdi.

İlaşe sıkıntısının en yüksek seviyesini bulduğu, şehirlerde ekmek yerine çamur yendiği ve köylüye «buğday vermiyor, saklıyor», baskı yapıldığı sıralarda Orta Anadolu'nun buğday bölgesinde yaptığı bir gezide geçen şu olay İnönü'nün karakterini canlandırmaya yeter:

Bir ilçede kuraklıktan mahsul son derece fena olmuş. Köylü, değil hükümete verecek, yiyecek ve ekecek kadar bile buğday elde edememiş. Fakat bunu dinlemiyorlar, «saklıyor» diye köylünün elin-

deki buğdayları bile almaya çalışıyoralmış. Kaymakam Valiye yazmış; Vali Ankara'ya yazmış; kimseye dert dinletememişler. Nihayet ö sıralarda Cumhurbaşkanı, yanında kalabalık maiyetiyle o bölgeye gelmiş. Bunu fırsat bilerek şöşede halk kadınlı erkekli İnönü'nün otomobilinin önüne çıkmışlar:

«— Açız Paşam; kış gelince bütün yollar kapanacak, burada açlıktan kırılıp gideceğiz. Bizden buğday almayın» diye yalvarmışlar.

İnönü durumdan müteessir olmuş. Hemen geri dönerek köy odasına gitmiş ve yanındakilere bu işin tahkiki için şu emri vermiş:

«— Kim teşvik etti bu köylüleri?»

Halk şikâyetinin doğru olup olmadığı noktasında hiçbir inceleme yapılmadan yalnız Şefin emrettiği nokta araştırılmış, ve sonunda hiçbir yere dert anlatamayan kaymakamın nihayet köylüye:

«— İşte en büyüğümüz geliyor, derdinizi ona söyleyin» dediği sabit olduğundan Vekâlet emrine alınmasıyla mesele halledilmiş.

İnönü'nün Millî Şeflik devri, yukarıda da belirttiğimiz gibi, çok fırsatlar kaybettiğimiz mutsuz bir dönem olarak tarihe he geçecektir. Ancak bunda bütün so-

rumluluğu İnönü'nün omuzlarına yüklemek belki haksızlıktır. O'nun. Başbakan ve Millî Şef olarak Yeni Türk Devletinin kuruluşunda ve en az 25 yıl yönetiminde ne kadar büyük hizmetleri dokunmuşsa, yaradılışına ve formasyonuna bağlı olarak işlediği hatalar da o derece büyük olmuştur. Ancak bu devrenin şartları ve idaresini ele aldığı toplumun bünyesi ve niteliği gözönüne alınırsa, sorumlulukta O'nu tek başına bırakmanın doğru ve haklı olmayacağını söylemek mümkündür.

Sömürge ve yarı sömürgelerin hağimsizliği ve Batıya karşı direnme hareketleriyle birlikte batılılaşmaları dâvası klâsik doktrinlerden birine saplanarak çözümlenemezdi. İnönü, yeni bir kuruluşun yapıcısı ve yöneticisi olarak Türk fikir hayatında hiçbir orijinal, bize özgü bir malzemeye rastlayamadı. İlimcisi, politikacısı, idarecisiyle aydın azınlık bu kuruluşta, denebilir ki, hiç yardımcı olmadı. Tersine ya pasif mukavemet göstererek hareketi kösteklemek, ya da Şefe kızarak onu etkisi altına almak çabası içinde fikirden ziyade politika yaptı.

Sızan veya etkileyenler Ona fikirlerini malettikten sonra, politikadaki güçlerini İnönü'den aldılar. Bugün dahi politika alanında İnönü, etkilendiği belirli bir

İSTANBUL BANKASI

Sermayesi : 20.000.000 Lira

1967 YILINDA

Mevduat Sahiplerine

Çeşitli Para İkramiyeleri

Mevduata

% 6 1/2 a kadar faiz

İSTANBUL BANKASI

BARIŞ — 62

akımın tek dayanağı olmuştur. CHP Kurultayı ve Parti Meclisinin her toplantısında İnönü'den ilham aldıklarını bildiriyle açıklamaları, hâlâ Onun tarihî kişiliğinin sömürülme istenmesindedir.

Belki bugüne gelmek için böyle zikzaklarla dolu ve önümüze gelmiş fırsatları kaybettiğimiz bir dönem yaşanması tarihî bir zaruret. Fakat artık bu dönem geçmiş; şimdi Türkiye'de memleketin kendi şartlarına ve milletimizin bünyesine ve özelliklerine uygun olduğu iddiasıyla belirli yönlerde politikalar çarpışmaya başlamıştır. Bize göre İnönü, bu sadaki rolünü şerefi ve sorumluluğu ile birlikte tamamlamış; büyük tarafları ve hatalı

yönleriyle birlikte Tarihe malolarak istirahata hak kazanmıştır.

İnönü, taşıdığı sorumluluğu ileride Tarih karşısında birçoklar ve birçoklarımızla paylaşacak dahi olsa, bugün çoğunluk halkın gözünde yeniden iktidara gelmesinden korkulan bir adam olmaktan kurtulamaz. Halk Partisinin durmadan oy kaybetmesi nedenlerinin başında hiçbir şeyin, hiçbir kuvvetin silemeyeceği anlaşılan bu korku gelmektedir. Bu büyük adımımızın siyasî mücadelede devam ederek tarihî mirasından arta kalanları da harcıyıp yitirmemesi için artık bu korkunun yeri kalmadığını fiilen isbat etmesini temenni ederiz.

ÖMÜR BOYUNCA AYLIK GELİR.
Modern konutlu apartman daireleri,
ZENGİN PARA ve
Tahsil bursu ikramiyeleri
VADELİ HER 50 Liraya.VADESİZ
HER 100 Liraya Bir Kur'a Numarası

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

(Basm. : 11371 - A - 20275)

Sanayi:

Pamuklu mensucat ve ihracat dâvası

Yazan : Ömer ALAGEYİK

KAPASİTE

Türkiye pamuklu mensucat sanayinin bir milyon "iğ"e ve yirmi bin dokuma tezgahına ulaşan kurulu tesislerinin kapasitesi (755) milyon metre üretme gücüne sahiptir. (Planlama Teş. 1966 envanter çalışmaları).

Bu kapasite günde 22,5 saatten üç ekip ile (300) iş gününde (6750) saatlik fiilî iş gücünün ifadesidir. Bu miktar üretme imkânına sahip olan tesislerden alınan fiilî üretim miktarı ise (550) milyon metreden fazla değildir.

Kapasiteden istifade derecesinin düşüklüğü, üretme zorlukları veya sair imkânsızlıklardan ileri gelmekten değildir. Bunun tek sebebi, tüketme gücünün yetersizliğidir. Üretim ancak tüketim miktarı kadar olması en tabii iktisadî bir kaidedir. Tüketilemeyen bir mal üretilmez, stok'a imalât yapılmaz. Aksi halde daimâ büyüyen hareketsiz bir sermayenin faiz yükü altında ezilmek mukadderdir.

TÜKETİM

Türkiye'nin pamuklu mensucat tüketimi, satınalma gücünün yeterliği ile orantılı olarak şu şekilde hesaplanır: Ferd başına isabet eden harcanabilir millî gelirin pamuklu mensucata ayrılabilen kısmı (%5) miktardır. Avrupa standartlarına göre ve memleketimiz için de kabul edilmesi gereken bu (%5) in % (0,6) ı pamuklu trikotaja ve % (4,4) nisbeti ise pamuklu dokumaya tahsis edilir. Türkiyemizin 1967 harcanabilir, millî tutarı (66,5) milyar lira olacağı Planlamaca hesap edilmiş olduğuna göre pamuklu dokumaya ayrılabilen miktar (2.926) milyon liradır.

Yine 1967 yılında pamuklu imalât çeşitlerinin ortalama rayiç metre fiatı (470) kuruş olduğu cihetle memleketin (İktisadî Tüketme Gücü) azamî (622) milyon metre olacaktır.

Binaenaleyh (755 — 622 = 133) milyon metrelik bir kapasitenin yurt pazarlarında değerlendirilmesine maddeten imkân yoktur.

Şu halde işbu (133) milyon metre civarında olan kapasite fazlasının tüketilmesi için pazar aramak lâzımdır ki bu da sadece (YABANCI PAZARLAR)dır.

PAMUKLU İHRACATI

Yurd içinde tüketemeyeceğimiz bu — yuvarlak olarak — (130) milyon metre pamuklu için, kalite ve miktar bakımından dış pazar bulmakta hiç güçlük çekilmeyecektir. Nitekim bu pazarlar ayağımıza kadar gelmekte ve mamullerimize aheh olmaktadır. Ancak (FIAT) hususunda rakip ülkelerle ferd olarak da firma, toplu teşekkül olarak da mücadele etmek imkânı yoktur. Maliyetlerimiz, rakiplerimizin satış fiatlarından, elde olmayan sebepler yüzünden çok yüksektir. Meselâ, ELEKTRİK, AKARYAKIT, İŞÇİLİK, FAİZLER gibi giderler yabancı memleketlerden birkaç kat yüksektir. İşçiliklerde gizli pahalılık, verim düşüklüğünden ileri gelmektedir. Bunlara ilâveten rakip ülkelerin, ihracat yapan sanayilerine tatbik ettikleri devlet yardımının da katılması ile aradaki fark bir kat daha büyütmekte ve pamuklu mensucat ihracı imkânsız hale gelmektedir.

İHRACATI TEŞVİK

Kalkınmanın başlıca şartlarından bu

Yeni Sözcükler...

TÜRK dilinin zenginleşmesi, ulusal dâvamızdır. Birçok kelimeler eksiktir, ya Arapçasını ya da Lâtince ve Frenkçesini kullanıyoruz. Bu bakımdan dilimize yeni sözcükler (kelimeler) eklemeye çalışın Türk Dil Kurumunu kutlarız. Biz de yazılarımızda karşılığını bulduka bu sözcükleri kullanmaya çalışıyoruz. Ama gel gelelim; içlerinde öyleleri var ki, kullanmak şöyle dursun, okurken ya da dinlerken tüyleyiz diken diken oluyor. Dilimizin inceliği bozulduğu gibi, mâna da çıkıyor.

İşte Kurulun çıkardığı "Türk Dili" dergisinin Haziran sayısındaki sözcüklerden bir kağı:

Bezek = Süs (tezek'i hatırlatıyor)

Bezeme = Süsleme (neye Bezeme değil?)

Çağrışım = Tedaî

Erek = Gaye

Ezgi = Melodi

Öge = Eleman

Sayrılarevi = Hastahane

Kötücül = Bedbaht.

Bu uydurmalar çok kötü. Dil Kurumu ereğine varmak için bezek getireyim derken dilin ezgisini bozan kötücül bir iş yapıyor.

Besbelli ögesi yok!...

lunan, ÜRETİM'i arttırmak ve "İHRACAT"a yönelmek ve hız vermek zorunda olan bizim durumumuzdaki ülkelerin, ihracatı teşvik etmek ve mümkün kılmak için hiç bir fedakârlıktan kaçınmadıklarını ve bu sayede kısa zamanda çok büyük hamleler yaptıklarını görmekteyiz.

Ezeümle İsrail, uzun zamandanberi, ihracat yapan sanayicisine, yurda getirdiği dövizin, başlangıçta % 75 inden başlayarak zamanla ve ihracatın inkişafı ile orantılı olarak merdivenli bir iniş ile % 15 tutarına kadar olan kısmını kendi ihtiyacına ve emrine terk ve tahsis etmektedir İtalya ve Pakistan da bu konuda çeşitli sistemler

tatbik etmektedirler. Bazı memleketler de ihracatı geliştirme ve teşvik amacıyla, ihracat gelirlerinin vasıtasız vergilerden muaf tutulması gibi mali tedbirlere de başvurmuşlardır. Meselâ, Japonya'da ihraç edilen malların önemine göre muafiyet sınırları genişletilmekte veya daraltılmaktadır. Üretim vasıtalarının ihracatı daha yüksek muafiyet tanımakta, tüketim mallarına ise daha düşük nisbet tatbik edilmektedir.

İrlanda'da ise bu konuda daha geniş bir uygulama vardır. Burada ihracatçı sanayi kuruluşu yerine göre muafiyet süresi tesbit edilmiş oluyor. Meselâ İrlanda'nın "Chanon" bölgesinde kurulu bir mües- ister doğrudan doğruya orada imâl etsin, isterse yarı mamûl bir mala ek bir işlem yapsın ve hattâ isterse o bölgeye ithal edip sonradan hiraç etsin, bu suretle sağladığı bütün kârları gelir ve kurumlar vergisi- den tamamen muaf tutulmaktadır. Bu bölgede muafiyet süresi 1958 yılından başlar 1983 sonunda biter. Bu bölge dışında — serbest bölge — kurulu müesseseler için bu süre on sene kabul edilmiştir ve muafiyete giren kârlar da bu konunun meriyetinden sonra ihracat artışının sağladığı kârlardır. Bu kârların gelir ve kurumlar vergi muafiyeti de kademeli olarak birinci sene %80, ikinci sene %65 ve müteakip yıllarda %15 e kadar inmektedir.

Avustralya'da ise bu muafiyet statüsü tamamiyle değişiktir. Bu memleket de, ihracat için lüzumlu propaganda, reklâ sergi, piyasa araştırması, numune yollama gibi masraflara sarfedilen beher Avustralya lirasına karşılık iki Avustralya liralık bir vergi muafiyeti kabul edilmektedir.

İtalya'da, güney bölgesinin kalkınmasını sağlamak amacıyla bu bölgede kurulu sanâi faaliyetlerin kârlarının bir süre i vasıtasız vergilerden muaf tutulması gibi yatırım teşvikini sağlayan tedbirler alınmıştır.

FİİLİ DURUM

On senedenberi devamlı şekilde uyarılara, ısrarlı istek ve ricalara rağmen bu gibi devlet teşvik ve yardımından mah-

rum kalan Türkiyemiz pamuklu sanayiinin son beş yıllık pamuklu üretimi ile bu sü-

redeki ihracatı, Devlet Planlama Teşkilâtı kayıtlarına göre şöyledir.

Ü R E T İ M (1000 Metre)

İ H R A C A T

	Özel Sek.	Kamu S.	Toplam	(1.000 metre	Milyon TL.)
1961	361.000	158.541	525.541	5.900	8,4
1962	375.000	158.208	533.208	5.800	7,4
1963	387.993	160.167	543.260	11.500	13,8
1964	385.988	169.011	554.999	20.000	25,4
1965	418.025	180.747	598.772	17.000	22,4

Bu tablonun tetkikinde dikkat nazarı-mızı çeken önemli nokta, üretimdeki sene-ler arasında beliren artış nisbeti, nüfus artışından daha düşük olmuş; fakat bu beş sene zarfında toplu artış nisbeti % 14 ü bulmuştur ki bu da aynı sürenin nüfus artışına uygun ve hattâ bir miktar da geçmektedir.

İkinci bir nokta da beş sene zarfında ihraç edilen mamülün beher metre ortalamaya fiyatı (129) kuruş civarında olmuştur ki, bu da ihracatın tamamen ham beze inhisur ettiğini gösterir. Bu devre içinde ihracatımız, muvazenesiz bir seyir takip etmiş, 1964 de bir miktar yükselmiş olan ihracat, 1965 de tedbir ve teşvik noksanlığı ve şahsî gayret ve çabalarla bu seviyeye kadar yapılabilen ihracata devam imkânı kalmayışı ve iç piyasasının da istahâ durumu karşısında gerilemeğe başlamıştır. En yüksek ihracat yılında sağlanan (25,4) milyon liralık ihracat, (2,5) milyarlık iktisadî üretimin sadece % (1) ini teşkil eder ki sözü dahi edilmeyecek kadar küçük bir nisbettir.

Diğer kalkınmakta olan ülkelerin tatbik edegelmekte oldukları teşvik unsurları Türkiyemizde de tatbik edilmiş olsaydı bugün (130) milyon metrelik bir kapasiteyi değerlendirmek mümkün olur ve bu sayede yurda en azından (60) milyon dolar kazandırılmış olurdu.

Bundan başka satılamadığı için imâl de edilmeyen bu miktar kumaşın imâlî mümkün olur, bu sayede yine en azından (10.000) işsize iş sağlanmış olur ve ortalama (50.000) vatandaşa geçim sahası yaratılmış olurdu.

HAM PAMUK İHRACI

Pamuklunun ham maddesi olan pamu-ğumuzu ihraç etmek, yarı mamül veya ma-

mülünü ihraç etmekte çok daha mümkün ve kolaydır. Binaenaleyh, pamuk ihracatından bir miktar döviz sağlansa dahî bununla yetinmemek ve hattâ memnun olmak lâzımdır. Pamuğumuz ortanın üstünde bir kaliteye maliktir. Yabancı alıcısı çoktur. Ancak bir kilo pamuk yerine bunu işleyerek bir kilo pamuktan yapılan mamülünü sattığımız takdirde (100) puan yerine (241) puan döviz getirilecektir. Bu suretle bir kısım işçilik, malzeme ve kira, amortisman ve faizler gibi masraflar da ihraç edilmiş, dövizle değerlendirilmiş olacaktır. Ham pamuktan itibaren sıra ile, pamuk için alınacak (100) ünite dövize karşılık aynı miktar pamuktan yapılmış iplik için (127) ünite ve yine aynı miktar pamuk ile yapılmış (Ham bez) için (186) ünite veya mamül hale gelmiş pamuklu bez için (241) ünite döviz sağlanmış olur.

Demek oluyor ki geniş ve modern pamuklu tesislerine sahip olan ve % (20) nisbetinde tüketim fazlası kapasiteye de malik bulunan bir sanayi memleketinde ham pamuk ihracı, müsamaha ile karşılanıyacak hatalı bir harekettir. Pamuk yerine aynı miktar pamuklu mamülünü satabilmek için yapılacak teşvik ve malî külfet ne kadar geniş olursa olsun yine de Hazineye önemli bir ağırlık olmayacaktır. Bilâkis bir taraftan beklenmeyen ve ihraç edilmedikçe de yapılmayacak olan bir istihsalin getireceği fazla döviz, diğer taraftan bu istihsalî meydana getirecek insan gücünün değerlendirilmesi ile Hazineye beklemediği bir vergi kaynağı yaratılmış olacaktır.

N E T İ C E :

Netice olarak, Türkiyemiz pamuklu mensucat sanayiinin bugünkü durumunu

sağlam temele oturtmak ve geleceğini emniyet altına almak için senelerdenberi sözle, yazı ve raporlarla üzerinde ısrarla durduğumuz ve fakat yetkili makamlara bir türlü duyuramadığımız ihracatı sağlama tedbirleri arasında bu kerre İstanbul Sanayi Odası İhracat Danışma Kurulunca tesbit edilmiş olan aşağıda sıraladığımız (5) maddelik teşvik ve yardım tedbirlerini bir kere daha Devlet otoritelerinin dikkat nazarlarına sunuyoruz:

1 — 261 sayılı ihracatta vergi iade kanununun gayesine uygun bir şekilde yürümesini sağlamak.

2 — İhracatta vergi muafiyeti sistemini kabul etmek.

3 — Kredili ihracata imkân ve müsaade vermek.

4 — İhracatı ile döviz getiren sanayiye % (30) nisbetinde özel ithalât hakkı tanımak.

5 — İhracat yapan sanayide hızlandırılmış amortisman tatbiki

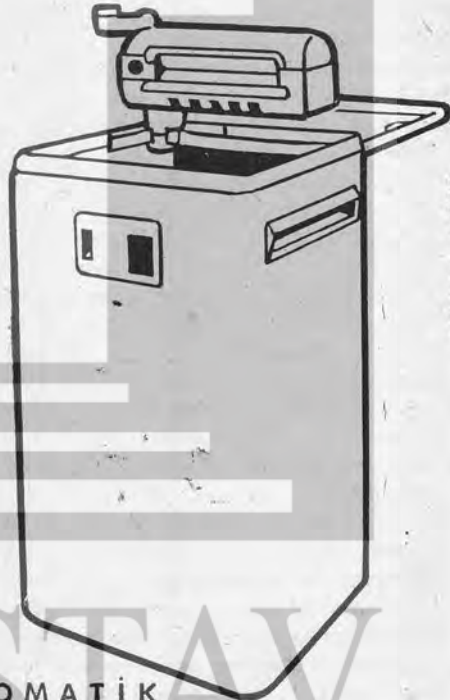
gibi şimdilik (âcil) bir tedbir olarak düşündüğümüz şu (5) maddelik teşvik ve yardımın tatbikinde tereddütlere devam edilir ve (menfaati Hazine) endişesiyle altın yumurtlayan tavuktan bir avuç yem'in kısılanılmasına devam edilirse bundan sonraki pışmalılık fayda vermeyecek, memleket kapısına kadar gelmiş olan milyonlara dolara planlı kalkınma devresinde iltifat göstermeyen ve senelerdenberi bu uyarılara kulaklarını tıkayan memleket idarecilerinin veballerini Türk Kamuoyu hiçbir zaman affetmeyecektir.

otomatik HOOVER

- Büyük bir çamaşır makinesidir.
- 3,5 kilo çamaşırı 4 dakikada yıkar
- Çok iş görür az yer tutar
- Kazanı paslanmaz çeliktendir
- Sıkıcısı otomatiktir

Mod. 343 G. OTOMATİK

MORAN A 800

Halaskârgazi Caddesi No. 133 Pangaltı İstanbul Telefon: 47 44 30
Tünel karşıtı Hoover Mağazası İstanbul. Telefon: 44 90 46

(Moran: 1346)

Açık Oturum..

39. Oturum :

Anayasa Sosyalizme kapalı mıdır ?

OTURUMA KATILANLAR : Biz — TİP Lideri — İlimci Profesör — CHP li Prof. —
Tarihçi — Sosyalist Aydın — Hukukçu — Sosyolog — Sosyalist Prof. — İktisatçı.

* BİZ — Cumhurbaşkanı sayın Cevdet Sunay'ın 27 Mayıs ihtilâlinin yıldönümü dolayısıyla Türk milletine hitaben yayımladığı Mesaj'da "millet hayatında bir zümrenin veya sınıfın hâkimiyet ve iktidarını öngören aşırı akımlara Anayasanın kapalı olduğunu" belirtirken, komünizm ve faşizmle birlikte sosyalizmden de söz etmesi hayli tepki uyandırdı. "Anayasa komünizme kapalıdır ama sosyalizme ardına kadar açıktır" diyen aşırı solcularımız, sosyalizm deyimini Anayasanın yasakladığı, komünizm anlamına kullanıyorlar. Sayın Sunay'ın kastedtiği sosyalizm bu olsa gerektir. Şu halde önce sosyalizmden ne mânâna anladığımızda fikir birliğine varmalıyız. Eğer bu terimin herâşçe kabul edilen bir anlamı varsa o zaman sosyalizme Anayasanın açık mı, yoksa kapalı mı olduğunu tespit edebiliriz.

İşte bu Oturumumuzda sosyalizmin ne olduğunu ve ne olmadığını araştıracağız. Bakalım aramızda bir fikir birliğine varabilecek miyiz? Oturumumuza çeşitli görüşlere ve doktrinlere göre sosyalizmi manâlanıran değerli misafirlerimiz de katılıyor. Usulümüze uyararak önce onları dinleyeceğiz. Kendilerinden şu birkaç soruya cevap vermelerini rica ediyoruz:

1 — Sosyalizm nedir, komünizm nedir? 2 — Ferdî mülkiyet rejimi altında sosyalizm olabilir mi; yoksa üretim vasıtalarının mutlaka kamulaştırılması mı lâzımdır? 3 — Kapitalizmden sosyalizme geçmek için zorlama gerekmez mi? Yani iktidara ihtilâl olmadan demokratik yollarla, halkın oylarıyla geçilebilir mi ve geçildikten sonra bu yollar eskisi gibi açık tutulabilir mi?

TİP LİDERİ —
Cumhurbaşkanı sayın Sunay'ın, Anayasanın sosyalizme kapalı olduğunu 27 Mayıs yıldönümü mesajlarında belirtmeleri hayret ve esef uyandırmıştır. Sosyalizm her yerde konuşulan, özlenen bir şeydir. Bata dünyasının içine girmiş isek, sosyalizmi yasaklamayı düşünemeyiz. Zaten buna da kimsenin, hiç bir kuvvetin gücü yetmez. TİP bir sosyalist partidir ve Türk parlamentosunda temsil edilmektedir. Böyle olduğu halde devlet başkanının, sosyalizm Anayasaya kapalıdır demeleri, bu Partinin Anayasa dışı bir kuruluş olduğunu söylemek olur ki, asıl Anayasaya aykırı olan böyle bir beyanda bulunmaktadır.

BİZ — Müsaadenizle, konumuzun dışı-

na çıkmamanızı rica edeceğiz. Sayın Sunay'ın demecine karşı cevabınızı verdiniz. ve bu konudaki görüşleriniz de burada bulunanların hepsince bilinmektedir. Lâtfen sorularımıza cevap veriniz.

TİP LİDERİ — Sorduğunuz şeylere vereceğimiz cevap ta sizce bilinmiş olmalıdır. Partimizin programı, tümen tümen demeclerimiz var. Sorularınızın hepsi burarlarda cevaplandırılmıştır. Neye tekrar soruyorsunuz?

BİZ — Politika meydanında çarpışıyorsunuz. Yolunuzu beğendirip halkı arkamızdan sürüklemek istemektesiniz. Bu da normal bir davranıştır. Bütün söylediklerinizi, yazdıklarınızı biraraya getirecek olursak, sizin politika yaptığınızı düşünmediğimiz takdirde, aralarında birçok gelişmeler buluruz. Evvelden sizi herkes yüzde yüz marksist tanırdı, ve siz de bunu inkâr etmezsiniz. Ama şimdi görüşleriniz ve yolunuz hayli değişmişe benziyor. Bu değişme politika taktiği de olabilir; olayların iğine karışıp gerçekleri görmekten de olabilir. Meselâ siz şimdi ihtilâlcî değilsiniz. Türkiye'nin kendi şartlarına uygun, komünizmden farklı bir sosyalizmi savunur gözükmektesiniz. Karma ekonomi düzeni içinde kalkınmaya pek eskisi kadar hücum ettiğiniz yok. Din konusunda ise marksizme ihanet ediyorsunuz diyeceğimiz geliyor. Bütün bu ve buna benzeyen değişmeler karşısında sosyalizmden ne mânâ anladığınızı, demokratik rejim içinde, yani Anayasanın teminat altına aldığı hürriyet düzeni içinde kurulup kurulamayacağı ve nihayet kurulduktan sonra bu hürriyet düzeninin devam edip etmeyeceği gibi konular hakkındaki görüşlerinizi öğrenmek istiyoruz.

TİP LİDERİ — Peki, kısaca anlatayım: Sosyalizmle komünizm arasındaki fark, bir insanın gençlik ve olgunluk çağları arasındaki fark gibidir. Demek istediğimi anladınız tabii. Sosyalizm bir insan, komünizm başka bir insan değildir; ikisi de birdir. Toplumlar önce sosyalizme, sonra komünizme giderler. Esirlik, feodalizm, kapitalizm gibi sosyalizm ve komünizm de birer merhaledir. Yalnız komü-

nizm son merhaledir ve gerçekleştiği gün insanlar tüm olarak saadete ve insanlık da ebedî rahat ve huzura kavuşacaktır.

İLİMCİ PROFESÖR — Rusya'da komünizm yok mu?

TİP LİDERİ — Her oluş, organik bir evrim aşaması içinde izlenir. Sosyal oluşlar, biyolojik oluşlar gibi gününe, ayına, yılına ve dönemine göre değişik çehreler gösterir ve değişik adlar alır. Rusya'da komünizm vardır da denebilir, henüz başlıyor ya da yakında olacaktır da denebilir. Ama Rusya'da sosyalizmin gittiği yolun sonu komünizmdir.

İLİMCİ PROFESÖR — Şu halde Rusya'da komünist ihtilâlin kurduğu rejim sosyalistti; komünizm varılacak bir gaye olmuştur. Acaba siz TİP sosyalisttir derken, Rusya'da kurulan biçimde bir sosyalizmi mi öngörüyorsunuz?

TİP LİDERİ — Kündüne getirip beni faka bastırmaya çalışıyorsunuz. Rusya'daki sosyalizm bizde uygulanamaz. Her toplumun kendi bünyesine, tarihine ve şartlarına göre sosyalizm olacaktır. Rusya'da bu rejim ihtilâle kuruldu, Türkiye'de demokratik yollarla, halkın oylarıyla kurulacaktır. Bunun mânası, evrim prosesüne uygun olarak, bugünkü düzeyden sosyalist düzeye etap etap geçilecektir. Meselâ mülkiyet bir günden ertesine toptan kaldırılmıyacak; özel teşebbüs ve araçlar hemen tasfiye edilmeyecek, fakat mümkün olan hızla ve fazla sarsıntı yapmadan eritilecektir.

İLİMCİ PROF.

— Siz bunun mümkün olduğuna cidden inanıyor musunuz? İhtilâl olmayacak; halkın oylarıyla ve demokratik yollarla mülkiyetin, araçların, özel teşebbüsün tasfiyesine gidilecek! İhtilâl mut Jaka silâhla, hükû-

met darbesiyle olmaz. Sizin yaptığımız gibi sınıf kavgasını tahrik ederek, fakirliği ve sefaleti sömürüp kütleyi ayaklandırmaya ve yaşayan rejimi yıkmaya çalışarak, ortalığa korku ve dehşet salarak, özel teşebbüsü yıldırarak, kısası yaptıklarınızı yaparak da ihtilâle gidilebilir. Böyle bir ihtilâle Anayasanın ardına kadar açık olduğunu iddia ediyorsunuz. Sunay'a karşı verdiğiniz denegte "Ben eski bir Anayasa hocası olarak, bütün bunlar Anayasaya uygundur" diyebiliyorsunuz. Yaşayan rejimi kökünden yıkmayı, yerine kolektivist bir rejim koymayı, demokratik hak ve hürriyetleri iptâl etmeyi, insanları zincirli esirler gibi baskı altına koymayı istihdaf eden bir hürriyeti, Anayasaya dayanarak elinizde tutmak istiyorsunuz. İşte buna müsaade edilemez. Hürriyet, hürriyeti ortadan kaldırmak için vasıta olamaz.

TİP LİDERİ — Sınıf mücadelesi sosyalizmin temelidir. Bunu red eden sosyalist olamaz. Ortanın Solundaki CHP, sınıfsal mücadeleyi red ettiği, devletleştirme kapısını çok sınırlı tuttuğu, Nato ve Cento karşısında bir tutum takınmadığı, özel teşebbüse garantiler vermeye çalıştığı için sosyalist değildir.

CHP Lİ PROFESÖR — Ortanın Solunu bilerek yanlış tanımlatıyorsunuz. Sınıf mücadelesini red eden, devletleştirme kapısını çok sınırlı tutan özel teşebbüse garantiler veren Ortanın Solu de-

ğil, CHP den ayrılarak ayrı bir parti kurarak statükoculardır. Bunlar kendilerini Kemalist diyorlar. Oysa ki, kemalizmin tüm olarak karşısındadırlar. Statüköen kemalizm olmaz. Ortanın Solcuları bugün ezilmiş halk kütlelerine bağını açmaya yönelmiştir. Partiyi ve Türkiye'yi ileri bir sosyalizm çizgisine itmektedirler. Ayrılanların ezilmiş halk yığınlarından yana olarak Ortanın Solcularına karşı çıkışları, radikalizme karşı, siyasal - sosyal - ekonomik bünyeyi korumak içindir. Sımdı

Halk Partisi Türkiye'deki siyasal — sosyal — ekonomik durumların temelini değiştirmek istiyor. Asıl kemalizm, budur. Ezilmiş halk yığınları sanayici emperyalizm ile onun yerli müttefiki feodalite kahlantısı zümrenin sömürmesine bırakılmaz. Bir halk cumhuriyeti kurulacaktır. Bu ancak sosyalist bir entelijensiya ile olur. Ortanın Solu, yeni yerli ve yabancı sermaye terakümü yoluyla ekonomiyi, yeni emperyalizmin açık pazar ekonomisi haline getiren son şartlar önünde yeni yönere doğru götürecektir. Ortanın Solcuları, ihtilâleci fikirler ve bunların yönelttiği köklü reformlara bağlıdır. İhtilâleci yön, emperyalistlerle birlik kuracak idarelere karşı fiili direnmedir. Devrim operasyonlarıyla toplumsal yapıyı ve onun içindeki ilişkileri kökten değiştirici reformlar yapmak gerekir. Bugünkü şartlar içinde böyle bir reformculuğu ancak bir sosyalist entelijensiyasi sürdürebilir.

Ekonomikman sosyalleşme, kemalizmin temelidir. Bu sosyalleşme yer altı ve yer üstü sermaye kaynaklarıyla insan gücünü toplum, halk yararına kullanma, toplum ihtiyaçlarını tatmin yolunda organize ve rasyonalize etme, bunu en kısa yolu olarak da bu kaynakları millileştirme ile olur.

Kemalizmin temelinde emperyalizmle savaş vardır. Emperyalizm günümüzde gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülkeler üzerindeki siyasal, ekonomik hegemonyasından ibarettir. Ama, emperyalizm, az gelişmiş ülkeyi, onu bir "açık pazar haline getirecek sömürme" de bir ileri karakol haline getirerek siyasal yönden de kullanmada, yeni ekonomik ve siyasal yollar bulmaktadır.

Kısası Ortanın Solundaki CHP, halkçı sosyal kuvvetleri temelden değişme fikri üzerinde uyandırmaya çalışan sosyalist bir partidir.

TARİHÇİ — CHP li Profesörün açıklamasına teşekkür etmek gerekir. "Ortanın

TELEFON

Tel: 49 58 02 **TUĞLA, KIREMİT ve ASMÖLENLERİ** Tel: 44 81 29

Solu sosyalizm değildir" diyen sayın İnönü belki bu açıklamadan hoşlanmayacaktır. Ama gerçek budur. Her yerde hareketlerle fikirler, daha doğrusu ortaya atılan ve açıklanan idelerle varılmak istenen hedefler birbirinin aynı olmaz. CHP deki solcu aydınlar Profesörün söylediği yöndedirler. Fakat Parti içinde kuvvet kaynağı tanıdıkları İnönü'ye "bu yol sosyalizm değildir, Kemalizmdir" dedirtebilmektedirler. TİP ile aralarında ne fark vardır? Şunu öğrenmek istiyorum: CHP sosyalist bir parti ise neye bunu açıklamaktan çekiniyorlar? Yoksa onlarca da sosyalizm Anayasa dışı bir rejim midir?

SOSYALİST

AYDIN — Ortanın Solu hem sosyalizmdir hem değildir. Sosyalizmdir : Çünkü mülkiyetin insan yaşantısında bir sömürücü faktör olmaması için devletçiliğe, herkese fırsat eşitliği

sağlamaya, emekçi kitlelerin ulusal gelirden en yüksek payı almalarına, devlet yönetimine en geniş ölçüde katılmalarına, sosyal adalete ve planlı kalkınmaya bağlı olduğu için sosyalist sayılır. Sınıf kavgasına dayanmadığı, entellektüelleri ve bunların arasında memurları yönetici sınıf olarak tanıdığı için de sosyalist değildir. TİP ile aramızdaki fark da budur.

TARİHÇİ — Sınıf mücadelesine dayananlar, kapitalist ve aracı sınıfları tasfiye edip kolektivist bir rejim kurmayı öngörenler de kendilerini sosyalist diyorlar. Sizce bu sosyalizma Anayasa açık mıdır, kapalı mıdır?

SOSYALİST AYDIN — Ben Anayasa hocası değilim. Sorunuza cevap veremem.

TARİHÇİ — CHP li Profesör, aramız-

da yaptığı konuşmada belirttiği fikirleri gazete ve dergilerdeki yazılarında da tekrarlamakta ve savunmaktadır. Örneğin, 15 Mayıs tarihli Forum dergisinde "Statükocu Kemalizm olmaz" başlıklı yazı şimdi konuştuğumuzun aynıdır. Petrol savaşı yapmakla ün salmış bir başka Halk Partili Profesör, ki Anayasanın hazırlanması için çalışanlar arasındadır, Anayasanın komünizme kapalı, fakat sosyalizme açık olduğunu söylemiştir. Benim sorum şu: Ortanın Solu sosyalizm ise TİP in sosyalizmine de komünizm demek mi gerekecek? Acaba bunu böyle mi düşünüyorlar?

CHP Lİ PROFESÖR — Ben de TİP Liderinin görüşüne katılıyorum: Sosyalizmle komünizm, bir insana gençlik, olgunluk yaşlarında verilen ayrı isimler gibidir. Sosyalizme açık olan bir Anayasanın komünizme kapalı olmasını anlayamam. Demokratik kurallar ve rejim altında sosyalizme giden bir toplum, zamanı gelince aynı şekilde komünizme de gidebilir.

HUKUKÇU —

Görülüyor ki, sosyalizmin herkes tarafından aynen kabul edilecek somut bir anlamı yoktur. Liberalizmin antitezi olarak sosyalizm, devlet müdahaleciliği ile başlar. Bu müdahalecilik hürriyet ve mülki-

yet haklarının sınırlanması demektir. Başlangıcı ile son hedef arasında çok aşamalar vardır. Bundan dolayı da bir çeşit değil, yüzlerce çeşit sosyalizme tesadüf edilebilir. Bütün bu ayrıntılara rağmen sosyalizmi ikiye ayırmak mümkündür. Bunlardan biri sınıf kavgasına dayanan kolektivist bir rejim kurmayı öngören sosyalizmdir. Kurulması için ihtilâl, yürütülmesi için diktatörlüğe ihtiyaç vardır. Bu sosyalistler, özel mülkiyete, özel teşebbüse, kişi özgürlüğüne dayanan rejimi bütün kurul ve kurallarıyla yıkmaya çalışırlar; ve bunun için demokratik hak ve hürriyetlerden keskin ölçüde istifade ederler. Mücadele ettikleri süre en hürriyetçi, anayasacı, en in-

sancıldılar. Ezilmiş halk yığınları için çalıştıklarını ve halk hâkimiyeti kurma yolunda olduklarını söylerler. Her türlü tahrikler yaparlar. İşçileri, gençleri, aydınları, fakir halk yığınlarını ayaklandırmaya çalışırlar. Sanayileşme ilerledikçe sınıf ve sınıflararası ölüm-dirim savaş şuurunu beslerler ve körüklerler. Rejim için büyük tehlike teşkil ederler. İşçi sendikalarına, öğrenci teşekküllerine, meslekî kurullara, partilere sızarlar. Basın yoluyla ve sokak gösterileriyle propagandalarını yaparlar. Bunları önlemek gerektiği zaman "Anayasa çiğneniyor; hürriyetler çiğneniyor; faşizm geliyor" diye feryadı basarlar. Bence bu sosyalizme, Anayasa kapalıdır; ve demokratik hak ve hürriyetleri sarsmamak şartıyla, önleyici kanunlar konarak Anayasa ile korunan sosyal devlet anlayışına uygun rejim korunmalıdır.

Sosyalizmden ikincisi, adına demokratik sosyalizm denebilecek olan sosyal hedeflere ulaşma çabası içinde demokratik mücadeleye girişme akımıdır. Özel mülkiyeti ve özel teşebbüsü kökünden tasfiye etme dâvası yoktur. Bu sosyalistler, toplumsal ve tarihsel gelişmeler karşısında tersine, özel mülkiyete bağlanmışlardır. Yalnız mülkiyetin bir sosyal devlet düzeni içinde sömürme aracı olmaması için çalışırlar. Demokrasiye tam bağlıdırlar. Devletin mutlu bir azınlık sınıfın hâkimiyetini kurmaya vasıta olmaması, aksine zayıf ve ezilmiş halk kütellerinin ekonomik hürriyetlerini sağlayıcı bir hedefe yönelmesi gayeleridir. Bu bakımdan ele alınırsa bizde herkes, her parti derece derece sosyalist olmak zorunluluğundadır. Demokrasi varsa ve tam olarak işliyorsa bu zorunluktan kimse, hiç bir parti kurtulamaz. Türkiye'de özel teşebbüs ve sermayeye dayanan ve ona hizmet eden bir iktidar bile bu mânada sosyalist olmak zorunluluğundadır. Sosyal hedefi temel tanımayan hiç bir iktidar, — demokrasi olduğu süre — yaşayamaz. Demokrasi olmasa da yaşayamaz. Çünkü diktatörler de halktan kuvvet almaya mecburdurlar. Bugün AP iktidarda ise, halk çoğunluğuna dayanarak iktidarda kalabilir. Nitekim devletçilikten yana, orta sınıfları, küçük esnafı, işçileri, memurları, fakir köylüleri düşünen, ekonomik kalkın-

mayı sosyal hedeflere uydurmaya ve hattâ bu hedefleri sağlama için bir vasıta olarak kullanmaya mecbur kalmaktadır. Kimse bu memleketin, bu halkın, bu devletin sömürülmesine, soyulmasına cesaret edemez ve göz yumamaz. Demokratik düzen içinde sosyalizm hedefleri demokratik koşullar altında kendiliğinden sağlanır. Bunun için ne ihtilâle, ne de diktatörlüğe lüzum yoktur.

SOSYOLOG —

Konunun çok kompleks, her yana çekilir nitelik taşıdığına şüphe yoktur. Hakkukçu Profesörün dediği gibi, sosyalizmin yüzlerce çeşidi vardır. Yalnız sosyalizmin değil, liberalizm ve kapitalizmin

yüzlere çeşidi olabilir. Zaten anlaşmazlıklar da bundan doğuyor. Hattâ mülkiyete dayanan ayırım bile kesin olamaz. Özel mülkiyet rejimi içinde bir sosyalizm olabileceği gibi, kamu mülkiyeti rejimi uygulanan bir memlekette de kapitalizm olabilir.

Bu konuları aramızda çok konuştuk. Meselâ bence Rusya'da sosyalizm hedefli kapitalizm, İsveç'te de kapitalizm hedefli sosyalizm vardır. Kapitalizm sosyalizmden önce gelen bir toplum düzenidir. Hiç bir memleket kapitilist döneme geçmeden sosyalizme varamaz.

Kapitalist döneme ya yetişmiş ve yönetim liderliğini ele alacak güce kavuşmuş bir burjuva (iş adamı - müteşebbis) sınıfın yapacağı ihtilâller ve köklü reformlarla geçilir; ya da bu nitelikte bir burjuva sınıfı olmayan memleketlerde Kapıkulu bu tarihî misyonunu üzerine alır. Kapıkulu, tek örgülü toplumlarda hâkim sınıftır. Normal gelişme seyrine göre bu sınıftan sonra burjuva iktidara geçecek; daha sonra da iktidar, burjuva ve emekçi sınıflar arasında paylaşılacaktır.

Kısaca anlatmaya çalıştım bu seyre göre bizim durumumuza ele alalım:

Osmanlı'nın müdahalesiyle Türk milleti müttekâmil, üç örgülü toplum halinden çıkarak devlete bağlı tek örgülü geri bir

toplum haline gelmiştir. Osmanlı devletinin özelliği, Kapıkulunun hem kendinden önceki sınıfı yani feodaliteyi, hem de kendinden sonraki sınıf burjuvayı tasfiye ederek tek başına hâkimiyeti elinde tutmasıdır. Tarihçi arkadaşımızın hayranlıkla izlediğim ve benimsediğim tezi çok doğrudur ve realitelere tıpatıp uygundur: Osmanlı Kapıkulu, yalnız Türk beylerine ve Türk burjuvasına düşmandı; camiasına aldığı öteki milletlerin beylerine, esnaf ve tüccarına dokunmadı ve hattâ onları korudu. Bu yüzden Osmanlı devleti yıkılıp yeni millî devletimizi kurduğumuz zaman Türk milleti, devlete bağlı tek örgülü toplum manzarası gösteriyordu. Böyle bir toplumun idaresine ise ancak Kapıkulu el koyabilirdi. Bu sınıf önderliğinde kalkınmaya girişildi. Arada kırk seneden fazla bir dönem yaşanarak bugüne geldik. Şimdi Türk toplum bünyesinde çok şey değişti. Az çok bir burjuva sınıfımız var; karşısında örgütlenmiş bir de işçi sınıfı var. Eğer dâvayı bu iki sınıf arasında mücadele tezine dayarsak, yersiz bir taklit yapmış; realitelere sırtımızı çevirerek kalkınma idealimize ihanet etmiş oluruz.

Bizde ne burjuvanın ne de proletaryanın iktidarı ele alması şeklinde bir dâva olamaz. Zaten bu iki sınıf da böyle bir dâva peşinde değildirler. Bakmayın ortaya çıkan politikacılara... Onlar bu sınıfları bayrak yapmaktadırlar. Hele emekçi sınıflar, ezilen halk kitleleri filân gibi lâflarla beslenen sol akımlar, yeni bir Kapıkulu hareketinden başka bir şey değildir. Bu sınıflar adına iktidarı ellerine geçirmek istiyorlar. Kütleyi tahrik etmek, yaşama ve kurukmasına çalışılan düzeni yıkmak, sınıf-

lar arasında düşmanlık yaratarak halkı birbirine düşürmek, bu yolla emekçi sınıfların sözde hakkını korumak yolundadırlar.

Türkiye’de sun’î olarak sınıf düşmanlığı ve sınıf kavgası yaratmak ve onu Anayasa siperine sığınarak körüklemek en tehlikeli akımdır. Sosyalistler mücadelesini bu temadan ayırmalıydılar. Yoksa kanun yolu ile ayrılmaya zorlanırlar. Kalkınmanın başka yolu yoktur. Demokratik düzen içinde sınıfların örgütlenmesi ve mücadele etmesi yolları açık değil midir? Daha başka ne isteniyor? Yıkıcı akımların buralara da sızarak hak ve menfaat mücadelesini sınıf mücadelesi haline koymaları da çeşitli tedbirlerle önlenmelidir.

SOSYALİST

PROFESÖR — Sayın Sosyolog, sözlerine iyi başladık; sonra çelişmelere düşerek ve maskesini düşürerek gerçek maksadını ortaya koydu. Bir ilim adamı, sosyal realiteleri ve toplumun biyolojik diyebileceğimiz gelişme

kurallarını inkâr etmeden nasıl "sınıf kavgası önlenmelidir?" diyebilir? Şaşmamak kabil değildir.

Demokrasi ve özgürlük rejimi içinde bu kavgalar olacaktır. Ben Sosyoloğun acınacak bir çelişme içinde olduğuna dair bir örnek vereceğim: Rejimlerde kapitalist hedefli sosyalizm, sosyalizm hedefli kapitalizm diye kendilerine özgü garip bir ayırım yaptılar. Kapitalizm olmadan sosyalizm olamayacağı gibi subjektif bir teorileri de var. Aynı zamanda kapitalizme ihtilâller ve reformlarla geçilebileceği iddiasındadırlar. Bu ihtilâl ne için yapılacak? Feodalizmi tasfiye için. Bizde bu ihtilâl yapıldı mı? Köklü reformlara girişilerek Ortaçağ bütün kurul ve kurallarıyla tasfiye edildi mi? Bunlar olmayınca demokrasinin işleyerek kendiliğinden bu tasfiyeyi yapacağını söylemek, ileri sürülen tezle açık bir çelişmedir. O zaman demokrasi toprak ve sermaye ağalarının, araçlarının, kompradorların, bir avuç mutlu azınlığın çıkarlarını koru-

Ahmet Hamdi Başar'ın

şu kitapları okuyucularımıza %
20 indirimli ve ödemeli olarak
postalanır :

Milletçe Kalkınma Dâvamız 3 L.
Demokrasi Buhranları 2 "
Demokrasi Yolunda
Nereye Gidiyoruz? 2,5 "

P.K. 478 — İstanbul

yan ve bu çıkarlar sarsıldıkça kolaylıkla faşizme, diktatörlüğe yönelebilen bir rejim olur. Bizim bugün içinde bulunduğumuz ortam budur.

İKTİSATÇI —

Bence en azından beş altı gün sürmesi gereken bir seminere konu olabilecek bir meseleyi burada bir Oturumda sonuçlandırmaya çalışmak yanlışdır. Ortaya atılan fikirler güdük kalıyor. Meselâ Sosyalog arkadaşlarımızın feodalizmden kapitalizme geçiş için ihtilâl ve köklü reformlara ihtiyaç olduğu tezi, sanırım kapitalizmden sosyalizme geçiş için de doğru olmak lâzımdır. Ama ihtilâl deyince kanlı ayaklanmalar, hükûmet darbeleri mi kastediyor? Yoksa bu deyim devrim anlamına mı kullanıyor? Burası ayrıca açıklanmaya muhtaç. Sonra devrim ya da başka deyimle köklü reformlarla ne yapılacak?

Sayın Sosyalist Profesörün de bir başka tez üzerinde söyleyecekleri çok şey olacağını sanıyorum. Meselâ, geri toplumların kapitalist dönemi yaşamadan sosyalizme geçebilecekleri iddiasındadırlar; ve bu noktada ötedenberi Sosyalogun teziyle kendi görüşleri çatışmaktadır. Bu da ayrıca üzerinde durularak, ayrı bir Oturumumuzda ele alınması gereken önemli bir konu. Meseleleri aralarında metodik bir ayrım yapmadan böyle bir toplantıda, bir çırpıda çözmeye ve bir sonuca varmaya çalışmak, demin söylediğim gibi, yanlıştır. Teklifim, bunları ayrı ayrı konuşmaktır.

riyle kamulaştırılmasını, özel tegebbüs rejiminin tasfiyesini ve sınıf mücadelesini öngören akımlar da sosyalizmin çevresi içine giriyor. Buna komünizm denemediği için sosyalizm maskesi takılıyor. Anayasamıza bu akıma kapalı olduğuna da şüphe kalmamıştır. Bu Oturumumuzda bu netice belirmiştir. Sanırım ki, önemlidir. Sayın İktisatçı ayrı ayrı Oturumlarda konuşulmasını istediği konuları formüle eder, bize teklif ederse onları da ele alacağımız tabiidir.

SOSYOLOG — Onurunu kapamanızdan önce müsaade ederseniz sayın Sosyalist Profesöre kısa bir cevap vereceğim : Feodaliteden kapitalizme ihtilâlle geçilmiş olması, tarihsel gelişme ve olgunlaşma basamaklarını bir bir çıkan Batı toplumlarında görülen ve tesbit edilen bir olaydır. Bu geçiş demokrasi ihtilâlleri şeklinde olmuştur. Feodalî elindeki toprağın dağıtılması, ünvanların ve imtiyazların kaldırılması genel bir kural değildir. Bazı memleketlerde ihtilâller yapılmış; bazılarında ise bu sonuç demokratik ihtilâllerden sonra ya kendiliğinden olmuş veya eskiden olanlar yaşayıp durmuştur. Asıl ihtilâl, demokratik halk rejimine geçiştir. Bundan sonra halkın istediği her reform yapılabilir. Demokratik rejim bütün kurallarıyla yaşadığı süre artık ihtilâllere lüzum kalmaz; ve devrimler, yerini evrimlere terk eder.

BİZ — Sayın İktisatçıya şunu hatırlatmak isteriz : Bugünkü konumuz sadece sosyalizm ve komünizmin terimlerinin mânalarını tesbit etmekten ibarettir. Konuşulurken söz ister istemez bu konuyu aşılıyor. Bu da çok faydalı olmaktadır. Mülkiyetin tüm olarak ya da başlıca kısımla-

‘İSTANBUL TİCARET’

İSTANBUL TİCARET ODASI Yayın organı olarak haftalık «İstanbul Ticaret» dergisi 8 büyük sayfa gazete şeklinde yayınlanmaya başlamıştır. Birçok değerli imzaların hazırladığı yazılardan başka Yurt ve dünya iktisadî ve piyasa haberleri, artırma ve eksiltme listesini bulunduran bu gazete yalnız ticaret adamları için değil, iktisadî konularla ilgili her aydın için yararlı bir kaynaktır.

Sayı 50 Kuruş, Yıllık aboneli 25 TL.

SOSYALİST PROFESÖR — Ortaçağ kalıntılarını, sömürmeleri olduğu gibi bırakacak mısınız?

SOSYOLOG — Hayır; halkın idaresine dayanan reformlar yapılarak bunların sosyal hedefli kapitalist düzenle bağdaşamayacak nitelikte olanları tasfiye edile-

cektir.

BİZ — Konunun, ortaya koyduğumuz şekilde tamamen aydınlanmış olduğunu görüyoruz. Toplantımıza katılmanızdan ve değerli görüşlerinizi açıklamanızdan dolayı hepinize teşekkürler eder, ve Oturumu kapatırız.

**REKLÂMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!**

BASIN İLÂN KURUMU

**YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLÂMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.**

Genel Müdürlük :
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi : **BASINKURUMU**

(Basın: 18171)

Marx'ın büyük eseri :

Kapital'in

100. yılı

Yazan : Earl N. MITTLEMAN

Dr. Mittleman evvelce New York Üniversitesinde siyasal bilimler dersi vermiştir. New York Sosyalist Partisi Sekreterliğini yapmıştır ve Amerikan Sosyalist Partisinin lideri ve bu partinin sık sık Cumhurbaşkanı adayı olan Norman Thomas'ın yardımcısıydı. Dr. Mittleman Sosyalist Partisi yayınlarına sık sık yazılar yazmıştır.

YİRMİNCİ Yüzyılın başında Karl Marx'ın bir biyografisi için araştırma yapan bir yazar hakkında bir hikâye anlatılmaktadır. Araştırmaları esnasında Londra'da, İngiltere Müzesinde, Marx'ın "Kapital" isimli kitabına materyel toplamak için bir hayli zamanını harıttığı bölüme gitmiş. Soruşturmaları esnasında yazar, 1860 yıllarında Marx sık sık oraya geldiği sıralarda genç bir insan olarak müzede çalışmış bir memurla karşılaşmış. Yazar Karl Marx'ı hatırlayıp hatırlamadığını yaşlı adamdan sormuş.

Memur bir an düşünmüştü: "Karl Marx? Karl Marx?" Ondan sonra hatırlayarak, "Ya evet, hatırlıyorum! Dr. Marx, burada o uzun yıllar çalışmalar yapan nazik Alman bey. Söyley misiniz, lütfen, ne oldu ona?" demiş.

1967 Ağustos ayı Marx'ın "Kapital"inin ilk yayınlanmasının 100. yıldönümü olduğundan Marx'ın ekonomik teorilerinin ne olduğunu görmek ve modern aydın tarihinde yerini tayin etmek enteresan olabilir.

Sosyal bilim adamlarının çoğu, Marx'ı çok yönlü bir şahsiyet olarak kabul etmektedirler. O, aynı anda, profesyonel bir ihtilâlcî, Batı Avrupa işçi sınıfının 19. Asırda yaşamağa mecbur olduğu kötü şart-

lardan dehşet duyan bir ümaniteryen ve bir reformcu, ve fizikî bilimsel araştırmanın yeni metodlarını tarihte ilk defa olarak sosyal bilimlere uygulamaya teşebbüs etmiş bir düşünürdür.

Fizik, kimya ve biyolojide değişmez kanunlar arayan 19. Asır tabiiyat bilginleri gibi Marx da ekonomi, siyaset ve tarih sahalarında evrensel kanunları araştırmak-taydı.

Marx "Kapital"de, kapitalist toplumun gelişmesine âmil olduğuna inandığı kuvvetli kanunları — insan hareketi tarafından kontrol altına alınamayacağını hissettiği kanunları — takdim etmiştir. Teorilerinde, demokratik bir toplumda hükümetin ayarlayıcı bir teşekkül olarak kesin bir müdahaleciliği fikri üzerine pek durmamıştır. Kapitalizmi Marx, 19. Asrın sanayileşmiş İngiltere'sinde müşahade ettiği laissez - faire ekoonmisi olarak kabul etmiştir.

Marx, servetin çok küçük bir mülk sahipleri grubunun elinde tedricî bir şekilde toplanabileceğini isbata çalışmıştır. Aynı zamanda işçiler gittikçe daha fakirleşecek ve orta sınıf işçi sınıfı seviyesine düşecektir. Marx'a göre, bir tarafta mülk sahipleri, yani burjuva, diğer tarafta işçiler.

olduğu görüşü de kıymetini kaybetmemektedir.

Bizzat Marx ve mesai arkadaşı Friedrich Engels, daha sonraki yıllarda devleti kontrolde ve böylece de ekonomiyi idarede siyasî demokrasinin etkisini görmeye başlamışlardır.

“Kapital”ın yayınlanmasından beş yıl sonra Marx demokratik müesseselerin gelişmesinin şiddetli ihtilâl hususundaki korkunç tahminlerini geniş çapta değiştirme ihtimalinin kuvvetli olduğunu kabul etmiştir. 1872 de Marx Amsterdam’da bir topluluğa hitaben yaptığı konuşmada İngiltere, Amerika ve hattâ diyebilirim ki, Hollanda gibi, işçinin gayesine barışçı yollarla ulaşabileceği memleketlerin bulunduğunu inkâr etmiyoruz” demiştir.

Engels ölüm yılı olan 1895 te, “Tarih bizim, ve bizim gibi düşünen herkesin yamımlı olduğunu isbat etti” diye yazarak şiddetin kaçınılmazlığına nihai darbeyi vurmuştur. Alman işçilerinin 19. Asrın son yirmi yılında parlamento yollarından sağladıkları geniş siyasî ve ekonomik kazanımlara Engels, bu işçilerin “Bütün memleketlerdeki yoldaşlarına evrensel oy hakkını kullanmayı göstermekle bunlara yeni ve en sivri bir silâhi sağladıklarını” söylemiştir.

1914 te Birinci Dünya Savaşı patlak verdiği zaman, hemen her sosyalist parti hareket programlarını demokratik usullere sağlam bir şekilde istinaf ettirmişti. Nüfuzu ele geçirmek için kuvvet ve terör kullanılmasında ısrar edenler ancak Rusya’da Lenin idaresindeki Rus Sosyal Demokrat Partisinin azınlık bir grubu olan Bolşeviklerdi. Ve sonradan Komünist Partisi olarak bilinen bu ekalliyet şiddete başvurduğu zaman bu 1917 de Rusya’nın yegâne temsili ve demokratik hükümetini devirmek için olmuştur.

Sovyetler Birliğinde ve Komünistlerin o zamandan beri Marx’ın teoritik çalışmalarının ekonomik sonuçlarını yürürlüğe koymağa teşebbüs ettikleri Doğu Avrupa memleketlerinde elde edilen sonuçlar ümit ettikleri gibi olmamıştır. Çünkü, bugün, Sovyet blokundaki hemen her devlet yıllardan beri süren kesin nasyonalizasyonu meydana getirdiği ekonomik aksaklıkları gidermek için piyasa ekonomisi metodlarını geniş çapta denemektedir.

Marx’ın ekonomik teorilerinin ileri, endüstriyel memleketlerde faydasız olduğu isbat edildiği gibi, bunlar iktisaden az gelişmiş memleketlerde de pek ilgi görmemiştir.

Stüdyo A.

GÜNAY — ERSİN

Her çeşit teknik Fotoğraf. Renkli - renksiz
diyapozitif, reklâm fotoğrafları...

ve

YENİ YIL TAKVİM KOMPOZİSYONLARI...

T E L : 36 54 89 — 22 08 91

BARİŞ — 64

İktisadî Kalkınmada Tarımın Rolü

Yazanlar : Bruce F. JOHNTON - John W. MELLOR

BU YAZI, çoğu zaman sınıf kalkınma karşısında tarımsal kalkınma şeklinde, yanlış bir ikileme bakımından tartışılan incelemeleri ele almaktadır. Buradaki yaklaşım, tarımsal ve endüstriyel gelişme arasındaki karşılıklı münasebetleri tetkik ve iktisadî kalkınmada tarımın rolünü analiz etmek olacaktır.

Ülusların fiziki çevre, kültürel miras ve tarihi durumları arasındaki farklar, iktisadî kalkınmada, genel tariflere mâni olmaktadır. Bununla beraber, tarımın rolünün bazı yönleri kalkınma safhasında tarım sektörünü karakterize eden bazı özel vasıflardan dolayı, oldukça genel görünmektedir. Tarımın rolünün mahiyeti, muhakkaktır ki, tarımla diğer sektörler arasındaki uygun «denge»yi tâyin etmede aşağıdaki hususlara bağlı olarak oldukça ilintilidir: Doğrudan doğruya yapılan devlet yatırımları ya da yatırım yardımları, kamu tarafından desteklenen araştırma ve yayıcı-egitim programlarına ayrılan bütçe ödenekleri, farklı sektörler üzerindeki vergi yükü.

1. İktisadî Kalkınma Oluşumu Sırasında Tarım Sektörünün Bazı Özel Nitelikleri

Az gelişmiş ülkelerde tarımsal sektörü ve iktisadî büyümedeki rolünü iki mühim özellik ayırır eder. İlk olarak, hemen hemen bütün az gelişmiş ekonomilerde tarım, büyük ölçüde bir endüstri, çoğu zaman da kayda değer endüstridir. Tipik olarak, millî gelirin aşağı yukarı yüzde 40-50'si tarımdan elde edilmekte ve iş gücünün yüzde 50-80'i tarımla uğraşmaktadır. Her ne kadar, kaynakların başlıca toprak ve iş gücünün çoğu tarıma bağlanmış ise de, bun-

lar çok düşük verimlilik derecelerinde kullanılmaktadır.

Başka önemli bir özellik ise, tarımsal sektörün nispi büyüklüğünde görülen yıllık azalmadır. Bu bünyevî değişim olanağının ve ilgili sermaye talepleri hacminin önemi, tarıma diğer sektörlerin genişlemesi için lüzumlu sermayenin sağlanmasında büyük bir yük yüklemektedir. İktisadî değişim, sermaye ve iş gücünün değişen rolleri ve gelişmekte olan tarım için metod seçimi yönlerinden de önemli sonuçları vardır.

Tarımsal sektördeki yüzyıllık değişim: «Genel transformasyon modeli...»

Bir ekonominin bünyevî transformasyonu için, genellikle elzem olarak kabul edilen iki faktör şunlardır: Yiyeceğe olan talep için birden daha az ve düşmekte olan bir gelir esnekliği ve tarımsal üretimin, sabit veya azalan bir tarım iş gücüne bağlı olarak önemli gelişmeler kaydetmesi imkânı.

Üzerinde daha az durulmuş olan üçüncü bir faktör, muhtemelen oldukça önemlidir: Genel olarak modern teknoloji, imalat sanayiinde, enerji istihsalinde ve uzun mesafe ulaştırmasında, maliyetin önemli miktarda düşmesine imkân vermiştir. Modern ve enerjiyle çalışan makinalara yapılan yatırımlar ve ileri teknolojinin uygulanması bu alanlarda, maliyetlerde erken ve devrim yapıcı azalmalara yol açmaktadır; böylece, fiyat elastikiyeti ve ikame tesisleri, hâsıla ve tüketim tarzını değiştirmekte, farklı gelir elastikiyetlerini kuvvetlendirmektedir.

Tarımsal sektördeki nispi azalma, tarımsal mahsul ihracatında belirli bir mukayeseli üstünlüğe sahip memleketlerdeki

kadar hızlı ya da geniş ölçüde olamaz. Fakat, kaynak donatımı yönünden nadiren tarımsal ihracatçı olmaya elverişli memleketler bile, eğer adam başına milli gelirlerinde büyükçe bir artış kaydedebilirse, tarıma düşen payda önemli bir düşüşe şahit olabilirler. Danimarka ve Yeni Zelanda, önder ziraat ihracatçı durumlarından oldukça fayda görmüş gibi görünmektedir; hâlen iş güçlerinin % 20'sinden az bir kısmı tarımla uğraşmakta olsa bile,

Tarım payında görülen asırlık azalma ve imalât ve diğer ziraat olmayan sektörlerde görülen büyük genişlemelerin sebebi, tam olarak izah edilememiştir; fakat bir ekonomide görülen bu tip bir bünyevî transformasyon kümülâtif ve kendi kendini besleyen bir büyüme için lüzumlu ve şart olarak gözükmektedir. Tüketime elverişli bir mahsul bileşiminde-belirli bir noktaya kadar tamamen millîlerarası ticaretle elde edilebilir-bir değişiklik, yeter bir şart değildir.

İki sektörlü klâsik büyüme modeli:

Büyüme vetiresinin dinamik bünyesinin ortaya çıkarmadığı hususlar Arthur Lewis'in, yukarıda izah edilen «genel transformasyon modelinin» özel bir hâlini temsil eden, iki sektörlü modelinde büyük bir açıklık ve incelikle işlenmiştir. Nüfusu yoğun olan memleketlerde şehir-dışı iş gücünün büyükçe bir oranı, üretimde kendi geçimi için gerekli olan miktardan daha az bir artış sağlayabildiğinden, Lewis modelinde, tarımda (geçim sektörü) artık bir insan gücü bulunduğunu ve tarımsal olmayan (kapitalist) sektörün, bu artık insan gücünü yutan dinamik bir faktör bulunduğunu farketmektedir.

Geleneksel sektörde elde bulunan iş gücü arzı, hakikatte «sınırsız», kabul edildiğine göre, insan gücünün kapitalist sektöre transferi bu sektördeki iş gücü talebi tarafından tâyin edilir; bu talep ise sermaye birikiminin hızı ile sınırlanmıştır. Kapitalist sektörde üretim, normal olarak geleneksel sektördeki adam başına ortalama hasıla tarafından ve bazı transfer zorlukları, asgarî geçim hakkındaki sosyal görüşler, işçi sendikaları ve diğer kurumsal güçlerle sınırlanan bir marj eklenmesi yoluyla tâyini gerekecektir.

Dünya Ölçüsünde Bir Rekor...

PETROL—İŞ Sendikası, Mobil-Oil temizlik işleri müteahhidiyle bir toplu iş sözleşmesi imzalayarak işçilerin çalışma süresini günde 3,5 ve haftada 17,5 saate indirtmiş ve böylece dünya ölçüsünde bir rekor kurmuş olduğunu gazetesinde ögünerek ilân etmektedir.

Bu sözleşmede aynı zamanda şimdiki kadar başka hiç bir sözleşmede yer almayan sosyal haklar da sağlanmıştır. İşçilere bayramlarda, genel tatil günlerinde ve 24 Temmuz İşçi Bayramı gününde çalıştırılırsa 3 yevmiye verilecektir. Ayrıca sosyal yardımlar arasında işçiler her yıl 15 günlük ücretleri tutarında 4 defa ikramiye alacaklardır.

Sosyal haklara, ücret artışlarına bir diyeceğimiz yok; işçilerimizin haklarıdır, alsınlar ve daha da fazlasını istesinler. Fakat 8 saatlik iş süresini 3,5 saate indirmek neden?...

Bu, pek tabiidir ki, geçici bir safhadır. Lewis'in terimleriyle, «sermaye iş gücü arzına eriştiği zaman» iki sektörlü model, artık uygun bir model değildir. Lâkin, kısa devrede, tarım-dışı iş imkânları, taşradaki nüfus artışını geçmeye yeter bir surette yaratılamaz. Dövring, tarımsal iş gücünün çoğu zaman gelişme işlemi içinde oldukça büyük bir ilerleme kaydedilinceye kadar mutlak sayı bakımından düşmediği hakikatine dikkati çekmiştir; artık iş gücünün tarımdan alınması sadece tarımsal olmayan sektörün «ağırlığı» na bağlıdır.

Lewis'in mütalâası iki sektörlü modelin sınırlı gelişme üzerindeki etkilerine ağırlık vermektedir; fakat tarımsal gelişme politikası için de önemli etkilere sahiptir. Bu klâsik büyüme modelinin şartları varit olduğu müddetçe, faktör oranları ve verimlilikleri iki sektörde değişik olmalıdır ve olacaktır; tahsis kararlarına başka bir hesap şekli uygulanabilir.

Tarımda kaynak tayıını:

Özel ve sosyal faaliyetler veya menfaatler arasında gelişmeler olabileceğinden başka yerlerde olduğu gibi tarımda da karşılaştığımız ilgili kavram, alternatif yatırım projelerinin sosyal marjinal verimliliğidir. Bu kavram-veya daha az gelişmiş ama daha tatbik kabiliyeti olan maliyet fayda oranlarını tahmin tekniği-tarımsal sektördeki büyük çapta yatırım projelerinin değerlendirilmesi sırasında oldukça kullanılmıştır.

Lâkin verimlilik ve hâsılda önemli artışlar elde etmenin en pratik ve ekonomik metodunun mevcut tarımsal ekonominin etkinliğini büyük çapta modern teknoloji kullanımını öngörmekle bulunacağını ileri süren bazı zorlayıcı mütalâalar vardır. Oldukça önemli olanlar arasında, tarımsal araştırma, eğitim ve bilgiyi yayma gibi çiftlik işletenlerin önünde bulunan alternatif istihsal imkânları alanını genişletici ve daha yeterli bir tarımsal teknoloji bilgisine dayanan

kararlar almak ve tatbik edilme kapasitelerini kuvvetlendirici gelişmeyle ilgili hizmetler veya «geleneksel olmayan inputlar» için olan masraflar vardır.

Tarıma kaynak tahsisi seviyesinin tesbitinin ve bir tarımsal gelişme programı çerçevesinde öncelikler tesisinin lüzumunu belirten üç görüş vardır. Birinci olarak, tarımsal araştırma veya bilgiyi yayma gibi gelişmeyle ilgili hizmetler için yapılan masrafların sonucunda beklenen hâsıla artışı veya maliyet düşmesi cetvelini ölçmek hakikatte imkânsızdır. Ex-post bir tahmin yapmak bile zordur. Bu husus, melez mısır yetiştirme usulünü geliştirmede kaynaklara yapılan yatırımlara atfedilen hâsılatı tahmin için Griliches'in giriştiği teşebbüste açıkça belirtilmiştir.

İkinci faktör tarımsal inputlar arasındaki tamamlayıcılığın önemidir. Makul bir tarımsal gelişme programı hazırlarken ziraat mahsulü artırmada en erken olarak geleneksel veya geleneksel olmayan bir grup inputu tarif etmek gerekmektedir.

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A. Ş.

KURULUŞ : 1946

Sermayesi : 40.000.000 TL.

**Her nev'i dahili ve harici Banka muamelelerinde
Sür'at, Kolaylık ve Emniyet**

Yurt İçinde 79 Şube

**TASARRUF Mevduatında her çekilişte,
1 MİLYON LİRALIK İkramiyeler...**

TÜSTAV
GARANTİ BANKASI

Paramızın, İşinizin, İstikbâlinizin Garantisidir.

BARİŞ — 65

Üçüncü zorluk, nâdir ve nisbeten bol kaynaklar kullanımı arasında bir ayırım yapmak ihtiyacıyla ilgilidir. Yatırılabailir fonlar, döviz ve teşebbüs kabiliyetinin belirli şekilleri, yetersiz bir miktardadır ve sınıfl gelişme için kritik derecede önemlidir. Buna karşıt olarak, tarımsal gelişme inputlarının çoğu bol miktardadır. Bilhassa tarım iş gücü, tarımsal iş gücü talebinin yavaş artması yüzünden, düşük bir fırsat maliyetine sahip olmakta devam edecektir. Bölge veya muhasebe fiatlarının kullanımı bu kaynakların bolluğunu hesaba katan bir teknoloji temsil etmektedir. Fakat, tarımsal gelişme ameliyesinin açıkça tanınması, kapitalist sektörün genişlemesi için gerekli, nâdir kaynak ihtiyaçlarını en azaltacak tarımsal mahsul ve verimliliği artırıcı bir strateji tayini için elzemdir.

Tarihi tecrübe:

Ziraat istihsalde ehemmiyetli bir artış hızının, büyük ölçüde halen ziraat sektörüne tevdi edilmiş olan kaynakların daha etken bir şekilde kullanımı ve sadece, yüksek fırsat maliyetinin haiz kritik kaynakları olan mütevazî taleplerle başarılabileceği iddiası esasen ampirik bir genellemedir. Bu iddia için önemli destek, tarımsal destek, tarımsal istihsalı arttırmada başarı sağlamış bulunan Kuzey Amerika ve Batı Avrupa ülkelerinin tecrübeleriyle sağlanmaktadır. Mamafih, Japonya ve Formoza'nın tarihi tecrübeleri, daha ilgili bir örnek teşkil etmektedir.

1881—90 yılları arasındaki tarım hasılası ve iş gücü inputlarını 1911—20 arasındaki on yıllık devreyle karşılaştırırsak görüyoruz ki, Japon tarımının iş gücü verimliliği bu otuz yıllık devrede takriben iki mis-

line yükselmiştir. Formoza için yapılan aynı şekilde bir karşılaştırma göstermektedir ki, 1901—10 ve 1931—40 yılları arasındaki 30 yıllık devrede iş gücü verimliliği artışı yüzde 130—160'ı bulmuştur. Şeker veriminin 3 misli artması ve hasıladaki görülen hemen hemen 12 misli artış, Formoza'daki artışın en göze batan yönüdür. Şekerdeki bu hızlı gelişme, bu asrın başındaki 30 yıllık devre sırasında daha yüksek verimli kamış üretiminde dünyaca kaydedilen büyük gelişme ve Japonya'ya yapılan ihracatın hızla genişleyen istihsal için bir pazar temin etmesi gibi sebeplerden ötürü, Formoza'nın işini kolaylaştırmış oldu. Buna benzer bir şekilde Japon koza istihsalindeki 5 misli ve ham ipek hasılasındaki 7 misli artış bütün tarımsal hasıladaki artıştan epeyce daha hızlıdır. Dut yaprağı verimindeki çoğalma, daha üstün vasıflı ipek böceği üretilmesi ve seçilmesi ve ipek böceği yetiştirme metodlarından, ipeğin kozalardan makaralara sarılmasına kadar bütün ameliyeleri içine alan hususlara yöneltilen araştırmaların sonucu olarak elde edilen teknolojik ilerleme, ipek böcekçiliği endüstrisindeki hızlı büyümenin kati sebebi idi. Lâkin burada da gittikçe genişleyen bir ihrac pazarının mevcut olması, hasıladaki elde edilen hızlı büyüme için lüzumlu bir şarttı. Şurası da aşîkârdır ki, Japonya ve Formoza'da tarımsal istihsalin hacmine bağlı olarak pirinç ve diğer ana yiyecek mahsullerinin verimliliği ve hasılasında görülen artış tamamen teknolojik ilerlemeye dayanmaktadır. Bunun üç esas unsuru şunlardır. Daha yüksek mahsule sebebiyet verecek olan çeşitlerin seçilmesi ve geliştirilmesine yol açan tarımsal araştırma; gübre tatabikatının artırılması; en verimli bitki türlerinin

Tel: 49 58 02

TUĞLA, KİREMİT ve ASMOLENERİ

Tel: 44 81 29

ve islâh edilmiş çiftçilik metodlarının geniş çapta kullanılması, Çeşitli tarımsal inputlar arasında görülen yüksek derecede tamamlayıcılık, her iki memlekette de elde edilen tarımsal ilerlemeden açıkça anlaşılmaktadır. Tohum üreticilerinin işi, büyük ölçüde gübre tatbikatındaki artışlara mukavim karakterde çeşitler geliştirme hususuna yöneltilmiştir. Elde edilen kazançlar ise, bitki çeşitlerini islahta ve kimyevî gübre tatbikini arttırmak suretiyle toprağın verimlilik seviyesini yükseltmekte görülen bileşik ilerlemenin sonucuydu. Tarımsal usullerde görülen değişiklikte de, daha fazla gübreleme ile birleştirilen yeni çeşitlerin tam kapasitelerinin tahakkuk et-

tirilmesinde lüzumlu bir rol oynamıştır. Daha fazla çifte ekim alanının ve sulamanın genişletilmesi yollarıyla hukubat sahasındaki artış, belirtilen yıllarda, Formoza'da Japonya'dan daha mühimdi, Japonya'da da bu yöndeki gelişme, 1880'lerde oldukça ileri durumdaydı. Böylece, görülüyor ki, tarımsal yatırım Formoza'da Japonya'dan daha önemli bir faktördü; fakat bu, mühim bir dereceye kadar direkt ve nakti olmayan bir yatırımdı.

Japonya ve Formoza'da ziraî araştırma, bilgi-yayıcı tipte faaliyetler ve gelişmeyle ilgili diğer hizmetlere yapılan masraflar, hâsılada elde edilen büyük artışların yanında çok az miktardaydı.

DENİZCİLİK BANKASI T.A.O.

SERMAYESİ : 500 MİLYON T.L.

her türlü

BANKACILIK

hizmetleri

ayrıca

İŞLETMELERİ

İstanbul Liman İşletmesi — Denizyolları İşletmesi — Şehir Hatları İşletmesi — Haliç Tersanesi — Camialtı Tersanesi — Hasköy Tersanesi — İstinye Tersanesi — Kıyı Emniyeti İşletmesi — Gemi Kurtarma İşletmesi — İzmir İşletmesi — Alaybey Tersanesi — Vangölü İşletmesi — Trabzon İşletmesi — Giresun İşletmesi.

TURİSTİK TESİSLERİ

**Yalova Kaplıcaları — Liman Lokantası
Liman Cafeteria**

Duyduklarım

ve

Düşündüklerim

Yazan : Dr. İlhami MASAR

Devlet Baba Yapsın

Bir memlekette üretim, nüfus yükselişini ve artan satınalma gücünü karşılayacak nisbette artmazsa, fiyatlar yükselir. Ufak bir misâl vereyim; Senede takriben 12 kilo et yiyen Türk ferdi faraza birdenbire 24 kilo et yiyecek parayı bulsa et fiyatları iki misli olurdu. Memurlara ikramiye verildi, işçiler grev yaptılar, ücretleri arttı. Fakat fiyatlar da yukarı doğru fırladı. Yanlış anlaşılmasın, her hususta yardıma muhtaç olan bu vatandaşların ellerine geçen parayı katiben çok görmüyorum. Sosyalist İngiltere hükümeti de kendisine rey veren işçilerin, aldığı parayı çok görmez, fakat ücretleri dondurma politikasını takibetmeye mecbur oluyor.

Muhalefet tabiatıyla iktidarda olan partinin bu yöndeki gayretlerine yardımcı olmaz. Bilâkis bu vaziyeti siyasî çıkarları için kullanır.

Hele bizde her şey hükümetten istenir. Aşağıdaki teraneleri gazetelerde her gün okuyabiliyoruz:

Memur maaşları azdır, Personel Kanununu bir an evvel çıkınsın!

Öğretmenler, malûlgaziler, İstiklâl maddesi sahipleri terfi edilsin!

İş Kanunu bir an evvel çıkınsın, işçilere yeni haklar tanınsın!

Kömür amelesine zam yapılınsın, fakat kömür fiyatları artmasın!

Belediye su, elektrik, otobüs vaziyetini islâh etsin ama zam yapılmasın!

Devlet, toprak reformu ve köy kalkınması için para sarfetsin!

Tütün, şeker pancarı fiyatlarını desteklesin ama sigara ve şekere zam yapmasın!

Hastaneler yapılınsın, ücretsiz ilâç verilsin, sosyal tıp teşmil olunsun!

Lisenin arka kapısından çıkanlar da Üniversitelere alınsın!

İş bunlarla da bitmez; devletten geniş yatırım yapması ve yakalıklı, yakaliksız işçilere iş bulması istenir. Fakat vergileri artırırsa kıyametler kopar.

Ben, bu konuyu demagojik bir tutuma mevzu yapan aydın siyaset adamlarına ve gazetecilere kızıyorum.

Belâlı Kundura Boyacıları

Turistlerin dolıştığı Taksim - Harbiye çevresinde son zamanlarda birtakım gangsterler peyda oldu. Bunlar ellerine bir boyacı sandığı alıyorlar ve bolea bir bahşiş almaya kadar turistlerin başına belâ oluyorlar.

Geçenlerde bir turist gibi giyindim ve Hilton Otelinden çıkıyor muşum gibi yaptım ve Taksim meydanına doğru yürümeye başladım. Gangsterlerden biri yanıma yaklaştı ve "Şuşayn" dedi. "No" diye cevap verdim. Herif bana musallat oldu, özüme geçti, arkamdan geldi, öğrendiği iki üç kelime ile mütemadiyen dil dökmeğe başladı. Taksim meydanından İnönü gezisine çıktım, bu sefer eteğime yapıştı. Döndüm, çok inatçısının oğlum, dedim ve aramızda şöyle bir muhavere geçti.

O: Affedersin abi, seni turiste benzettim.

Ben: Demek sen hep böyle turistlerin başına belâ olursun?...

O: Ne yapayım ağabey, 75 kuruşa kundura boyamakla geçinilir mi?

Ben: Demek böyle iyi kazanıyorsun.

O: Benim günde 50, hattâ 100 lirayı doğrulttuğum oluyor.

Ben: Peki kaç para veriyorlar?

O : Ben yolunu bilirim, usanıp bir lira verecek olurlarsa parayı kafalarına atarım, o zaman keselerinin ağzını açarlar, on liraya kadar uçanırlar.

İşte yoluna koymamız icabeden bir mesele daha!...

Lise ve Ortaokul Öğrencileri

Alman "Der Spiegel" dergisinin yazdığına göre Alman Liselerinde yeni yeni öğrenci dernekleri kuruluyormuş. Bunlar menbaı bililmeyen bir yerden para yardımı gördüklerinden son zamanlarda bir de genel kongre toplamaya karar vermişler.

Ortaya atılan isteklerden bazıları şunlar mı :

1 — Bir öğrencinin sınıfta kalmasını kararlaştıran öğretmen kurullarında öğrenci mümessilinin de söz sahibi olması,

2 — Çocuklarının problemlerini anlamayan baba ve analara karşı kolektif ihtarlar da bulunulması,

3 — Öğrencilere esaslı seks dersi verilmesi.

Daha birtakım istekler varsa da ben bu kadarını yazmakla iktifa ediyorum.

Göründüğüne göre orta tahsil öğrencileri de yüksek öğrenim yapan ağabeyleri gibi yakında memleket konularında da söz sahibi olacaklar.

Bakalım sıra ne zaman ilkokullara gelecek?!...

Vasıtasız Vergiler, Vasıtalı Vergiler

Vasıtasız vergileri hakkaniyet dairesinde toplamak güç bir iştir. Vatandaşların gelirlerini doğru olarak bildirmeleri ve maliyecilerin yanlışlıkların üzerine parmaklarını basacak şekilde mücehhez olmaları lâzımdır.

Bir hükümet için gümrükten rüsüm ve taksirlardan para toplamak, kaçakçılığın önüne geçilebildiği takdirde daha kolaydır. Hele şeker ve tuz gibi geniş kütlelerin kullandığı maddelerden elde edilen taksirlar iyi

para tutar. Ancak bu tarzdaki vergi, zengin de, fakiri de aynı ölçüde vurur.

Avrupalılar eski sömürgelerinde vasıtasız vergi toplamak zahmetini yerli idarelere bırakırlar ve kendileri koloniyi gümrükten elde edilen varidatla idare ederlerdi.

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı namına gittiğim bazı Afrika devletlerinde devlet gelirinin hemen tamamının gümrük resminden temin olunduğuna şahit oldum. Devlete daha fazla para lâzım olduğu zaman, hemen gümrük resmi yükseltildi. Meselâ Dahomey'de bu sebepten dolayı ithal malları ateş pahasıydı. Kilosu 25 liradan elma ve 60 liradan Avrupa menşeli dana pizolası satın aldığımı bilirim. Bu memleketler hükümetlerine vasıtasız vergilerin daha hakkani olduğunu anlatmaya çalışırdık, fakat yerli fakir halk pek ithal malı kullanmadığından bize pek kulak asan olmazdı.

Bizim Maliyemiz de vasıtasız vergilerin daha hakkaniyet dairesinde toplanması için lâzım gelen organizasyonu kuramadığından, hükümet şeker, sigara, tuz, benzin gibi maddelerin taksirlarına ilâveler miştir. Bundan fakir halk da zengin kimseler kadar müteessir olacaklardır. Bu, hoş giden bir şey değildir.

İstanbul'un Suyu

Biz Taksim'de susuzluattan kıvranıyoruz. Öte taraftan Belediye Bahçeler Müdürlüğü tâ Sergievi'nden Dolmabahçe'ye kadar uzanan sahayı yemyeşil bir park yapmaya çalışıyor.

Bu sahanın düzeltilmesi hakikaten lâzımdır. Acaba ağaç ve süs nebatları dikmek daha makul olmaz mıydı?

Fakat hertaraf çim yapıldı. Sabahtan

İDARE YERİMİZ

Cağaloğlu, Hımayeî Hıfâî Sokak,
Aydoğmuş Han, 18 - 19

Telefon : 22 08 91 — P. K. İst. - 478

akşama kadar bütün saha sulanıyor. Çimin ne kadar su yediğini hepimiz biliriz. Bizler kendi bahçemizde bir çim sahası yapamıyoruz. Belediye de çim dikmek hevesinden vazgeçse çok iyi yapardı. Çünkü nihayet evlerimizde su sıkıntısı çekerken bütün gün çim sulandığını görmek hepimizi sınırlendiriyor.

İşçi Partisi

İşçi Partisi için tutulacak iki yol vardır :

1 — Şehirlerde yaşayan işsiz gençlerle sanayi işçilerinin morali düşük, çekişme isteyen azgınlığına istinat etmek!

Bu taktirde Parti, hiçbir zaman bir milyondan fazla rey alamaz ve iktidara geçmek için Anayasaya aykırı ihtilâli metotlar benimsemeye mecbur olur. Komünistlerin reylerin dörtte birine sahip oldukları İtalya ve Fransa'da bile bu partilerin parlamentoda çoğunluğu sağlayarak iktidara geçmelerinin mümkün olmadığı artık anlaşılmuştur. Bunların idareyi ele alabilmeleri için memleketlerinin başına harp gibi bir felâketin çökmesi lâzımdır.

2 — İngiliz, Alman, İsveç sosyalist partilerinin yolunu tutarak bir orta sınıf işçi - köylü partisi vasfını kazanmak. Bu taktirde parti birçok memleketlerde olduğu gibi demokratik metodlarla bir koalisyon partneri olarak ve hattâ yalnız başına iktidara geçebilir. Parti bu yolda esaslı vazifeler başarabilir. Çünkü kapitalizmin çirkin tarafları vardır; yalnız vergisini vermeyen varguncular ile mücadele etse köylüleri murabahaçıların elinden kurtarmak, kooperatifçiliği yerleştirmek için çalışsabile, büyük hizmetler edebilir. Fakat, özel teşebbüsün yaratıcı kuvvetini kırma ve toprağının başında çalışan büyük, küçük çiftçilere dokunmak, niyetinde olmadığına halkı inandırması lâzımdır.

"Emekçi, ırgat arkadaş, kafalarını kıralım, hodri meydan!" gibi lâflar ancak bazı toy gençleri ve maceracı proletaryayı azdırır ve yalnız huzursuzluk yaratır ve ne memleketin ne de kendilerinin işine yarar. Bilâkis hoşumuza gitmeyecek neticeler doğurması mümkün olan "Temel Haklar" Kanununun çıkmasına sebebiyet verir.

Yeni Dünya Fikri : BARİŞ ve ANLAŞMA

İNSANLAR, tarihî zaruretleri değiştiremezler. Harpler, ihtilâller yaparak birçok kan dökerek realitelere karşı isyan ettikleri ve onları değiştirmeye çalıştıkları devirler artık geride kalmış, bitmiş olmalıdır.

Bugün Komünist Dünya, Kapitalist Dünya gibi bir realitedir. Bu iki dünya birbirleriyle ölüm-dirim savaşı yaparak değil, anlaşarak yaşayabilirler. Rejimler, milletler, sınıflar ve insanlar arasında barış ve anlaşma medeniyetin ve insanlık hayatının devamı için tutulacak tek yoldur.

Yeni dünya fikri, barış ve anlaşmaya dayanır. Harp ederek hiçbir mesele için çözümlenemeyeceğinin anlaşılması ve bu anlayışın Komünist ve Kapitalist iki ayrı dünyaya ortak fikir olarak yerleşmesi halinde medeniyet ve insanlık kurtulur; aksi halde dünyanın soru gelmiş demektir.

İsrail Devletinin kurulmuş olması da bir tarihî realitedir. Bunu olduğu gibi kabul etmek, İsraille aralarındaki meseleler için barış ve anlaşma fikri etrafında çözüm yolları aramak, bugün Arap âleminin ve liderlerinin tutacakları tek yoldur.

Barış fikri, ilk defa büyük Atatürk tarafından milletten ve Tarihten aldığı ilham ile, ortaya atılmıştır.

"Yurtta sulh, cihanda sulh!..."

Şimdi, başta Amerika ve Rusya olduğu halde büyük dünya devletlerinin vazifesi, Atatürk'ün ilân ettiği bu dünya fikrinin koruyucusu ve yayıcısı olmak, gençlik ve yeni bağımsızlık duyguları ve toplulukları dolayısıyla, henüz bu fikri benimsememiş olan küçük milletleri birbirleriyle harp edemez duruma sokmak ve onları aralarındaki anlaşmazlıkları barış ve anlaşma yoluyla çözmeye zorlamaktadır.

Fındık Üretimi

1887 - 1966 YILLARINDA FINDIK FİATLARI VE BUGÜNKÜ OLUMLU SONUÇ

Yazan : Kemal PEKER

GEÇİMİNİ doğrudan doğruya fındığa bağlayan 2 milyonu aşan müstahsil topluluğu ve bahçe sahibi ihracatçıların 80 yıldan beri alınteri el ve kol emeklerini değerlendirilmesini ve bugünkü olumlu sonuçlarını şöylece düzeltmek mümkündür:

1938 yılına gelinceye kadar tanesi en iri ve kalitesi en güzel olan buğdaylarımız asgarî 20 ilâ 40 kuruş arasında fiat ve değer bulmuştur.

Yıllar	Kuruş	Yıllar	Kuruş
1887	135 Kantarı	1902	7,25 Okkası
1894	66 "	1903	6,50 "
1897	55 "	1904	5,25 "
1896	96 "	1905	4,75 "
1897	60 "	1906	8,10 "
1898	115 "	1908	7,60 "
1899	160 "	1909	7,50 "
1900	180 "	1910	6,75 "
1901	83 "	1911	8,75 "

1887 - 1901 yılına kadar olan 9 yılın satış fiyatları kantar üzerine olup; sırasına göre okkası kuruş ve para olan 1,50 ilâ 2,50 en ziyade 3,60 arasında alım satımı yapılmıştır.

1902 - 1911 ikineci 9 yıllık devre içindeki fiyatlar okka esasına göre yapılmış ve birinci devreye nazaran okkada 3 - 5 kuruş fazlasıyla değer bulmuştur.

1914 - 1918 Birinci Dünya Savaşı senesine gelinceye kadar Karadeniz sularında sevkıyatın serbestçe yapılamamasından, fındığın dahildeki inkâmı Ordu'nun işesine tahsis edilmek suretiyle sağlanmış, yağ istihsal edilerek stoklar eritilmiştir. O yıl-

Nitekim Birinci Dünya Savaşından sonra da durum yine böyle olmuştur. Bunun için fındık köylüsünün bahçelerine dönmesi, verimden kalmış ormanlaşmış fındıkların yenileştirilmesi yoluna kendisini vermesi, önümüzdeki senelerin şimdiden kazanılması demek olacaktı.

Türkiye ihracatı için hayatî önemi bulunan ve durumun üzerine parmak konulması ve üzerinde ısrarla durulması, gün geçtikçe genişleyen ikineci standart fındık sahalarının bir düzen dahilinde sınırlandırılması millî gelirimize sağlanacak imkânlarla ilgili olarak 1964 yılında Tarım Bakanlığına yaptığımız teklif olumlu karşılanarak hazırlanan kanun tasarısının Başbakanlığa sunulmuş olduğunu memnunkula öğrenmiş bulunuyoruz.

1887 den 1911 yılına kadar İmparatorluk devrinin kayıtlarından çıkarılan fındık fiyatlarına ait buraya alınan tabloya nazaran yıllar ilerledikçe fındıklarımızın sürüm imkânlarının artmasına muvazi olarak değer bulması da 1952 den sonra daimî bir gelişme kaydeylemiştir.

ların fındık fiyatları da 8 ilâ 10 kuruş arasıydı.

1920 den 1939 a kadarki üçüncü devreye ait endeksler takip edilecek olursa, beşer senelik fasıllarla kabuklu fındık ortalama fiyatlarının 1914 - 1918 e nazaran hayli tereffü göstermiş olduğu anlaşılmıştır.

1923 de (29), 1928 de (43), 1933 de (24), 1938 de (31), 1939 sonunda (14) kuruş olup, İkinci Dünya Savaşıyla ihracatın felce uğraması bir aralık duraklama devresi göstermiş ve bu durumu önlenmesi için de hükümetçe 2 milyon liralık müdahale mübayaası fiyatların tutunmasını sağlamıştır.

1943 den 1952 nihayetine gelinceye kadar dördüncü devre ise, 43 kuruştan başlayan ortalama 60 kuruşa kadar yükselme yolu tutan fındık fiyatlarının 1951 ve 1953 yıllarında yine hükümetin yardımı elinin uzatılmasıyla tesis edilen 30 milyon liralık müdahale kredisi 50 randımanlı bir kilo kabuk fındığın 100 kuruş üzerinden değerlendirilmesini mümkün kılmıştır.

1939 dan 1951 yılı sonuna kadar 13 yıllık Giresun, Trabzon, Ordu borsalarının ortalama kabuklu fındık fiyatları aşağıdaki tabloya alınmıştır.

(Ton Kabuklu)

	Giresun	Trabzon	Ordu
1939	28,64	30,09	27,09
1940	14,48	13,57	13,95
1941	28,93	28,68	28,13
1942	46,31	47,39	47,38
1943	45,90	46,62	48,91
1944	38,25	33,95	40,00
1945	43,00	49,99	56,61
1946	63,00	64,65	68,36
1947	48,00	81,28	83,73
1948	55,38	59,76	59,79
1949	52,38	56,66	63,10
1950	134,00	136,55	106,96
1951	103,69	107,46	105,45

Müteakip yıllarda 1952 - 1965 fındık aylarında, müstahsil malının ve emeğinin değerlendirilmesi hedef tutularak, tatbik edilen ortak ve müdahale fiyatları şöyle bir seyir takip etmiştir.

Yıllar	Ortak	Müdahale
1952	100	100
1953	115	100
1954	125	125
1955	185	145
1956	175	145
1957	215	210
1958	250	0
1959	340	0
1960	430	0
1961	527	0
1962	570	570

1963	550	0
1964	450	440
1965	530	520
1966	500	500

İç fındık borsası ve ihraç fiyatları buna muvazi olarak her yıl biraz daha artış kaydetmiştir. Tütün, fındık, çayı ile Karadeniz bölgesi gelecek için büyük imkânlar vaat ettiğini kabul edebiliriz. Ve yine Hükümetimizden de umutluuz.

TÜRKİYE Tezatlar Memleketi

OTURDUĞUMUZ apartmanda havagazi ocağı bozuk; gaz kaçırıyor. Karşımızda bir tamirci var. Bir aydır peşindeyiz, işleri çokmuş, gelip bakacak, tamir edecek vakit bulamıyor...

Yukarı katlara su gelmiyor. Aşağıya bir depo yapıldı ve elektrik motoruyla tavan arasındaki depoya su pompalanıyor. Ama bu işi yapan adamlar akım düzenini bozmuşlar; sıcak su günlerinde de soğuk su musluklarından sıcak su akıyor; sonra havagazi sofbenleri işlemez oldu. Kaç defa adam çağırıyoruz; hiç biri düzeltmiyor.

Evimizdeki üç radyonun üçü de bozuk. Kaç defa tamir ettirdik; bir türlü olmadı...

Yazılanemize doğru dürüst çalışacak, iş bilir memur bulamıyoruz.

Ama işsiz güçsüz yüz binlerce, milyonlarca adamımız var!...

Bu nedir? Türkiye'de iş yok mu?

Bu memlekette işsiz kalan, aç kalan insanların bulunması en hafif deyişle millî ayıptır. Bir yandan işe adam, öbür yandan adama iş bulunmayan tezatlar memleketi olmaktan ne zaman kurtulacağız?

Meseleler :

Yabancı Memleketlere Mütéhassız Göçü...

Yazan : Haki EROL

İKTİSADEN geri kalmış fakir memleketlerin büyük emek ve masraflarla yetiştirdikleri bilhassa doktor, mühendis ve ilim adamlarıyla teknisyenlerinin zengin ve ileri ülkelere gidip yerleşmeleri, bunlara şiddetle ihtiyacı olan bu memleketler için bir felâket halini almış bulunmaktadır.

Şurası muhakkaktır ki, ilerlemek isteyen memleketlerin kâfi miktarda yüksek tahsil görmüş mütéhassızlara malik olmadıkça, gerilik ve fakirlikten kurtulmalarına imkân yoktur.

Maalesef bizden de, bilgilerini arttırmak için veya diğer vesilelerle ileri memleketlere giden elemanların takriben % 50 si geri dönmemektedir. Halen 3000 i mütécaviz doktor ve 1000 kadar mühendis ve mütéhassızımız dış memleketlerde çalışmaktadır.

Bu sebeple ileri memleketlerle aramızdaki mesafe azalacağına daha da artmaktadır.

Kanada, Yeni Zelânda ve Avustralya, bir çok gazetelerle her nevi mütéhassızları dâvet eden ilânlar neşretmektedirler. Birleşik Amerika da mütéhassız ve bilginlere Amerika'da çalışmak için büyük kolaylıklar göstermektedir. Son zamanlarda önemli ekonomik ilerlemeler kaydeden bazı Avrupa devletleri de geri kalmış memleketlere mensup mütéhassızlara cazip ücretli iş ve çalışma imkânı vermektedirler.

Diğer taraftan, en ileri memleketlerde, yüksek tahsil görmüş kabiliyetlere olan ihtiyacın kendi Üniversitelerince karşılanamayacak derecede artmakta olduğu görülmektedir. Nitekim geçen sene Amerika hariçten 5000 doktor ve

mühendis, 5000 muhtelif mütéhassız olmak üzere 10000 eleman ithal etmiştir.

Yabancı memleketlere giderek çalışmaya başlıca sebep bu elemanların kendilerine daha yüksek bir gelir sağlamak arzusudur. Diğer bir sebep de, çalışmak için memleketlerinde müsait bir saha ve kâfi tesisat ve araçların bulunmamasıdır. Basit idarî işlerde az maaşla çalıştırılan bir çok mütéhassızlar, ihtisasları bulunan sahada daha yüksek gelir temin eden yabancı ülkelere gitmektedirler.

Bu konuda çok önemli bir nokta da dışarıya gidenlerin miktarında ziyade şahsî kıymet ve kabiliyetleridir. Her memleketinde yüksek kabiliyetli insanlar çok azdır. Dış memleketler bilhassa bu nevi elemanları kendilerine cezbetmeğe çalışmaktadırlar. Ciddî ekonomik sıkıntılara düşmeden, en parlak zekâlar ve kabiliyetli insanların devamlı surette kaybına hiç bir memleket tahammül edemez. Bunun için iktisadî kalkınma çabası içinde bulunan memleketimizin bu mühim problem üzerinde dikkatle durması ve mütéhassız elemanların memleketinde kalıp çalışmalarını sağlayacak çareleri arayıp bulması lâzımdır.

Ötedenberi yetişmiş ve kabiliyetli insanları aramak ve onlara yer ve tatmin edici ücret vermekte hasis ve ihmalkâr davranan memleketimizin buradan böyle yetişmiş elemanlarına daha fazla dikkat ve alâka göstermesi ve burada çalışmalarını kendileri için kâfi derecede verimli ve cazip bir hale koyması iktisadî kalkınmamızın en önemli faktörlerinden biridir.

Devlet İşletmeciliği nasıl islâh edilebilir?

İktisadî Devlet Teşekküllerinin muamele ve hesapları, 3460 sayılı Kanun yürürlükte iken her yıl, Büyük Millet Meclisinde bir genel kurul tarafından tetkik edilirdi. Genel Kurul Büyük Millet Meclisinin ilgili komisyonlarıyla Devlet İktisadî Teşekkülleri umum müdürleri ve diğer zevattan müteşekkildi.

DP zamanında 1951 senesinde toplanan Genel Kurulda, İktisadî Devlet Teşekküllerinin idare ve murakabesi usulleri şiddetle tenkit edildi. Bu teşekküller siyasî ve idarî otoritelerin emir ve komutasında iktisadî kurallara aykırı idare edildiği ve sistemin bozuk olduğu söylendi. Nihayet Genel Kurul bu konuda incelemeler yaparak bir rapor hazırlamak üzere bir özel komisyon teşkil etti. Maalesef ne o zaman, ne de başka bir zaman nazara alınmamış bu raporu, hâlen aktualitesini kaybetmemiş olması dolayısıyla, ilgililerin tekrar dikkatine sunuyoruz.

15/12/1951

İKTİSADİ Devlet Teşekküllerinin idare ve murakabe tarzları üzerinde yapılması gereken islâhatın esaslarını tesbit ederek bu hususta Yüksek Heyetinize bir rapor sunmaya memur edilen komisyonumuz, mevzuu umumî prensipler bakımından incelemiş ve kısa hatları aşağıda belirtilen neticelere varmıştır.

Devletin iktisadî mahiyetteki işletmeleri idare ve murakabe itibariyle birbirini tutmayan çeşitli usullere tâbidir. Ezcümle Sümerbank ve Etibank vesairenin 3460 sayılı kanun hükümlerine göre hesap ve muameleleri Yüksek Murakabe Heyetinin ve Umumî Heyetinizin murakabesine tâbi olduğu halde Devlet Demiryolları, Hava Yolları, Posta ve Telgraf gibi bir takım işletmeler mühlak bütçeleri ile idare edilir

Sayıştay kontrolüne tâbidir. Tekel ve Orman Genel Müdürlüklerinde olduğu gibi bir takım işletmeler ise döner sermaye usuliyile diğerlerinden farklı bir idare ve murakabe rejimi altındadırlar. Bu üç tip işletme dışında Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, Elektrik İşleri Etüd İdaresi gibi müesseseler kanunlarında gösterilen murakabe usullerine tâbidirler. Şirket hüviyetinde kurulmuş olan Şeker Şirketi, Ankara Çimento Şirketi gibi işletmeler ise hem 3460 numaralı kanuna ve hem de Ticaret Kanununa göre murakabe edilirler. Diğer taraftan Merkez Bankası, Emlâk Bankası gibi kendi hususî kanunlarına tâbi Anonim şirketler ve son kabul edilen Denizcilik Bankası ile de bunlardan az çok farklı bir prensibe göre kurulması gereken Devlet işletmeleri vardır. Nihayet umumî ve mühlak bütçeli dairelerin de iktisadî işletme hududuna gi-

ren işlerinin umumî hükümlere tâbi olarak tedvir edildiği gözönüne alınırsa Devletin iktisadî mahiyet taşıyan işletmelerini ne hukukî bünyelerinde, ne de idare ve murakabe sistemlerinde belirli ve yeknesak prensiplerin mevcut olmadığı anlaşılır.

Aynı zamanda Devlet işletmeleri, Devlet teşkilâtında bir İşletmeler Bakanlığı bulunmasına rağmen, muhtelif Bakanlıklara ve mercilere bağlıdırlar, aralarında ne teknik, malî veya idarî bakımlardan, ne de memleket istihsaline ve piyasa şartlarına göre faaliyetlerini ayarlama veya sair hususlar bakımından koordine bir çalışmaları yoktur. İşletme ve icra prensipleri bile birbirinden farklıdır ve bunlarla aynı mahiyetteki hususî işletmelerin Devlet nazarında eşitliği prensibini bozan tatbikat yaşanmaktadır.

Nihayet bütün işletmeler baremin çok zararlı baskısı ve idarî ve siyasî otoritenin tesiri altındadır. Her Bakan kendi telâkkisine ve görüşüne göre işletmelere müdahale etmekte ve işletmecilerin mukadderatı üzerine hâkim olmaktadır.

Bunlardan 3460 sayılı kanun hükümlerine göre muamele ve hesapları Umumî Murakabe Heyetine tetkik edilen müesseselerin bir taraftan bu murakabe masraflarına iştirakleri kendilerine bir takım malî külfetler yüklemesine mukabil öbür taraftan bizzat kendi hesapları bir merci tarafından kontrole tâbi olmayan Umumî Murakabe Heyeti her sene birçok raporlar hazırlayıp bunları bastırıp dağıtmaya müncer olan faaliyeti neticesinde ne alâkâh teşekküllerin ve ne de Bakanlıkların bu heyet tarafından ileri sürülen mütalââlar üzerinde durmaya kanunen mecbur olmaları ve intihaben bu raporları tetkik eden umumî heyetin de murakabe bakımı-

dan semereli bir netice vermemesi noktalarını birer vakia olarak kaydetmek isteriz.

Bu gibi mevzuların 1945 senesinde Umumî Heyete takdim edilmiş bulunan Hususî Komisyon raporunda da üzerinde durulmuş ve hemen her sene toplanan umumî heyetlerde islâh çareleri ve temennileri tekrarlanmış; fakat bütün bunlar durumun islahına ait bir harekete vesile olamamıştır. Bu itibarla devletçilik anlayışında ve tatbikatında yeni bir görüşe malik olan yeni iktidarın kendi programı ve prensiplerine uygun şekilde Devlet İşletme sisteminde ve Devletçilikte beklenen reformu tahakkuk ettirme görevinde olduğuna şüphe yoktur.

Komisyonumuz bu kanaatla bu reformun ana prensipleri üzerinde durmuş ve bunları kısaca aşağıda maddelerinde gösterildiği ve hile tesbit ederek Yüksek Heyetinizin takdir ve tasvibine arza karar vermiştir:

1 — Halen müstakil birçok kanun mevzuu olan Devlet İşletmelerinin heyeti mecmuasını içine alacak bir tek kanun meydana getirilmesi ve işletmeye taallük eden bütün hükümlerin bu kanuna konması,

2 — İşletmelerin teşkil, tesis ve idaresinde, istihsal ve iş programlarının tesbitinde, çalışma halinde yapılacak teknik, idarî ve malî murakabenin ifasında, finansman ve plâsman işlerinde umumiyetle İşletmelerin muhat olduğu iktisadî ve malî meselelerin hallinde ve Devlet iktisat faaliyetlerinin belirli prensipler ve programlar altında tanzim ve idaresinde söz ve karar sahibi olmak ve doğrudan Başbakanlığa bağlı bulunmak üzere idarî ve malî muhtariyete sahip Yüksek bir İhtisas Heyetinin teşkili ve işletmelere mütâallik olup muhtelif Bakanlıklar ve dairelerde bulunan salâhiyetlerin bu heyete tevdi.

(Bakanlıklar kanunlarıyla ifasına mecbur oldukları âmme kontrol vazifelerini ifa ederler, fakat idare ve işletme işlerine müdahale etmezler. Bu suretle Devletin murakabe organları işletmede gerek Devlet ve gerek hususî sektör karşısında tarafsızlığını muhafaza etmiş olur.)

BARIŞ DÜNYASI

Türkiye'mizin tarafsız tek aylık fikir dergisidir. Okuyunuz ve okutunuz.

İktisadî Kalkınma Tesisinin Umumî Hey'et Toplantısı

26.11.1965 tarihinde kurulan ve birinci çalışma yılını dolduran İktisadî Kalkınma Tesisî 7 Temmuz 1967 Cuma günü İstanbul Sanayi Odası'nda Genel Kurul toplantısını yapacaktır.

Toplantı, Tesis İdare Heyeti Başkan-
kam Behçet Osmanoğlu'nun bir konuş-
masıyla açılacak, bunu Tesis Genel
Müdürü Doçent Doktor Vural F. Sa-
vuş'un çalışmaları hakkında yapacağı
izah konuşması izleyecektir. Bu top lan-
tıda T e s i s çalışmalarıyla ilgili
görüşler ve tenkitlerin ortaya atılma-
sına özel bir önem verilmektedir. Çalı-
şmaların daha verimli olabilmesi için
üyelere ve ayrıca yetkili kişilere şim-
diden program yollanmış ve mütalâala-
rının toplantıda bildirilmesi rica olun-
muştur.

Çalışmalarını bilimsel bir disiplin
altında öğünülecek seviyede yapmakta
olan İktisadî Kalkınma Tesisî; Türki-
ye Odalar ve Borsalar Birliği, Ege Böl-
gesi Sanayi Odası, İstanbul Ticaret
Borsası, Adana Sanayi Odası, Ankara
Sanayi Odası, Keşan Ticaret Borsası
katılmaktadır.

Memleketin iktisadî kalkınmasında
şimdiye kadarki çalışmalarıyla çok yararlı
hizmetlerde bulunan Tesisin yap-
acağı Genel Kurul Toplantısından son-
ra faaliyetini daha genişletmesi bek-
lenmektedir.

3 — Hususî sermayenin de iştiraki ve hattâ tamamen onlara devri mümkün olan Devlet İşletmelerinin bir an evvel sermaye şirketleri haline kalbi.

(Sermayesinin tamamı Devlete ait olan işletme müesseseleri ve birlikleri Yönetim Kurulu, Umum Müdürlük ve murakiplerden müteşekkil bir idare ve murakabe organına malik, malî ve idarî muhtariyete sahip ve her işletme mümkün olduğu kadar

ayrı ve müstakil olarak kurulup idare edilir.

Sermaye şirketleri şeklinde kurulanlar Denizcilik Bankasında derpiş edildiği ve hile idare ve murakabeleri Ticaret Kanunu hükümlerine tâbi tutulmaı suretiyle teşkil olunurlar. Ancak bu şirketlerde Devlet sermayesinin umumî heyetlerde temsil salâhiyetinin Hazineye verilmesi, işletmelerin Maliyeye bağlanması gibi bir netice doğuracağından Umumî Heyet toplantılarında Hazineyi temsil salâhiyetinin yukarıda ikinci maddede teşkilini teklif ettiğimiz Yüksek Heyete tevdiini ve murakiplerin de aşağıdaki maddede teşkilini teklif edeceğimiz Yüksek Murakabe Kurulu tarafından gösterilecek namzetlerden seçilmesini doğru buluyoruz.)

4 — İşletmelerin sene sonunda muamele ve hesaplarını tetkik etmek ve Sayıştay salâhiyetiyle ve onun gibi Büyük Millet Meclisine bağlı olmak üzere bir Yüksek Murakabe Kurulunun kurulması,

5 — Devlet işletmeciliğinde bugün son derece verimsiz ve zararlı neticeler verdiği tecrübelerle sabit olmuş bulunan barem usulünün kaldırılması, iş ve ehliyet nispetinde işletmelerin kendi kadrolarında ve baremlerinde tam salâhiyet sahibi olmalarının sağlanması,

Komisyonumuz bu mütalâaların Yüksek tasvibinize iktiram takdirinde dikkat nazarına alınması temennisiyle Hükûmete tevdiini teklif eyler.

Başkan	Sözcü	Üye
A. Hamdi Başar	Cemal Kıpçak	Şefik Bakay
Üye		Üye
Hayrettin Erkmen		Nahit Pekcan
Üye		Üye
K. Zaım Sunel		Cemil Gökçer.

Bu rapor üzerine Hükûmet de görüşlerini bir raporla bildirmiş ve konu genel kurulda uzun görüşme ve tartışmalara yol açmıştı. Bilmiyoruz, sonra neden iktisadî devlet işletmelerinin reorganizasyonu meselesi ele alındığı zaman bu çalışmalardan hiç yararlanılmadı?...

İç Turizm :

İSTANBUL CİVARINDA BİR GÜNLÜK OTOMOBİL GEZİSİ

Dr. İhâmi MASAR

SAİR: "O mahiler (balıklar) ki der-ya (deniz) içredir, deryayı bilmezler," demiş!

Biz İstanbullular, otomobilimiz olsa bile, ya Boğaziçi'ne, yahut Sirkeci veya Haydarpaşa banliyosuna; yahut çok gayret gösterip Bentlere, Kilyos veya Şile'ye kadar uzanırız, fakat şehrimizin orman güzelliklerini çoğumuz bilmeyiz.

Kabahatin en büyüğü tabii İstanbul Vilâyeti Turizm Bürosu'ndadır. Bu büro her ne kadar şehrimize gelen turistlerin ve deniz banyosu sezonu dışında İstanbulluların ormanlık yerlere susamış olduğunu pekâlâ bilirse de, Vilâyetin yeni yollar yapımı hususundaki gayretlerine rağmen, civarın bir turistik yol haritasını hazırlayıp, parası mukabilinde satılmak üzere, benzin istasyonlarına dağıtmaz ve mevcut yollarda, nereye gittiğini gösterir, levhalar koymaz.

Bu eksikliğe, alâkahların dikkat nazarını çekmeyi bir vazife saymaktayım.

Bugün, sizlere, 40 - 50 kilometrelik bir gezi tarif edeceğim. Güneşli günlerde, otomobilleri ile bu geziyi yapmalarını okuyucularıma candan tavsiye ederim. Yanlarına piknik yapacak nevale alırlarsa, güzel ormanlarımızdan daha da iyi istifade edebilirler.

Tarif edeceğim yolda, okuyucularım daha ziyade İstanbul'da oturan yabancıların mavi plâkalı arabalarına rastgeleceklerdir. Takip edilecek yol şudur:

Şişli'den Ayazağa'ya doğru gidilir ve orada şoseye muvazi giden eski yola geçilir ve burada Kâğıthane deresine inen şose sorulur ve bu muntazam yol takib edilerek Kâğıthane deresine inilir inilmez, sa-

ğa sapılır. 10 km. kadar sonra Kemerburgaz'a varılır. Burası ağaçlıklar içinde güzel bir köydür. Kahvesi, postahanesi vardır. Kemerburgaz'dan üç yol ayrılır; biri sola Terkos istikâmetine gider. Çok güzel olan bu yolu bizi uzaklara götürdüğü için, bugün, bir tarafa bırakalım. Biri, sağa, doğrudan doğruya Bentlerin bulunduğu Bahçeköye gider. Bu sefer onu da takip etmeyelim. Üçüncü bir yol ikisinin arasından biraz dolaşarak kesif ormanlar içinden yine Bahçekö'ye gider.

Okuyucularım bu şoseyi takibederlerse, yolda Orman İdaresinin kurduğu birçok piknik yerlerine tesadüf ederler ve oralarda istirahat edebilirler. Hele ilkbaharda, ormanda gezmenin zevkine doyum olmaz.

Bahçekö'den sonra asfalt bir şosedan Büyükdere'ye nasıl inildiğini, tabii herkes bilir.

Şosenin Ayazağa - Bahçekö arasındaki kısmı stabilize yoldur, yazın kuru havalarda tozlu olur, fakat ilk ve sonbaharda insan pek tozdan müteessir olmaz.

Başka yazılarda daha başka, güzel otomobil gezileri tavsiye edeceğim.

İSTANBUL SANAYİ ODASI Dergisi

İstanbul Sanayi Odası tarafından yayınlanan bu önemli aylık Dergi, ekonomik, sosyal ve endüstriyel problemlerimize ışık tutan tek fikir organıdır.

İsteme Adresi: *İstanbul Sanayi Odası*

Tepebaşı, Meşrutiyet Cad. 116

P. K. 467 - BEYOĞLU

FIATI: 2 Lira, Yıllık abonesi 24 Lira

BARIŞ — 69

ELEKTRO-METAL SANAYİİ

ANONİM ŞİRKETİ

• Çimento Fabrikaları

- Denizcilik - Tersaneler
- Karayolları
- Limanlar
- Maden İşletmeleri
- Şeker Fabrikaları
- Oto ve Kamyon Sanayii
- Demiryolları
- Sair Sanayi İhtiyaçları

İMALÂTİMİZ :

• Karbonlu Çelikler

- Manganlı Çelikler
- Silisyumlu Çelikler
- Kromlu Çelikler
- Nikelli Çelikler
- Molibdenli Çelikler
- Diğer Halitalı Çelikler

FABRİKA

ELEKTRO - METAL SANAYİİ A. Ş.

Silâhtar - Alibeyköy yolunda

P. K. 5 Eyüp

Tel. : 21 18 72

BARIŞ — 70

GÖRÜŞLER

Millî Birliğimizi abideleştirelim

Yazan : Niyazi ACUN

ÇOK partili hayattan ilim ve teknoloji alanında millî ekonominin zaferine ulaşmak için, her şeyden önce millî benliğimizi âbideleştirecek esprinin dinamizmini a'alım ki, demokratik rejim temelinde otursun,

Yurdseverlik, diyoruz; fakat, yurdumuza bütün doküman ve haşmetiyle tammıyoruz!...

İlim ve teknik, diyoruz; ne yazık ki en basit ekonomik, kültürel ve sosyal dâvalarımızın başarıya ulaşması için dışarıdan yabancı uzman ithâl ediyoruz!...

Memleketin yüzyıllar boyu ihmale uğramış kamu dâvalarını orta, kısa ve uzun vâdeli bir plancılığın dahi henüz tatbik alanına koyamadığımız bir vakıadır.

Ama, o kadar çok konuşuyoruz ki, Ağustos böceği bile nihayet bir yaz sezonu öter ve susar.

Baylar! Bilhassa sorumlu otoriteler, artık millî benliğiniz'e memleketin gerçek temel dâvalarına eğiliniz. Başaramadığımız işlerinizde Büyük Atatürk'ü kendinize rehber ittihaz ediniz. O, Önder, imkânsızlıkları imkân dahiline sokarak, memleketin istiklâline kasteden bütün felâketleri yenerek, milleti zafere ulaştırmıştır.

Çok partili hayata atılmak kâfi değildir. Demokratik rejimin esprisi içinde o-lumlu işleri başarmak ve halka hizmet etmek yarışını yaparken eğriye eğri, doğruya doğru demesini biliniz.

Ne icraatımızda ilim ve teknik havası var ve ne de tenkitlerimiz de! Her ikisinde de Şarklılık havası var.

Sanki memleketin bütün temel dâvaları halledilmiş gibi, şimdi de (ilericilik-gericilik) yarışması yapıyoruz.

İlericilik dinamizmi, Kemalizm de ziyadesiyle mevcut iken, ne diye başka di-yarların demode olmuş doktrinlerine sarı-

lıyoruz! Gericilik, bu korkunç zihniyet ko-ca bir imparatorluğu izmihilâle uğratmış ve memleketi düşman istilâsına kadar götürmüştür. Gericiliğin düşmanı olmak için de millî benliğimizi şahlandıracak ilim ve tekniğin çıktığında Batı seviyesine ulaşma-nın yarışmasını yapalım.

Ne yazık ki, Almanya'ya, İngiltere'ye, Fransa'ya ve Amerika'ya gidenlerimizin çoğunluğu memlekete döndüklerinde, öğrendiklerini uygulayacakları yerde, gittikleri memleketin propagandasını yaparlar. İşte bu gibi aydınlardan memleket hiç yararlanamamaktadır. Halbuki, Japon'lar, Batı'dan ne öğrenirlerse, memleketlerinin yüksek menfaatları açısından kültür, sanayi, ticaret, ekonomi ve endüstri alanına enerji ve bilgileriyle dönüp, Uzak-Doğu'da Şarklı bir memleketi Batı seviyesine ulaştırıyor.

(Adam sende bana ne) diyen zihniyet, gericî, tembel ve tufeyli kadar memlekete zararlıdır.

Memleketin her işinde çalışanlar sorumluluğunu müdrük olmalıdırlar. Bizim aydın sorumluluğumuz kırtasiyeciliğe inhisar etmiştir. Maaş, koltuk ve ihtiras dâvasını sırf kendi çıkarı için kullanma zihniyeti, demokratik rejimi de dejenere etmeğe çalışıyor!...

Bir de memleketin iktidarlarının kanını emen oportünistler vardır. Dikkat ediniz, onlar tek parti devrinden beri her iktidarın candan kişileri olduklarını söylerler. İşte bu oportünistler, demokratik rejimimizde yeri olmayan «Yüksek Sosyete» sıfatı ile gayri resmî bir teşekkül olmuşlardır. Hanımları Paris'in bezirgan terzilerinden giyindiklerini hiç sıkılmadan övünerek anlatırlar. Millî benliği zedeleyen bu türediler ve oportünistler, acaba Anadolu'nun ebesizlikten bir ağaç dibinde ikma-sıkna doğuran analarından ne gibi millî im-tiyaza sahiptir?

Çağımızın ilericilik savaşı kuvvetini millî kişiliğinden alarak toplumu aydınlatan işsizliğe açacağı iş kollariyle iş sağla-yan aydınlar ordusu ile olmaktadır.

Diploma ticaretinden başka hiç bir işe

yaramayan eğitim sistemimiz, her geçen gün memleket gerçeklerine eğilmiş ve dertlere devâ bulan ne kadar aydın topluma yararlı yapmaktadır?

Batı memleketlerinin kalkınması, millî benliklerinin ilim ve teknikle yuğurulan aydınlaşmış şuuru ile gerçekleşmiştir.

Avrupa ve Amerika'ya bir turist gibi gidip, yurda dönünce bu gezileriyle öğrenmek, gerçek aydınların yapacağı meziyet değildir; çünkü, bu övünmeler cehlin bir ifadesi ve yüz kızartıcı olaydır.

Cehalet, taassup ne kadar gericilik ise, aydın geçinip memlekete aktif iş vermemek de o derece gericiliktir. Bilgi, çalışkanlık, tolerans, feragat ve fedakârlık gericiliktir. Bu ilericiliği topluma maledenler idealisttir.

Aydın olmayı ve diplomasını nahneci keseri gibi kendisine çıkar için kullanan aydınlar, millî benliğimizin ışıkları karşısına baraj kuranlardır.

Memlekete ilim ve teknoloji açısından hizmet edip, millî gelirlerimizi arttıran hamleler yapan çalışkan aydınlar ile geri kalımsılıktan kurtulacağız. Onların çabaları sayesinde sosyal adaleti memlekette ihya edeceğiz.

Batı memleketleri millî şuurun şahlanması için sosyal adalet davasında daima zaferler kazanmaktadır. Millî menfaatların daha sağlam bir garantiye dayanması için eşit şartlar ve şanslar tanımaktadır, kişilerine. İşte bu olay, toplum kalkınmasındaki sosyal adalet anlayışıdır. Bu zihniyet her mücadelesinde gericiliğe ağır darbeler indirerek, onun millî bünyede hayat bulmasına engel olmaktadır. Hangi akım bu dâvayı daha kısa bir zamanda gerçekleştirecek ise, o rejime iltifat etmektedir.

Biz, bu akımın demokratik rejim ve onun temeli olan çok partilî hayat ile mümkün olacağına inandık, ne yazık ki, Şark'lı çıkarıcı zihniyet çok partilî hayatı da kendine kazanç yolu yaparak, oportünizmi ihya etti!...

Bu gibilerle yarış eden bir de Sofistler türedi. Kadim tarihte bile Sofistlerle mücadele eden Sokrat olmuş iken, biz niçin millî benliğimizi kemirnenlerle bu atom çağında mücadeleden muzaffer çıkamıyoruz!

Amerikalı Turistler

TİCARET Bakanlığı raporlarına göre, 1966 yılında dış ülkeleri ziyaret eden Amerikalı turist sayısı rekor bir seviyeye ulaşmış, ABD'yi ziyaret eden yabancı turist seviyesi ise geçen yıllara oranla yüksek bir seviyeye varmış bulunmaktadır.

Dış ülkeleri ziyaret eden Amerikan yurttaşları, bu ziyaretleri boyunca, 2,7 milyar dolar harcamışlar ve Okyanus aşırı seyahatleri için yabancı gemi ve uçak şirketlerine 0,7 milyar dolar ücret ödemişlerdir.

1966 yılında yabancı ülkelere giden Amerikalıların sayısı yüzde 13 artışla 2.975.000 i bulmuştur. Bu miktarın yarısından biraz fazlası Avrupa ve Akdeniz ülkelerini, üçte biri de Orta Amerika ve Antilleri ziyaret etmiştir.

Amerikalı turistler 1966 yılında Meksika'da 575, Kanada'da 678 milyon dolar harcamışlardır. Güney Amerika'yı ziyaret eden Amerikalı sayısı 1965 e nazaran yalnız 9 binlik bir artışla 130.000 e ulaşmıştır.

Amerika'yı ziyaret eden turist sayısı yüzde 13 bir artış göstermiş ve 1966 yılında 1.360.000 i bulmuştur. 1965 yılında Amerika'ya 13.80 milyar dolar bırakan turistler 1966 yılında 15,73 milyar dolar bırakmışlardır. Turistlerin Amerikan gemi ve uçak şirketlerine ödedikleri ücretler de hesaba katılacak olursa, 1965 yılına göre turizm gelirinde % 14 lük bir artış kaydedilmiş olduğu görülecektir.

Akdeniz memleketleri içinde Türkiye'ye çok az sayıda Amerikalı gelmiştir. Oysa ki, yapılacak esaslı propaganda ve girişilecek teşebbüsler sayesinde her Akdeniz'e gelen Amerikalı turistlerin birkaç gün için olsun Türkiye'yi ziyaret etmesi ve bu yüzden en azından turizm gelirimize 1 milyon dolar eklenmesi işten bile değildir. Turizm Bakanlığı ve yetkililer bu konu üzerinde ne kadar dursalar azdır.

Amerikada Halk Hizmetlerinde Kurumlar : Dünya İşleri Konseyi

Yazan : Belkis Halim VASSAF

BUGÜN Amerika'da herkesin ilgisini çeken ve en hararetle konuşulan üç konu vardır: Birincisi, Vietnam; ikincisi yurtdaşlar arasında her türlü farklı muameleyi ortadan kaldırmaya uğraşan medeni haklar meselesi; üçüncüsü de Başkan Johnson'un ileri sürdüğü ve kanunlaştırdığı «Büyük Toplum» un realize edilip edilemeyeceğidir.

Burada gün geçmez ki insan, şu veya bu konuya ait bir toplantı ile karşılaşmasın. Üniversiteler, geçitli meslek teşekkülleri, halkın ortak bir amaçla kurduğu kurumlar, kiliseler bu konferans ve toplantıların hazırlanmasında, ileriye sürülmesinde önyak olurlar.

Vietnam çarpışmaları uzayıp gitmektedir. Bu durum, gençlerini üniforma içinde görmeye alışmamış, dünyanın diğer taraflarındaki durmadan yer alan çarpışmalardan uzak kalmış, uzun yıllar barışın istikrarlı havası ve konforu içinde yaşamış olan Amerika'da, savaş ve barış her günün, herkesin ağzında dolayan bir konu yapmıştır. İşte Mart sonunda New - Hampshire Üniversitesinin salonlarında, bir halk kurumu olan Dünya İşleri Konseyi tarafından tertiplenen ve Amerika'nın her tarafından davet edilmiş uzmanların konuştuğu ve tartıştığı konferansın konusu, yine bu idi. Konferans evvelâ «Barışın mânası» problemini ele almış; beş kişilik bir uzman grubu, barışın tarih boyunca aldığı şekilleri, geçirdiği safhaları inceledikten sonra dinleyicilerin sorularını da cevaplandırmıştır. Bundan sonra «Savaşın mânası, kaçınılmaz bir olay olup olmadığı konuları psikolojik, filozofik, ekonomik, sosyolojik ve politik bakımlardan mütalâa edilmiş ve tartışma-

ları yapılmıştır.

İkinci gün ele alınan problem savaşın neye mal olduğu, 1945 den beri bunun Birleşik Amerika Devletlerine olan tesirleri konuşulmuş ve «barışın değeri» başlığı altındaki konuşma ve tartışmalarda ise bilhassa gelişmemiş memleketlerin ekonomik ihtiyaçları ele alınmıştır. Barışa götüren yolların en başında bu memleketlerin tam bir gelişmeye erişmeleri geldiği sonucuna varılmıştır. Bu memleketler ekonomik bakımdan gelişmedikçe, kültür seviyeleri yüksedikçe, sıhhi durumları düzelmedikçe barışa kavuşmanın imkânsız olduğu belirtilmiştir. Benim de iştirak ettiğim ve iki gün süren bu konferanstan şu intibalarla ayrıldım:

Savaş ve barış konusunda yalnız veya bu memleketi, yahut kendimizi, yalnız şu veya bu memleketle bağı baya karşı olarak değil, bütün dünyayı ve her memleketi göz önünde tutmak lâzımdır. Artık bugün yeryüzünde komünizmin bir gerçek olduğunu kabul etmek ve onu ortadan kaldırmanın değil, onunla beraber yaşayabilmeyen yollarını araştırmak gerekir.

1975 yılına kadar 400 milyon bir artış gösterecek olan dünya nüfusu barışı tehdit etmektedir. En çok artış gelişmemiş memleketlerde olmaktadır, ki bunlar bütün yeryüzündeki insanların 2/3 ünü tutmaktadır. Barışa ulaşabilmek için bu artışın önüne geçmek lâzımdır. Günlük gıdası 900 kaloriyi bile bulamayan insanların hastalıkları, güçsüzlük ve bilgisizlikleriyle — bunlar çoğunluğu tutmaktadır — iş dünyasında yaptıkları etkilerini hesaba katmak icabeder. Dünyanın fazla nüfusa değil fazla insan emeğine ve insan kaynağına ihtiyacı vardır. Bunu artırmak ise ancak gıda, tahsil ve sıhhatle mümkün olur. Gelişmemiş memleketlere gelişme yardımı arttırılmalı, silâh yardımı değil, Barışı sağlayan silâh değil, gelişmedir. Yalnız bir memlekette değil, bütün dünyada fakirlik mevcut oldukça karınlar aç, kafalar boş kaldıkça, hoşnutsuzluk, mahrumiyet hüküm sürdükçe ceahleti, fakirliği, hastalıkları ortadan kaldırmak, savaş ekonomisinden barış ekonomisine geçmek gerekir. Bu geçiş çabuk ve kolay olmamakla beraber imkânsız değildir. Bu konuda Birleşmiş Milletlerin pek büyük rolü olacaktır.

Reassürans ve Gemi Kurtarma Şirketleri nasıl kuruldu ?

Liman tarifeleri indirildikçe yükseliyordu — İşime kimse- nin karışmaması yükümü ağırlaştırıyordu. — Millî Reassü- rans nasıl doğdu? — Meşhur Pios'un güzel kombinezonu- na akıl erdirememiştim — Ya gemi kurtarma işi? — Tah- Jisiye inhisarını ben kırakmadım ama, onu elimizden aldılar — O devirde bir U. Müdürün en önemli işi; karşılama ve uğurlama — Getirilen ecnebi mütehasıs Galata ve Tophane rıhtımlarını şimendifere bağlanmasını ve Ka- lamış Koyunun Serbest mıntika olmasını teklif ediyor — Serbest Mıntika işinin eğlenceli hikâyesi.

Yazan : Ahmet Hamdi BAŞAR

BELKİ biraz fazla kağıt Liman Şir- keti hikâyesi ama, bazı açılardan yaşadığımız bir devri canlandırıyor. O devirde imtiyaz işleten tek Türk şirketi- yiz. İstanbul'da rıhtım, elektrik, tramvay, tünel, havagazi ve su imtiyazları ecnebi şirketlerin elinde... Onların işine, tarifesi- ne pek karışan olmuyor. Mütarekede son- ra Ankara'da işlerini uydurmuşlar; tarife- lerini yükseltmişler; dünya kadar para ka- zanıyorlar. Ama herkesin gözü bizde... Gazeteler, tüecarlar, Hükümet hep bizden şikâyetçi, bizimle meşgul. Tarifelerimiz, imtiyaz mukavelemize göre, altı ayda bir yeniden tespit ediliyor. Deniz Ticaret Mü- dürlüğü, Ticaret Odası, Belediye temsilci- lerinden kurulu bir komisyon var; her de- fasında tarifemizi indiriyorlar. Hesaba fi- lân da pek aldırış ettikleri yok. Ticaret Odası temsileisi olarak komisyona gelen Kırzade Şevki Bey ile arkadaş, gözümü-

zün yaşına bakmıyorlar. Komisyon toplar- nıp işini bitirdiği zaman gazetelerde he- seferinde "Tarifeler indirildi" diye haber- ler çıkardı. Herkes memnun, fakat biz de memnunduk. Çünkü, artık sırtımı açıkla- maktan hiç bir zarara uğrayacak durum- da değilim, hakikatte tarifeler inmemiş, belki biraz zam görmüş olurdu.

Şirkette en önem verdiğim Servis ist- tatistikti. Bu şubeyi fazla personeli çıkar- mayıp onlara iş bulmak için kurmuştum. Fakat o kadar işime yaradı ki... Limanda yükleme boşaltması yapılan her malın ma- nifestolardan dökümü yapılır; kütlesine ka- dar miktarları tespit olunurdu. Tarife ko- misyonuna giderken ben hangi mallardan tenzilât yapacağımı bilirdim. Yirmi kale- de %5 ten başlayarak % 20 ye kadar indiri- meye karşılık, yalnız bir malda Komisyondan koparacağım %10 zam bana yeter; art- tardı bile. Nitekim öyle oluyordu. Her altı ayda bir gösterişte indirimi, fakat haki- kette yükseltilmiş tarife ile gelirimiz artı-

(1) Bu yazı serisi 50. sayımızda başlamıştır

yor; bununla bütün mavnaları ve Liman vasıtalarını satın aldıktan başka yeailerini de yaptırıyorduk.

MALİYE, Şirkette en büyük hissedar olduğunu birkaç sene farkında bile olmadı. Oysa ki Tayyare Cemiyetinden Maliye hesabına sağladığım 100 bin lira avansla Sanayi ve Maadin Bankasıyla yaptığım kombinezon sayesinde sözde ödünç aldığım 80 bin lira karşılığında Maliyeyi hissedar yapmıştım. Bu hisseler her yıl düşen kârlar da Şirkette kalıyor; yatırımlarımıza ayrı bir kaynak oluyordu. Para ca hiç sıkıntımız kalmamıştı ve gelirimiz de çoğalmaktaydı. İşime de kimse karışmadığından aklımın erdiği gibi Şirketi idare etmekteydim. Hakkında söylenenler pek te uydurma değildi: Liman Prensi olmuştum!

Henüz otuzuna basmış bir gencin birkaç bin kişiyi bulan personeliyle koskoca bir Şirkette tek söz sahibi durumuna girmesi, aynı zamanda omuzlarına yüklenen sorumluluğun ağırlığı altında ezilmesi demekti. Ne olurdu işime karışan, akıl veren, denetleyen, sorumluluğu paylaşılan insanlar olsaydı ve onlarla beraber çalışsaydım! Şirketin kuruluşundan çok sonra hissedar olduğunu anlayan Maliyenin her yıl hissedarlar Umumi heyetine yolladığı temsileileri bile, bilâncunun ve verilen kararların altına tereddütsüz imzalarını koymak için gelirlerdi. Şirketin yıllık hesap ve muamelelerini denetleyen murakiplarının raporlarını biz hazırlardık. Hattâ bir defasında bir murakıp İstanbul'da olmadığından, verdiği selâhiyete dayanarak imzasını biz atmıştık. İdare Meclisinde herhangi bir teklifimin red edildiğine şahit olmamıştım. Gösterilen güven beni sonsuz titiz, hattâ hasta yapmıştı. Şunu da söyleyeyim ki 10 yıl süren Umum Müdürlüğün sırasına ne akrabamdan ve yakınlarımdan, ne arkadaşlarımdan bir taresini olsun kayırmadım; iltimaslı hiç bir iş yapmadım. Gazi'nin etrafındakiler, Başvekil, Vekiller adam tavsiye ederlerdi. İşime yarıyorsa alır, yaramıyorsa almazdım. Hiç biri darılmaz, bana baskı yapmazdı. Yine bu süre içinde Şirkete dışarıdan hiç bir müdür veya şef getirmedim. Hepsini kadroda çalışan, arkadaşlarım arasından seçilir-

di ve seçilirken liyakât, kıdem gibi özellikler aranırdu.

LİMANDA — hele o sıralarda — akıllı bir adam için, suiistimal yaparak fiilân değil, namuslu kalarak yapacağı kombinezonlarla zengin, hem de çok zengin olabileceği birçok yollar vardı ve bu yolları bana gösteren nüfuzlu ya da becerikli kimseler de eksik değildi. Toyluğuma, aptallığıma hâlâ şaşarım. Ne olurdu meşhur sigortacı Pios'un teklifini kabul ederek sonra "Millî Reassürans Şirketi"nin kurulmasıyla sonuçlanan işte parmağım olsaydı!... Yalnız parmağım içinde olmakla kalmayabilir; işe daha çok dalabilirdim. Haydi bunu yapmadım; Osean Salveç İngiliz tahlisiye şirketinin İstanbul'a gelen ve benimle Kaptan Riz aracılığıyla uzun boylu konuşan idare meclisi reisinin önüme serdiği kombinezon karşısında sinirlenmemiş ve uysal hareket etmiş olsaydım!...

İstanbul Limanında sigorta soygunculuğu yapan büyük bir şebeke yakalamıştık. İngiliz Loidi İstanbul için yüklenen malların sigorta permilerine %40 zam yapmıştı. Sebep te bu limanda inhisar kurulduktan sonra çok avarya olduğuydu. Bu haber İngiliz gazetelerinde çıktığı gibi ajanslar vasıtasıyla de bütün dünyaya yayınlanmıştı. Biz avaryanın (yani limanda malların uğradığı hasarın) tersine azaldığını iddia etmekteydik. Hemen Londra'da Loid'le temasa geçtik ve sigortalara ödenmiş avaryalara ait bir iki vesikamın bize yollanmasını istedik. Bir Londra gazetesinde de (hatırimda yanlış kalmamışsa Manchester Guardian) İngilizce bir mektup velayarak İstanbul limanında İnhisarın kurulmasından sonra avarya olaylarının azaldığını, Loid'in bu kararına hayret ettiğimizi ve ondan izahat istediğimizi bildirdik. Bu gazete mektubumuzu aynen yayınladı. Loid bize bir avarya işinin fotokopisini yolladı. Mal yüklü bir mavnaya suların akıntısıyla köprü gözüne çarpmış, mallar deniz suyuyla hasara uğramıştı. Hâdiseye mavna kaptanının Beyoğlu Dördüncü Noterliğinde tespit edilmiş ifadesiyle sabitti. Böyle belgelere Pruva de Furtuna deniyordu. Bu bir düzmece olaydı. Mavna bizimdi; kaptan dediği de bizim mavnacımızdı. / damı kandırılmışlar, eline kırk elli lira sı-

kıştırmışlar; imza attırmışlardı. İşi tahkik edince bilhassa Beyoğlu Dördüncü Noterinde (O zaman Noter şair merhum Mithad Cemal Beydi) böyle yüzlerce Pruva de Furtuna hazırlandığı meydana çıktı. Günlere gazetelerde manşetleri işgal eden bu skandal üzerine hem İngiliz Loid'ine, hem de Avrupa'daki büyük sigorta ve reassürans şirketlerine birer sirküler yollayarak İstanbul limanında bütün vasıtaların Liman İnhisarına ait olduğunu ve avarya belgesi verecek tek yetkili makamın da bu Şirket olduğunu bildirdik.

1927 lerde olan bu hâdise sigorta dalaverecilerinin çarına ot tıkamıştı. İşte bu sıralarda İstanbul'un en güçlü kuvvetli sigortacısı Union ve İttihadı Millî Şirketlerinin Müdürü meşhur Pios, benimle temas etti. Yazıhaneme geldi ve beni evinde güzel eşinin bulunduğu bir ziyafete de çağırdı. Pios beni tebrik ediyordu. Limanında bir surveillans bürosu ve aynı zamanda memlekette bir Reassürans şirketi kurma için yardımını istiyordu.

Beende akıl ne gezer! Yalnız akıl değil bilgi ve tecrübe de yok. Sigorta nedir? Reassürans nedir? Böyle bir işe karışsam ne olur? Mutlaka ucunda bir dalavere vardır. Soğuk mu davrandım, bir şey becerecek adam olmadığını mı anladım, her ne hal ise Pios benim peşimi bıraktı. Aradan seneler geçtikten sonra bu işin Celâl Beyin Umum Müdür olduğu İş Bankasıyla tahakkuk ettiğini gördüm ve ben de Millî Reassürans'da ilk idare meclisi azası olarak bir süre bulundum. Şunu belirtiyim ki, Millî reassürans kombinezonuyla İş Bankası millî sigortacılarımıza değerli hizmetlerde bulunmuş ve bu arada Bankaya da iyi bir iş sağlamıştı. Doğrusuna bakarsak aklım da erseydi, Pios'un benden isteyeceği hizmet belki böyle bir kombinezonun hazırlanmasına yardımdan ibaret olacaktı.

Ocean Salveç işi bundan sonradır. Lozan Andlaşması çerçevesi içinde kabotaj hakkı bayrağımıza ait olduğundan, öteden beri Boğazlar'da ve kara sularımızda gemi kurtarma işlerini yapan iki şirketin (biri Ocean Salveç, ötekisi Semperperatus) gemileri bağlanmıştı. Liman hududu içinde (Yeşilköy fenerinden Boğaz dışına kadar) gemi kurtarma işleri bizim inhisarımız al-

tındaydı. Bu hudut o zamanlar gemi kazalarının nedense en çok olduğu bir bölgeydi. Hak bize geçmişti ama, bizim elimizde hiç bir tahlisiye vasıtası yoktu. Olsa bile bu işi hiç bilmiyorduk. Kazaya uğrayan gemilerle mukavele yapmak, hattâ kazayı hazırlamak, birçok dalavereler gevirmeksonra Londra'da arbitraja giderek büyük bir para koparmak, özel bir ustalık ve sanat isterdi. Biz limanda Fransız Tadla vapurunun (sonra Tarı olarak bize geçti) yangın çıkıp gemiyi ve hamulesini kurtardığımız halde bu işleri bilmediğimiz için masraflarımızı bile alamamıştık. Yine Yeşilköy Burnunda karaya oturan buğday yüklü bir gemiye mavnâ kiralayarak yükünü boşaltmaya giriştiğimiz zaman, Şirkette çalışan bir İtalyan memur bizi uyarınsaydı, sonra havadan 27 bin lira kazanamıyacaktık.

Kıyası, inhisarımız altındaki tahlisiye işini yapacak ne vasıtamız ne ehliyetimiz vardı. Ya bir gemi inhisar hududumuz içinde kazaya uğrasa da kurtarmasak? Öyle tazminat ödemeye mahkûm olabiliriz ki Şirketin bütün varlığı bunu karşılayamazdı. En iyisi tahlisiye inhisarından vazgeçmekti. İşte Kaptan Riz'in (sonra Denizbank ve Gemi Kurtarma'nın hizmetine girerek Türkiye'de ölmüş olan değerli İngiliz tahlisiyecisi) daveti üzerine yanındaki genç ve güzel sektereriyle İstanbul'a gelen ve günlerce benimle görüşen Oscan Salveç'in reisi beyaz sakallı İngilizin teklifi bu idi. Yapacağım iş gayet makul ve haklı gerekçe ile Şirketin gemi kurtarma inhisarından vazgeçmesiydi. Buna benim muvafakat etmemi, itirazda bulunmamamı istiyordu. Gerekli teşebbüslerin hepsini onlar yapacaklardı. Üç adamları vardı: Biri Yusuf Kemal Tengirşek, ikineisi aynı zamanda mebus bahriyeli Hamdi Bey, üçüncüsü de Amiral Vasıf Paşa idi. Bunların üçü bir grup teşkil edeceklerdi. Beni de bir grup olarak kabul edeceklerdi. Üçüncü grup ta Seyrisefain idaresi (Devlet Denizyolları) olacaktı. Bu üç grupla (Gemi kurtarma) adında bir limited şirket kurulacak ve İngiliz tahlisiye gemileri biçilecek bir bedelle bu şirkete satılacaktı. Gemiler için hiç peşin para verilmeyecek, bedelleri yapılacak işle karşılanacaktı. Hattâ kurula-

Ne Gafil Hükümet!

ISRAİL - ARAP savaşları başlar başlamaz, muhalefet sözcüleri ortalığı telâşa vermek için seferber olmuşlardı. Hükümet gafildi; Başbakan neşesini bozmuştu. Mecliste Dışişleri Bakanı olay hakkında bilgi verirken, Bakanlara ayrılan koltukların önünde oturan Başbakan Süleyman Demirel, büyük bir neşe içinde etrafa gülcükler saçıyordu. (AKİS, 10 Haziran 1967 sayfa 6). Gazetecilerin "Savaş başta başkentlerde telâş ve şaşkınlık uyandırdı; siz nasıl karşıladınız?" sorusuna Başbakan: "Onu siz tâyin edeceksiniz. Nasıl karşıladığımız beyanlarımızda açıktır" demişti. Oysa ki, "İsrail - Arap harbinin devam ettiği sıralarda bir çok Türk evinde kadınlar, analar, kız kardeşler arasında, bir genel harp çıkar da erkekler cepheye giderse, ailenin akıbetinin ne olacağı konuşulmakta idi. (Sa.: 7)

Bu ne gafil hükümet!... Bu ne tehlikeleri görmez iktidar!...

Eğer iktidarda kendileri olsaydı gereken her tedbir dakikasında alınırdı: Meselâ ilk tedbir hemen Sıkıyönetim ve kısmî de olsa seferberlik ilân etmek olurdu. Bu tehlikeli günlerde millet birbirine düşmesin diye partiler de kapanır; taraf taraf muhalifler toplanır. Bütün bu tedbirler ve harp hazırlıkları yüzünden ve halkta doğan panik havasından dolayı stratejik eşyaya (un, şeker, demir, filân), karaborsaya ve istifçilerin eline düşmemesi için, hükümetçe el konurdu.

Ama sonra İsrail - Arap harbi bir haftada bitirmiş!... Harp bitse bile suh olmadı ya!... "Hazır ol ceğe eğer ister isen sulhu salâh!..." Alman ihtiyat tedbirlerinin bu iş sona erinceye kadar en azından 6 - 7 ay devamı lâzımdı. Bu kadar sürmese ve iş yatışsa bile gaflet içinde olmayan bir hükümetin vazifesi, her tehlikeye karşı tedbir almaktır! Oysa ki, şimdi başımızda olanlar kollarını bile kıpırdatmamışlardı!

Harb çıkıyor, Başbakan güllüyor ve herkese "Düşünmeyin, işinizin başında olun" diye sükûnet aşıyor. Dışişleri Bakanı da harp patlayınca Bulgaristan seyahatini bırakıp telâşla Yurda dönüp ateşli beyanlar vermiyor. Hattâ Ana Muhalefet Partisi Liderini çağırıp Onunla danışmaya bile lüzum görmüyor. Dışişleri Bakanı, İnönü ile, Kanada Büyükelçiliğinde; kokteylde herkesin yanında ve önünde bu işleri konuşmuş! Böyle şey mi olur? İnönü ile başbaşa, son derece gizli konuşacak; sonra da ne konuştuklarını soran gazetecilere: "Devlet sırrıdır" diye bir şey söylemeyecekti...

Böyle hükümet mi olur? Ne deseler haklılar!...

cak şirketin masrafları için İngiliz şirketi Türk şirketine ödünç para verecekti.

Bu teklife göre kurulacak şirketin üçte bir hissesi benim olacaktı. Şahsen gözükmek istemezsem, göstereceğim adamlar benim yerine geçeceklerdi. İhisar kalkınca tahlisiye işi serbest olacaksa da Türk

bandıralı kurtarma gemileri ancak bu şirketin elinde bulunacağından fiilî ihisar kurulmuş olacaktı.

BU satırları yazarken emsalsiz aptallığımı düşündükçe yüzüm kızarıyor. Neden "evet" demedim bu işe? Bu bir suiisti-

mal mi? Bir dalavere mi? Hayır; asla! Şirketimin bir belâdan, bir yükten kurtulması, sonra da bayrağımız altında memleketin tahlisiye gemilerine sahip olması, bizim elimizde kaybolan ve işletilemeyen bir döviz kaynağının değerlendirilmesi, Türk denizcilerine yeni bir iş bulunması, daha say-nakla bitmeyecek faydaları var memlekete... Eh, bu arada ben de faydalanacak mıyım! Ne çıkar bundan? Bal tutan parmağını yalar. Madem ki Limanı içinde tek söz sahibi ben'im; bu işin gerçekleşmesi için benim muvafakitim lâzım; şu halde bana ayrılan üçte bir hisseyi almak hakkındır, helâldir!...

Sayın okuyucum; bu lâfları şimdi ediyorum. O zamanki kafam, düşüncem büsbütün başka. Hattâ normal kafa ve düşünce ölçülerine hiç uymayacak şekilde... Ben Memleketimin, Şirketimin menfaatlerini korumakla mükellefim! Kabotaj hakkı Türk bayrağına geçti diye muvazaa mı yapacağım? Neye bu İngilizler, gemilerini parasız veriyorlar? Mutlaka altında bir dalavere, benim aklımın ermediği bir şey var! Sonra, açıkça dobra dobra kendimi ortaya atamıyacak, akrabamdan, güvendiklerimden adam bulup Şirkete sokacağım! Yani sahtekârlık yapacağım! Aynı zamanda tahlisiye işinden de Şirketimi vazgeçireceğim. Daha geçen sene bir buğday gemisini boşaltmaktan 27 bin lira kazandık. Ne olacak limanda tahlisiye? İki büyük römorkörümüz olur, mütehasıs adamlar bulur, yaparız bu işi...

Londra'dan gelen misafirimiz, memleketine umutsuz döndü. Fakat biraz sonra haber aldım ki bana teklif edilen, Gemi Kurtarma Türk Limited şirketi kurulması için çalışmalar devam ediyor. Kaptan Riz'e bundan memnun olduğumu söyledim; "Bizim işimize de yarar; bizim başarmayacağımız gemi kurtarma işlerinde müteahhidimiz olarak şirketi çalıştırırız, hattâ bir mukavele yaparız" dedim.

Şirket yukarıda adlarını verdiğim sayın kimselerin iştirakiyle kuruldu ve hâlâ nasıl oldu hayretler içindeyim; en büyük hissedarımız Maliyenin teklifiyle umumî heyet karar verdi; gemi kurtarma inhisarından vazgeçtik. Denizbankı kurulmasından sonra sahiplerine (!) yüzbinlerce

lira ödenerek devletleştirilen Gemi Kurtarma Türk Ltd. Şt.'nin kuruluşu böyle oldu.

LİMAN Prensipliğim (!) zamanlarında şahsıma ve işime çok zarar verdiğini ancak sonraları farkedebildiğim çocukça, şumarıkça hareketlerim olduğunu saklayamam. Vekiller, mebuslar ve başka nüfuzlu kimselerden bana antipati besleyenler hayli çoktu. İstanbul'daki hayatım ve yaşayışım göze batacak şekildedeydi; ama ben bunu normal buluyordum. Altımda otomobil, emrimde deniz motorları vardı. Bunaltıcı işlerden sonra gezmeye, eğlenmeye hak kazandığımı sanıyordum. Dansa da merak sarmıştım; baloları kaçırmazdım. Haksız olarak adım çapkına da çıkmıştı. Sık sık gazelerde olur olmaz meseleler hakkında demeçlerim, bu arada boy boy resimlerim çıkardı. Her taşın altında benden bir iz bulmak mümkündü. Bütün bunların aleyhime yarattığı havayı büsbütün şiddetlendiren bir davranışım daha vardı: Vekiller, mebuslara ve diğer büyük tanınan kimselere pek aldırış etmiyordum. Pardou; belki bu ifade yanlış anlaşılır, aldırış etmemekten maksadım, bizde alışılmış saygı ve bağlılık gösterilerinde bulunmazdım. Bunu da son derece normal sanırdım. Meselâ, Ankara'dan İstanbul'a gelen Başvekili veya Vekilleri Haydarpaşa'da karşılamak, giderlerken uğurlamak aklımdan geçmezdi. Bunun için işimden ayrılmamı onların da istemediklerini düşünürdüm. Beni çağırmadıkları ve benim de işim olmadığı sürece ziyaretlerinde bulunmayı saygısızlık sayardım.

Meğer bu tutumum bir mesele olmuş! Bir Ankara seyahatimde Ticaret Vekili (merhum) Cenani Bey bana:

"— Vekiller Heyetinde arkadaşlar şikâyet ettiler. İstanbul'a gelip giderlerken istasyonda onları görürsen iyi olur," dedi. Bu uyarma üzerine ben de bağlı olduğum Ticaret Vekili ile Başvekilin istikbal ve teşyilerini kendime vazife yaptım.

Bu talimattan on gün kadar sonra Ticaret Vekili Cenani Bey İstanbul'a gelecekti. Şirketin en güzel motorlarından birine binerek sabah erken Haydarpaşa'ya gittim. Vekil Karşıya herhalde benim motorumla geçecekti. Fakat rıhtımda Seyrisefain'in ve diğer kuruluşların römorkör ve motorları dolu olduğunu görünce bana lüzum

kalmıyacığını anladım. İstasyondaki kalabalık karşısında afalladım. Kimler yoktu orada? Saat 9.30 — 10 sıralarıydı. İstanbul'un Valisi, Şehremini, bütün Daire ve kuruluşların başında olanlar, banka müdürleri hep istasyonda Vekili istikbale gelmişlerdi. Demek bütün işler durmuştu. Bu manzarayı görünce doğrusu, o güne kadar en başta gelen bir vazifemi ihmal etmiş olduğumu anlayarak uyandım.

Trenin istasyona girdiği sırada çok komik bulduğum bir kaynaşma oldu. Bazıları telâşla önderindekini itiyor; âdeta garra girmekte olan trenin altına kendini atacakmış gibi telâş ve heyecan gösteriyordu. Vekilin bindiği Yataklı vagonun merdivenlerini ilk tutup içeri girme mutluluğunu kazananlar arasında Seyrisefain Umum Müdürü Sadullah Bey, biraz sonra ellerinde iki bavulla aşağı indi, ve bavulları bekleyen adamına vererek Rıhtımda bağlı olan romorkörüne yolladı. İtişip kakışmalar arasında iki büklüm olarak elini sıkma saadetine mazhar olanlar önünde Ali Cenânî Bey yürürken uzaktan beni de selâmladı. Baş tarafında bir salonu ve üstünde koltuklarla süslenmiş güvertesi bulunan Seyrisefainin büyük romorkörüne katile doldu.

Aradan ancak onbeş yirmi gün geçmişti ki, bir buğday suiistimali dolayısıyla Ticaret Vekili istifa etti. Gazetelerden İstanbul'a gelmekte olduğumu haber alınca, motorumla Haydarpaşa'ya onu istikbale gittim. Hayret! Akrabasından iki kişi ve benden başka kimse yoktu! Birlikte motora bindik ve derdini deşmeden havadan sudan konuşarak onu İstanbul'a geçirdim, rıhtımda bekleyen otomobilime bindirerek evine yolladım.

Bir iki gün sonra merhumun eşi bana telefon etti. Her yıl Ada'ya geç ederlerken eşyalarını Seyrisefain idaresi romorkörleri taşırmış. Sadullah Bey adam ve hamal yollar; eşyaları evinden aldırır, Ada'ya götürüp yazlığa yerleştirirmiş. Bu sefer de aynı servisi istemişlerse de aldırış eden olmamış! Bunun üzerine Harım, bu işi benden rica etti, ve hemen yerine getirildi.

TİCARET Vekilinden maada Başvekili de karşılamaya ve uğurlamaya başla-

dım. Fakat nedense sayın İnönü istasyonda beni görmemezlikten geliyor, herkesin elini sıktığı halde benim yüzüme bile bakmıyordu. Oysa ki, O'na, ayakta olsun, birkaç kelime ile Liman durumunu anlatmam ve dert dökmem bakımından bu karşılama ve uğurlama benim için bir fırsattı. Çok kalabalık arasında beni fark edememiş, tanıyamamış olduklarını sanarak bir defasında ikamet etmekte oldukları Pendik'teki bir sağlık tesisinde kendilerini görmek istedim. Gidip binanın alt katındaki bir odada bekleyenlerin arasında karıştım. Biraz sonra aşağıya indiler; herkesin elini sıktıkça ayakta hal hatır sordukları halde, benim karşılamada bulunduğumu yine fark etmediler ve çıkıp gittiler.

Artık durumu anlamıştım. İsmet Paşa benden memnun değildi. Huzurum kendilerini rahatsız etmesin diye bundan sonra ben de uğurlama ve karşılama külfetinden kendimi azat ettim.

Paşa'nın bu davranışı, aleyhime her yerden işittiği şikâyetler yüzünden olacaktı. Fakat anlaşılan, bu şikâyetler karşısında yapılacak şeyin ne olacağına kesin karar vermiş değillerdi. İzmir Liman Şirketi Reisi Doktor Hulûsi Beyi yerime geçmek üzere yollamalarından ve Onun da bir süre çalışarak bu işleri başaracak tek adam gibi beni göstermesinden sonra, Şirketten atılmam galiba bir hayli güçleşmişti.

BİR gün Hükûmetten (Ticaret Vekâletinden) bir emir aldık. Şimdi iyi hatırlamıyorum, ya Başvekâlet, ya da Vekiller Heyeti, Limanın islahı için bir ecnebi mütehassıs getirilmesine ve bunun masraflarının da Liman şirketince karşılanmasını karar vermiş. Kopenhak Liman Reisi Boer ya da York adında bir mütehassıs da — Nafia Vekili Behiç Beyin tavsiyesiyle — angaje edilmiş. Bu zat geldi; misafir ettik; bir ay kadar çalıştı. Fakat biz parasını verdiğimiz, bizim için çağırıldığı halde daha çok Fransız Rıhtım şirketiyle temas kurdu. Hazırladığı raporu da bizden saklayarak doğrudan Hükûmete verdi.

Bu raporun tercüme edilmiş bir suretini Şirkete yollayan Başvekâlet acele mütalaamızı sormuştu. Bu vesileyle Ankara'ya giderek Başvekil İsmet Paşa ile görüşme fırsatını buldum. Beni hiddetli, si-

nirli karşıladı. Rapor aleyhimizeydi. Bir eenebi mütehasısın da hakkımızdaki şikâyetleri doğrulayınca, bizim için söyleyecek söz kalamazdı.

Paşa'nın psikolojik halini göz önüne alarak, mütehasısın söylediğini hemen çürütmeye gitmedim. Ancak Kopenhak Liman Reisi, alıştığı modern limanlara göre ve o ölçü altında fikir yürütmüştü. Oysa ki İstanbul'da henüz Liman bile yoktu. Bizim şimdi yaptığımız modern bir köprü yapılmaya kadar muvakkat tahta bir iskele kurup geçidi sağlamaya çalışmaktan öteye geçemiyorduk. Bu bakımdan Danimarkalı mütehasısın mütalâa ve tekliflerinde aldanmış olması normal karşılanmalıydı. Paşa kızdı:

“— Modern liman yapmak için değil, bugünkü halimizde liman işlerini islah etmemiz için mütehasıs çağırıldı. Onun teklifleri de bu istikamettedir. Bu teklifler hakkında ne düşünüyorsun? Cevabını böyle ver,” dedi.

Gayet sükûnetle şu cevabı verdim:

“— Paşam, mütehasısın bütün tekliflerini bir bir yüksek huzurunuzda ele alıp cevaplandırmak suretiyle değerli zamanınızı israf etmeyeceğim. Yalnız bunlardan iki tanesini arz etmekle yetineceğim. Bunlardan biri Limanın Galata ve Tophane kısımlarına demiryolu getirilmesi teklifidir. Danimarkalı mütehasıs, demiryolları ve şehirlerarası karayoluyla direk bağlantı olmazsa liman olamaz sanıyor. Bu modern liman anlayışıdır. Biz henüz Ortaçağ liman anlayışı içindeyiz. Bizim için liman, deniz ve karayollarının birleştiği yer değil; gemilerin barındığı yerdir.

“Müsaadenizle ikinci teklif üzerinde de durayım. Serbest mıntaka için mütehasıs, en uygun yer olarak Moda ile Fenerbahçe arasındaki Kalamış Koyunu gösteriyor. Buna razı olacak mısınız?”

Bu konu üzerinde şehircilik ve limanlık bakımından görüşlerimi de kısaca açıklayarak... Sonunda getirilen Danimarkalı mütehasısın bu gibi konularda fikir ve mütalâa yürütme yetkisi olmayan bir Liman reisi olduğunu, raporunun hiç bir noktası üzerinde durulmaya değerli bulunmadığını söyleyebildim. Paşa, sükûnet bulmuştu. Galiba, gözüne de girmiştim.

1928 yılının yaz başlarında geçen bu görüşmemizden sonra, İsmet Paşa'nın bana karşı güven beslemeye başladığını, artık işimde Onun da değerli desteğini kazanma mutluluğuna eriştiğimi sezmekte, aılmaktaydım.

L İMAN bahsini, hayli eğlenceli yanı olan “Serbest Mıntaka” konusunu da anlatarak, şimdilik kapamak isterim:

Tutturmuşlardı. İstanbul'da bir Serbest Mıntaka kurulmalıydı; buraya, gümrük dışı olacağından, bütün dünyadan mallar gelmeli; işlenmeli, montaj yapılmalı, saklanmalı, sonra ihraç edilmeli, ya da gümrüğü verilerek Memlekete ithal edilmeliydi.

Fikir güzel, ama bunu nasıl yaparız? Nerede para? Sonra işin ekonomik etüdü nerede? Sırası mı şimdi? Bunları düşünen yok. “Karar verdik, Serbest Mıntaka yapacağız” diyorlar. Bu maksatla bütçeye 50 bin lira kadar da tahsisat konmuş. Serbest Mıntakanın nerede kurulması uygun olacağı hakkında araştırma yapılacak.

Tabii ilk işe, eenebi limanlarında tetkik seyahatiyle başlandı. Çeşitli Bakanlıkların seçtiği kalabalık bir heyet Batı limanlarını görmeye ve incelemeye çıktı. Sandıklar dolusu kitap ve broşürle döndü; ve, hatırimda yanlış kalmamışsa, içinde hiç bir fikir ve teklif olmayan, iki üç yüz sayfalık bir de rapor hazırlandı.

Serbest Mıntaka tetkik heyetinin inceleme gezisinden bir buçuk sene kadar sonra (1929 da), bir iş için (Haydi doğrusunu söyleyeyim, benimki de iş vesile edilerek yapılmış bir dış geziden ibaretti!) gittiğim Marsilya'da liman işletme umum müdürü bana, gelen tetkik heyetinden Fransızlara özgü alaylı bir dille sözetmişti. Sekreterini çağırarak Türk heyetinin soru kâğıdını istetti. Orada Türk heyetinin Marsilya Liman işletmesinden istediği bilgiler arasında: “Antrepot reel nedir, Antrepot fietif nedir?” sorusu da vardı!

Böylece mütehasıs ve yetkili (!) bir heyetin getirdiği sandıklar dolusu dokümanlara ve hazırladığı iki üçyüz sayfalık rapora rağmen, hükümetçe konu aydınlığa kavuşmamış olduğu anlaşıldığından, “Serbest Mıntakanın İstanbul'da nerede kurulması uygun olacağı hakkında kesin karara

varmak üzere" yüksek bir komisyon kuruldu. Bu komisyona Nafia, Maliye (o zaman Gümrük ve Tekel Bakanlığı yoktu) Ticaret, Dahiliye, galiba Hariciye Vekâletlerinden maada Erkânı Harbiye (Genel Kurmay) ve İstanbul Şehremaneti temsilcileri katıldı. (Nedense İstanbul Liman Şirketi unutulmuştu). Aylarca çalışıldı, birçok toplantılar yapılarak üyelere bolca huzur hakkı dağıtıldı. Sonunda Hükümetin "İstanbul'un neresinde Serbest Mıntaka kurulmalıdır?" sorusuna cevap vermek için

kurulan bu komisyonda, teklif edilen yerlerden hiç birine teklif sahiplerinden başkası oy vermediğinden, yani iki oy bir araya toplanamadığından, yerin tesbiti Hükümetin tensibine arz edilmesine karar verildi!

GELECEK YAZI

İktisadî politikada büyük hatalar işleniyor ve buna kimse aldırış etmiyor.

Azot Sanayii

Yurdun her yerinde

SANAYİCİNİN ve MÜSTAHSİLİN HİZMETİNDEDİR

- Amonyum Sülfat Gübresi
- Amonyum Nitrat Gübresi
- Teknik Amonyum Nitrat
- Kesif Nitrik Asit
- Mayi Amonyak
- Azot Gazı
- Oksijen Gazı.

SIPARIŞLER:

Genel Müdürlük : ANKARA — Telg : AZOT - ANKARA
Telefon : 12 31 95

KÜTAHYA AZOT İşletmeleri Müdürlüğü

Telg : AZOT - Kütahya - Telefon : 1977

(Basım : 20828)

Sayın Ankara, İstanbul ve civarı halkına

TKİ Orta Anadolu Linyitleri İşletmesinin Nallıhan İlçesi hudutları dahilindeki Davutoğlan, Başyurt Ocağı Linyitleri 4000 kalori ısı değerli, dumanı ve külü az, depolama sırasında parçalanmayan, en iyi evsafılı linyit kömürleridir.

Bu kömürün, işyerinden veya Kömür Satış ve Tevzi Müessesesi (KST) Ankara deposundan eve teslim fiatları, şimdiye kadar satılmış olan linyit kömürlerinin en ucuzudur ve her zaman için temini mümkündür.

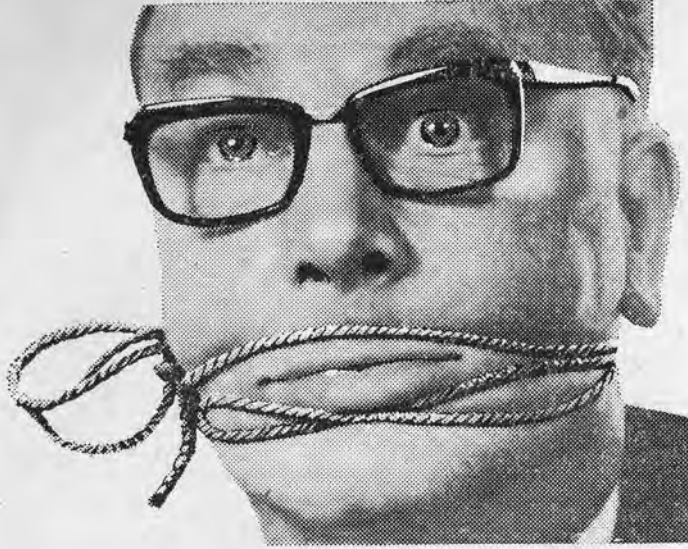
Sayın Ankara, İstanbul ve civarı halkına bu yakıtı kullanmalarını tavsiye ederiz.

Saygılarımızla

T Ü R K İ Y E
KÖMÜR İŞLETMELERİ KURUMU
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Sipariş Adresleri :

- 1) KST Müessesesi
İnkılâp Sokak No. 17
YENİŞEHİR — Tel : 11 10 01 - 12 39 09
- 2) TKİ Orta Anadolu Linyitleri
Bayındır Sokak No. : 22/15
YENİŞEHİR — Tel. :17 92 30 / 238

Sizi ikramiye ile susturamazlar...!

PERTRIX'in ÜSTÜN KALİTESİ DİLLERE DESTANDIR.

Kalitesiyle ikramiye demek olan PERTRIX dünyaca tercih edilmektedir. Cihazlarınızdan üstün randıman, yüksek hassasiyet elde etmek istiyorsanız mutlaka PERTRIX'i tercih etmelisiniz. PERTRIX demek, pilde gerçek kalite demektir.

Cihazlarınızda
üstün
randıman için
PERTRIX
pilleri
kullanınız...

ALMAN PATENTLİ

PERTRIX

SIZDIRMAZ
TRANSİSTOR PİLLERİ

BARIŞ — 71

PROFİLO

çeşitli sahalarda
yurt hizmetinde

Enerji nakil hatları için pylon imalatı.

Fabrika konstrüksiyonları

Petrol tankları imalatı

Portatif evler, demir ve alüminyum doğrama işleri

Otomotiv endüstrisi için karoseri imalatı

Deniz üstü, altı ve iskele inşaatı

Turistler için karavan imalatı

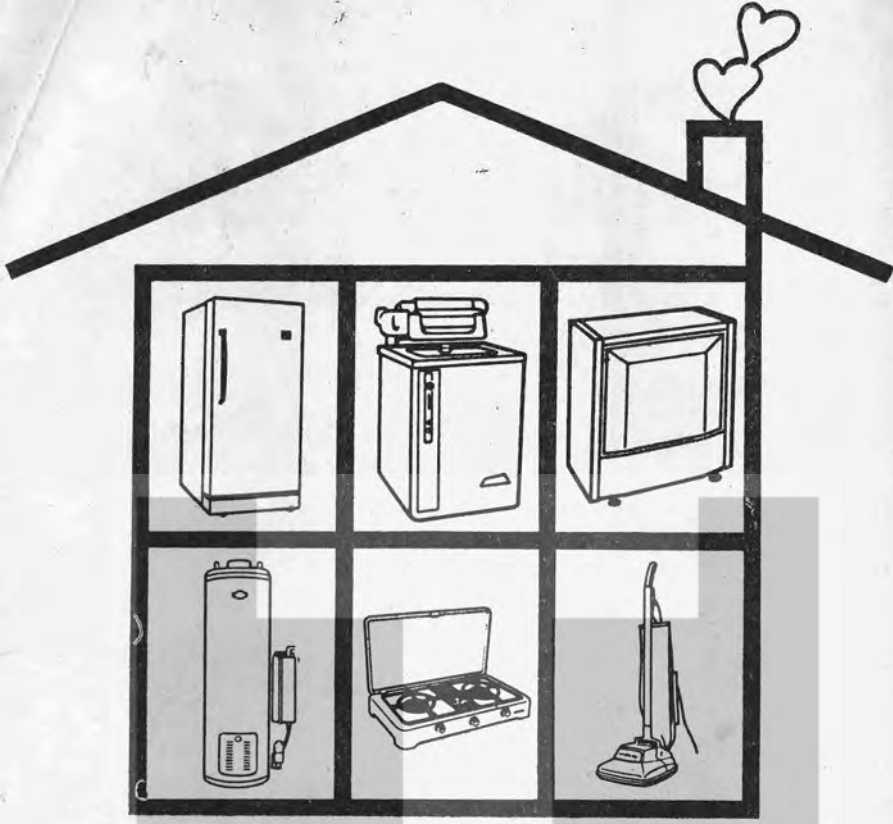
Buzdolabı, çamaşır makinesi ve elektrikli ev aletleri
imalat ve montajı

TÜİSTAV

PROFİLO
SANAYİ ve TİCARET A.Ş.

Profilo Sanayi ve Ticaret A.Ş. - 2. Taşocağı Sok. 26-28, Mecidiyeköy, İstanbul
Tel: 47 79 90, Telg.: Profilode, P.K. 98 Beyoğlu

ARÇELİK

Yuvada konfor ve sağlığın bekçisidir

ARÇELİK A. Ş.

Sütlüce, Karaađaç Cad. 2-4,

Tel.: 44 75 80

ARÇELİK A. Ş. bir Koç Holding kuruluşudur